

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Διπλωματική Εργασία

Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ (INTELLIGENCE) ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΝ

Περιπτωσιολογική Μελέτη της Πυραυλικής Κρίσης
της Κούβας (Οκτώβριος 1962)

Φοιτητής: Κουτρομάνης Παναγιώτης (ΜΘ20008)

Επιβλέπων Καθηγητής: Κωνσταντόπουλος Ιωάννης

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής: Καθηγητής Πλατιάς Αθανάσιος
και Επίκουρος Καθηγητής Λιαρόπουλος Ανδρέας

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, Σεπτέμβριος 2021

Ο Παναγιώτης Κουτρουμάνης (ΜΘ20008) βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικά δικό μου. Οι όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται, έχουν αντληθεί από άλλες πηγές και έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον, τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

(Υπογραφή)

Παναγιώτης Κουτρουμάνης

*Στην σύζυγό μου Αναστασία και τον γιό μου Δημήτρη,
για την στήριξη και την υπομονή τους*

Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ (INTELLIGENCE) ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΝ

Περιπτωσιολογική Μελέτη της Πυραυλικής Κρίσης της Κούβας
(Οκτώβριος 1962)

Παναγιώτης Κουτρομάνης

Σημαντικοί όροι: Πληροφορίες, Πληροφόρηση, Κρίση, Διαχείριση Κρίσης, Κούβα

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αναφέρεται σε ένα από τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα του Ψυχρού Πολέμου, αυτό της πυραυλικής κρίσης της Κούβας. Η σπουδαιότητα του ιστορικού αυτού γεγονότος, βοήθησε στην ανάπτυξη – διαμόρφωση του πεδίου της διαχείρισης κρίσης και αποτελεί αστείρευτη πηγή μελέτης της.

Η πυραυλική κρίση της Κούβας, είναι συνδεδεμένη με δύο γεγονότα. Το πρώτο είναι η αποτυχία από πλευράς των υπηρεσιών πληροφοριών των ΗΠΑ, να προβλέψουν την τοποθέτηση των βαλλιστικών πυραύλων της ΕΣΣΔ στο έδαφος της Κούβας. Το δεύτερο, είναι η επιτυχής από πλευράς Kennedy διαχείριση της κρίσης, με αποτέλεσμα την απόσυρση των πυραύλων της ΕΣΣΔ και την αποφυγή ενός πυρηνικού πολέμου.

Η ανάλυση που ακολουθήθηκε στην εργασία αυτή, έγινε για να διαπιστωθεί αν τα ιστορικά γεγονότα συνέβησαν με “φυσιολογικό” τρόπο και αν οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ αντέδρασαν όπως προβλέπεται από τη θεωρία.

Σε πρώτο στάδιο, αναπτύχθηκε η θεωρία πάνω στην οποία στηρίζεται το ιστορικό γεγονός. Ακολούθως, αναλύθηκε ο ρόλος της πληροφόρησης των κρατών που ενεπλάκησαν στην κρίση, αλλά και πως έγινε η διαχείριση της κρίσης από τις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ. Τέλος, αξιολογείται το κατά πόσο ήταν αποτελεσματικές οι υπηρεσίες πληροφοριών των εμπλεκόμενων χωρών, αλλά και οι στρατηγικές των ηγετών τους.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή κ. Αθανάσιο Πλατιά καθώς και τον Επίκουρο Καθηγητή κ. Ανδρέα Λιαρόπουλο για την βοήθεια τους. Ένα μεγάλο ευχαριστώ στον Επίκουρο Καθηγητή κ. Ιωάννη Κωνσταντόπουλο για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας, καθώς και στην σύζυγό μου Αναστασία Μπακίδου για την συμπαράσταση και την αμέριστη στήριξή της. Τέλος, ένα ιδιαίτερο ευχαριστώ στον πατέρα μου, για τις συμβουλές και παροτρύνσεις του, καθώς και όσα έχει κάνει για μένα μέχρι σήμερα.

Περιεχόμενα

Περίληψη	i
Ευχαριστίες	ii
Περιεχόμενα	iii
Κεφάλαιο 1^ο Εισαγωγή	1
1.1 Γενικά	1
1.2 Σκοπός	3
1.3 Μεθοδολογία.....	3
1.4 Δομή.....	3
Κεφάλαιο 2^ο Πληροφόρηση	5
2.1 Ιστορική Αναδρομή	5
2.2 Ορισμοί – Έννοιες.....	7
2.3 Πεδίο Πληροφόρησης	9
2.4 Επίπεδα Πληροφοριών – Πληροφόρησης.....	11
2.5 Τύποι Πληροφοριών	12
2.6 Μέσα Συλλογής Πληροφοριών.....	13
2.7 Κύκλος Πληροφοριών	15
2.7.1 Διεύθυνση	17
2.7.2 Συλλογή	18
2.7.3 Επεξεργασία	18
2.7.4 Εκμετάλλευση	20
2.8 Διάκριση Πληροφοριών – Πληροφόρησης	21
2.9 Υπηρεσίες Πληροφοριών – Πληροφόρηση και Υψηλή Στρατηγική	22
2.10 Παράγοντες Αποτυχίας Πληροφόρησης – Στρατηγικός Αιφνιδιασμός	25
2.11 Παθογένειες Πληροφόρησης.....	27
Κεφάλαιο 3^ο Διαχείριση Κρίσεων	29
3.1 Ορισμοί – Έννοιες.....	29
3.2 Αίτια των κρίσεων	32
3.3 Είδη Κρίσεων.....	33
3.4 Φάσεις Κρίσεων.....	35
3.5 Αρχές Διαχείρισης Κρίσεων	37
3.6 Στρατηγικές Διαχείρισης Κρίσεων	39
3.6.1 Επιθετικές Στρατηγικές Διαχείρισης Κρίσεων.....	41
3.6.2 Αμυντικές Στρατηγικές Διαχείρισης Κρίσεων.....	45

3.7 Διαπραγμάτευση κατά την Διαχείριση Κρίσεων.....	50
3.8 Δυσχέρειες κατά την Διαχείριση Κρίσεων.....	51
3.9 Η Διαχείριση Κρίσεων κατά την Πυρηνική Εποχή.....	54
3.10 Διαχείριση Κρίσεων και Πληροφόρηση.....	56
Κεφάλαιο 4^ο Περιπτωσιολογική Μελέτη της Πυραυλικής Κρίσης της Κούβας	
(Οκτώβριος 1962)	59
4.1 Ιστορικό της Κρίσης.....	59
4.2 Ιστορικό της Αποκάλυψης των Στοιχείων.....	72
4.3 Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών και η Πληροφόρηση των ΗΠΑ στην Κρίση.....	77
4.3.1 Επιτυχίες Πληροφόρησης.....	78
4.3.2 Αποτυχίες Πληροφόρησης.....	80
4.3.3 Αξιολόγηση.....	83
4.4 Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών και η Πληροφόρηση της ΕΣΣΔ στην Κρίση.....	85
4.4.1 Ο Ρόλος της Πληροφόρησης της ΕΣΣΔ.....	85
4.4.2 Αξιολόγηση.....	89
4.5 Η Υπηρεσία Πληροφοριών και η Πληροφόρηση της Κούβας στην Κρίση.....	90
4.5.1 Ο ρόλος της Πληροφόρησης της Κούβας.....	90
4.5.2 Αξιολόγηση.....	95
4.6 Ο Χειρισμός της Κρίσης από τις ΗΠΑ.....	96
4.6.1 Η Λογική του Kennedy στην Διαχείριση της Κρίσης.....	98
4.6.2 Η Στρατηγική της Διαπραγμάτευσης του Kennedy.....	100
4.6.3 Εφαρμογή των Αρχών του Χειρισμού των Κρίσεων από τον Kennedy.....	102
4.7 Ο Χειρισμός της Κρίσης από την ΕΣΣΔ.....	103
4.7.1 Η Στρατηγική της Διαπραγμάτευσης του Khrushchev.....	105
4.8 Απολογισμός της Πυραυλικής Κρίσης της Κούβας.....	107
Κεφάλαιο 5^ο Συμπεράσματα	110
5.1 Συμπεράσματα Σχετικά με τον Ρόλο της Πληροφόρησης στη Διαχείριση Κρίσεων.....	110
5.2 Συμπεράσματα Σχετικά με την Διαχείριση Κρίσεων.....	112
5.3 Γενικά Συμπεράσματα.....	114
Βιβλιογραφία	116

Κεφάλαιο 1^ο

Εισαγωγή

1.1 Γενικά

Ήδη από την αρχαιότητα, όσοι χρησιμοποιούσαν την λέξη κρίση, το έκαναν προκειμένου να περιγράψουν κάποια παθολογική κατάσταση όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των κρατών. Όταν υπάρχει κρίση, υπάρχει και ρίσκο να υπάρξει βία με ταυτόχρονη δημιουργία επιπτώσεων στην περιφερειακή ή διεθνή ασφάλεια. Ως αποτέλεσμα, θα πρέπει να δίνεται μεγάλη προσοχή στις στρατιωτικές κρίσεις και στις κρίσεις ασφαλείας καθόσον υπάρχει ενδεχόμενο στρατιωτικής δράσης και επηρεάζουν άμεσα την εθνική ασφάλεια (Αλειφάντης, 2006, pp. 117-118).

Έννοιες όπως η “ψηφιακή επανάσταση” και “εποχή της πληροφορίας” χαρακτηρίζουν τον 21^ο αιώνα. Παράλληλα, αυτές οι έννοιες προσφέρουν ευκαιρίες και απειλές στους δρώντες του διεθνούς συστήματος. Ως αποτέλεσμα, για τη λειτουργία του πολύπλοκου διεθνούς συστήματος απαιτείται συνεχής ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των δρώντων. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο έχουν εμφανιστεί ιστορικοί και μελετητές που ασχολούνται με τον ρόλο της πληροφόρησης, των υπηρεσιών πληροφοριών, αλλά και τον τρόπο που οι διαμορφωτές αποφάσεων χρησιμοποιούν αυτές τις πληροφορίες. Είναι εύκολα κατανοητό βέβαια, ότι εμπόδιο σε όλα αυτά είναι η διαβάθμιση των πληροφοριών που αφορούν διάφορες δραστηριότητες των υπηρεσιών πληροφοριών (Andrew, 1998, pp. 322-327).

Η πυραυλική κρίση της Κούβας, είναι ίσως το καθοριστικότερο γεγονός της πυρηνικής εποχής καθώς και η επικινδυνότερη στιγμή της Ιστορίας του ανθρώπου. Τα διδάγματα και οι ερμηνείες της, ακόμα και σήμερα επηρεάζουν τη σκέψη ηγετών του κόσμου σε σχέση με την αντιμετώπιση κρίσεων, την εξωτερική τους πολιτική, αλλά και τους κινδύνους που ενέχει ένας πυρηνικός πόλεμος (Lebow & Stein, 1994, p. 5). Προηγούμενες καταγεγραμμένες φυσικές καταστροφές στην Ιστορία, θα ήταν ασήμαντες μπροστά στην καταστροφή που θα μπορούσε να επιφέρει ένας πυρηνικός πόλεμος ανάμεσα στις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ το 1962, όπου θα αφαιρούσε την ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων. Η συγκεκριμένη κρίση είχε τόσο μεγάλη βαρύτητα, που ουσιαστικά

προκάλεσε την ανάπτυξη – διαμόρφωση του πεδίου της διαχείρισης κρίσεων (Allison & Zelikow, 2006, p. 33).

Αρκετοί πολιτικοί θεωρούν ότι η παραμονή τους στην εξουσία χαρακτηρίζεται από καθημερινή αντιμετώπιση διαφόρων κρίσεων, αν και η κρίση είναι ένας κοινά αποδεκτός όρος που περιγράφει μία αστάθεια και αναταραχή στο παγκόσμιο στερέωμα. Ένας από τους λόγους που οι πολιτικοί χρησιμοποιούν την λέξη κρίση, είναι διότι η διεθνής πολιτική συνδέεται στενά με την σύγκρουση και τον πόλεμο (Αλειφάντης, 2006, p. 46).

Ακόμα και σήμερα, η κρίση της Κούβας ερμηνεύεται διαφορετικά από τους μελετητές σχετικά με την απόδοση που είχαν οι υπηρεσίες πληροφοριών των ΗΠΑ. Για ορισμένους μελετητές, το γεγονός ότι δε κατέστη δυνατό να προβλέψουν την τοποθέτηση των πυραύλων της ΕΣΣΔ στο έδαφος της Κούβας, ήταν η σημαντικότερη αποτυχία του SIGINT (Signal Intelligence), να παράσχει προειδοποίηση σε ηγέτες, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (Domingo, 2010, p. 42). Αντίθετα, ορισμένοι μελετητές πιστεύουν ότι ο τρόπος που οι ΗΠΑ χειρίστηκαν την κρίση, καθορίστηκε από τις υπηρεσίες πληροφοριών τους (Domingo, 2010, p. 40).

Ο συμβατικός ορισμός της κρίσης, ότι πρόκειται για μία ξαφνική και μη αναμενόμενη τροπή των γεγονότων που απειλούν την ύπαρξη ενός κράτους, επιβεβαιώνεται πλήρως από την κρίση της Κούβας, που κόντεψε να προκαλέσει παγκόσμια πυρηνική καταστροφή. Ενώ η διαχείριση των κρίσεων έχει να κάνει με τη διατήρηση ελέγχου των γεγονότων ώστε να μην ξεσπάσει πόλεμος, από την πληροφόρηση οι ηγέτες προσδοκούν να λάβουν μία πρόβλεψη γεγονότων, που παίρνουν μία αναπάντεχη τροπή και οδηγούν σε κρίση. Έτσι, διαφαίνεται ο ρόλος που διαδραματίζει η πληροφόρηση στην επιτυχημένη διαχείριση κρίσης.

Όσον αφορά την κρίση της Κούβας, η συντριπτική πλειοψηφία των αποφάσεων που λαμβάνονταν, είχαν σχέση με τη συλλογή και εκτίμηση πληροφοριών. Η πληροφόρηση επιπλέον, σε όλη την κρίση, παρείχε στον πρόεδρο των ΗΠΑ και τους συμβούλους του (ExCOM), φωτογραφίες που προέρχονταν από τα αεροπλάνα U-2 και εκτιμήσεις που είχαν να κάνουν με τις ενέργειες της ΕΣΣΔ. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ, στηριζόμενος πάνω σε αυτές τις εκτιμήσεις, επέβαλε τον αποκλεισμό της Κούβας. Πρέπει να τονιστεί, ότι οι σωστές και έγκαιρες πληροφορίες που λαμβάνει μία ομάδα διαχείρισης κρίσης, είναι ισχύς για την ίδια και έχει την υποχρέωση να τις εκμεταλλεύεται με αποτελεσματικό τρόπο.

Σε ένα χρόνο, συμπληρώνονται 60 χρόνια από την κρίση της Κούβας. Παρόλα αυτά, η πληροφόρηση συνεχίζει να αντιμετωπίζει προκλήσεις. Ορισμένοι λένε ότι ταλαιπωρείται από λάθη που συνέβησαν στο παρελθόν (Pearl Harbor, εισβολή στο Ιράκ το 2003). Τα γεγονότα αυτά οφείλονται σε μεγάλο βαθμό, σε αποτυχίες της πληροφόρησης. Είναι αδιαμφισβήτητο το ότι η πληροφόρηση έχει αδυναμίες – παθογένειες. Ορισμένες από αυτές είναι η παραπλάνηση που δύναται να εφαρμοστεί από τον εχθρό, οι προκαταλήψεις που έχουν οι αναλυτές πληροφοριών και η οργάνωση των υπηρεσιών πληροφοριών. Είναι γενικά αληθές, ότι οι επιτυχίες των υπηρεσιών πληροφοριών δεν καθίστανται δημόσια γνωστές, καθόσον μία κρίση δεν εξελίσσεται ώστε να απειληθούν τα συμφέροντα ενός κράτους ή να μεταβληθεί το status quo. Απεναντίας, δίνεται ιδιαίτερη βάση στις αποτυχίες της πληροφόρησης, είτε για λόγους μικροπολιτικής, είτε διότι η πρόληψη μίας κρίσης δεν κατέστη εφικτή, με αποτέλεσμα οι δρώντες να καταφεύγουν σε έναν καταστροφικό πόλεμο (Guan, 2012, pp. 4-5).

1.2 Σκοπός

Σκοπός της εργασίας είναι η μελέτη του ρόλου που διαδραματίζει η πληροφόρηση κατά την διάρκεια της διαχείρισης κρίσεων. Ως επιστέγασμα αυτής της μελέτης, θα αναλυθεί το ιστορικό γεγονός της πυραυλικής κρίσης της Κούβας, μέσα από το οποίο θα διαφανεί η σημασία της πληροφόρησης στη διαχείριση κρίσεων.

1.3 Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί είναι αυτή της περιπτώσιολογικής μελέτης. Η επιλογή της συγκεκριμένης κρίσης, έγινε με γνώμονα ότι εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να είναι μία βάση δεδομένων για τους μελετητές.

1.4 Δομή

Η εργασία χωρίζεται συνολικά σε πέντε κεφάλαια. Στο 2^ο και 3^ο κεφάλαιο θα γίνει ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου της πληροφόρησης και της διαχείρισης κρίσεων αντίστοιχα. Στο 4^ο κεφάλαιο θα αναλύσουμε την περιπτωσιολογική μελέτη, της πυραυλικής κρίσης της Κούβας. Θα γίνει αναφορά στα ιστορικά γεγονότα και θα εξεταστεί ο ρόλος της πληροφόρησης στην κρίση αυτή, προκειμένου να γίνει αντιληπτό το αν απέτυχε (όπως πολλοί ισχυρίζονται), ή αν βοήθησε στην επιτυχημένη διαχείρισή της. Επίσης θα γίνει αναφορά - αξιολόγηση στις υπηρεσίες πληροφοριών και των τριών χωρών (ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, Κούβα). Επιπλέον, θα γίνει αναφορά στον τρόπο διαχείρισης της κρίσης από την πλευρά των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, καθώς και στις ενέργειες των προέδρων της κάθε χώρας. Στο 5^ο κεφάλαιο θα γίνει εξαγωγή των συμπερασμάτων και θα αξιολογηθεί ο ρόλος της πληροφόρησης στην αποτελεσματική διαχείριση των κρίσεων.

Κεφάλαιο 2^ο

Πληροφόρηση

2.1 Ιστορική Αναδρομή

Από αρχαιότατων ετών μέχρι και σήμερα, η ιστορία είναι γεμάτη από παραδείγματα και γεγονότα πληροφόρησης και κατ' επέκταση κατασκοπείας. Επιπλέον αυτού, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η κατασκοπεία πραγματοποιούνταν και συνεχίζει να πραγματοποιείται είτε σε περιόδους πολέμου είτε ειρήνης.

Μία από τις πρώτες ιστορικά αναφορές που γίνεται για τις πληροφορίες είναι από τον Sun Tzu, έναν εκ των κορυφαίων στρατηγικών αναλυτών όλων των εποχών. Αναφερόμενος στην στρατηγική σκέψη της Ανατολής εκείνης της εποχής, υποστηρίζει ότι χαρακτηριστικά της είναι η συλλογή πληροφοριών μέσω κατασκόπων, η παραπλάνηση και ο αιφνιδιασμός (Κολιόπουλος, 2008, π. 86). Επιπλέον, ο Sun Tzu υποστηρίζει ότι το να γνωρίζεις τον αντίπαλο σου και τις δυνάμεις του, είναι καίριο προκειμένου να σχεδιάσεις το πως θα επιτύχεις νίκη έναντι του (Πλατιάς & Κολιόπουλος, 2015, pp. 36-55). Για να επιτευχθεί αυτό όμως, απαιτούνται πληροφορίες για τον αντίπαλο. Κρίνεται επίσης σκόπιμο να αναφερθεί, ότι ένα από τα αποφθέγματα του Sun Tzu είναι το «γνώριζε τον εαυτό σου και τον αντίπαλο σου και επένδυσε στις πληροφορίες» (Πλατιάς & Κολιόπουλος, 2015, π. 55). Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι η κατασκοπεία έχει ως τελικό σκοπό να ξεκαθαρίσει την στρατηγική του αντιπάλου, προκειμένου κάποιος να δημιουργήσει τα μέσα αυτά, τα οποία θα τον βοηθήσουν να υπερισχύσει με όσο το δυνατόν πιο χαμηλό κόστος. Άλλωστε, σύμφωνα με τον Sun Tzu, η ήττα της στρατηγικής του αντιπάλου είναι σημαντικότερη από την ήττα στο πεδίο της μάχης. (Shulsky & Schmitt, 2002, π. 160) Με αυτό, διαφαίνεται η βαρύνουσα σημασία που έχουν για τον Sun Tzu οι πληροφορίες και η κατασκοπεία.

Αναφορά στην πληροφόρηση πραγματοποιεί και ο Clausewitz. Ο Πρώσος στρατηγός ορίζει την πληροφόρηση ως πληροφορίες για τον εχθρό και το κράτος του, οι οποίες είναι και η βάση πάνω στις οποίες στηρίζονται τα σχέδια και οι επιχειρήσεις μας. Ο ίδιος πιστεύει ότι οι η πληροφόρηση χαρακτηρίζεται σχεδόν πάντα από αναξιπιστία και ανακρίβεια, με αποτέλεσμα την αύξηση της τριβής στον πόλεμο (Von Clausewitz, 1976, pp. 64-65). Η αύξηση της τριβής μπορεί επίσης να συντελεστεί, καθόσον σύμφωνα

με τον Clausewitz, οι πληροφορίες μπορεί να είναι αλληλοσυγκρουόμενες (Πλατιάς & Κολιόπουλος, 2015, p. 91). Συμπερασματικά, αντιλαμβανόμαστε ότι η άποψη του Πρώσου στρατηγού για τις πληροφορίες και την χρησιμότητα τους στον πόλεμο, είναι αρνητική σε αντίθεση με τον Sun Tzu.

Πολύ σημαντικές αναφορές ως προς την πληροφόρηση έχουν γίνει και από τον Jomini, του οποίου η άποψη είναι μεταξύ του Clausewitz και του Sun Tzu. Πιο συγκεκριμένα, από την μία πλευρά, υποστηρίζει ότι η πληροφόρηση σε θεωρητικό πλαίσιο συνιστά την βάση του συνόλου των επιτυχημένων δράσεων. Από την άλλη πλευρά, το μικρό ποσοστό αξιόπιστης πληροφόρησης, είναι μία από τις αιτίες της διαφοράς που υπάρχει ανάμεσα στην θεωρία και την πράξη του πολέμου (Κωνσταντόπουλος, 2010, pp. 183-185).

Αξιωματική είναι και η προσήλωση του Winston Churchill στην πληροφόρηση. Είναι χαρακτηριστικό ότι δεν υπήρξε κανένας πολιτικός της Βρετανίας στην σύγχρονη ιστορία, ο οποίος να πίστευε με τέτοια ένταση στη χρήση μυστικών πληροφοριών όπως ο Churchill. Επιπλέον, τον ίδιο τον χαρακτήριζε η αποφασιστικότητα του να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες με σωστό τρόπο, τόσο κατά την διάρκεια της ειρήνης όσο και κατά την διάρκεια του πολέμου (Handel, 1989, p. 181).

Άξια αναφοράς είναι η άποψη την οποία έχει ο Michael Herman, ο οποίος θεωρεί ότι ενώ η κατασκοπεία χρονολογείται από τις απαρχές της ιστορίας, παρόλα αυτά, η δημιουργία της πρώτης μυστικής υπηρεσίας πραγματοποιήθηκε μόλις το 1909 στη Βρετανία. Η παραπάνω μυστική υπηρεσία ήταν κυβερνητική και χρηματοδοτούνταν από τον προϋπολογισμό του κράτους. Η σύνθεση αυτής της υπηρεσίας συνίστατο από πολίτες, κατά κύριο λόγο, με σκοπό να κλέβουν τα μυστικά άλλων χωρών και ταυτοχρόνως να παρέχουν προστασία στα εγχώρια μυστικά. Τέλος, δραστηριοποιούνταν τόσο σε ειρηνική όσο και σε πολεμική περίοδο. Μετά από ορισμένα χρόνια, χώρες όπως η Γερμανία (1913), η Γαλλία (1935) και οι ΗΠΑ (1947) δημιούργησαν αντίστοιχες μυστικές υπηρεσίες (Κωνσταντόπουλος, 2010, pp. 195-196).

Όπως προαναφέρθηκε, η ιστορία είναι γεμάτη από παραδείγματα κατασκοπείας. Συγκεκριμένα, στη Βίβλο υπάρχουν πολλές αναφορές στη συλλογή των πληροφοριών αλλά και σε κατασκόπους. Κατά την ρωμαϊκή εποχή, οι Ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν ανιχνευτές πληροφοριών οι οποίοι ονομάζονταν *speculators* και *frumentarii*. Κατά την περίοδο του Μεσαίωνα, οι κατάσκοποι και οι πληροφοριοδότες έπαιζαν επίσης σημαντικό ρόλο στη συλλογή πληροφοριών. Τέλος, την περίοδο που βρισκόταν στον

θρόνο της Βρετανίας η βασίλισσα Ελισάβετ Α', οι έμποροι και οι ταξιδιώτες υποβοηθούσαν στην άντληση πληροφοριών από βασιλεία, μέσω της συλλογής και της ανάλυσης πληροφοριών (Κωνσταντόπουλος, 2010, pp. 163-196).

Κλείνοντας την σύντομη αυτή ιστορική αναδρομή, γίνεται αντιληπτό ότι στην ιστορία υπάρχει μεγάλος αριθμός γεγονότων κατασκοπείας, τα οποία πραγματοποιήθηκαν και σε περίοδο ειρήνης αλλά και σε περίοδο πολέμου. Επιπλέον αυτού, γίνεται κατανοητό ότι στην μελέτη και χρήση της κατασκοπείας και της πληροφόρησης, δόθηκε έμφαση τόσο από πολιτικούς και στρατιωτικούς ηγέτες, όσο και από στρατηγικούς μελετητές. Μπορεί η ραγδαία αύξηση της τεχνολογίας να έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την τέχνη της κατασκοπείας και γενικά της συλλογής πληροφοριών, παρόλα αυτά όμως, η πληροφόρηση παραμένει σύμμαχος προκειμένου να ξεπεραστεί η «ομίχλη του πολέμου» (Πλατιάς & Κολιόπουλος, 2015, p. 93).

2.2 Ορισμοί – Έννοιες

Στην ελληνική γλώσσα και πιο συγκεκριμένα στην επιστημονική ορολογία, η λέξη πληροφορία αντιστοιχίζεται με δύο αγγλικές λέξεις, το *intelligence* και το *information*. Οι δύο όμως αυτές λέξεις έχουν διαφορετική ερμηνεία. Ως πληροφορία ορίζεται κάποιο δεδομένο οποιασδήποτε μορφής, το οποίο δεν έχει υποστεί ανάλυση και μπορεί να γίνει γνωστό ανεξάρτητα από την πηγή του. Όταν αυτό το δεδομένο περάσει από το στάδιο της επεξεργασίας, τότε αυτό το δεδομένο μπορεί να δώσει πληροφόρηση (Burton, 2014, p. 87). Ουσιαστικά η πληροφόρηση είναι κομμάτι της πληροφορίας. Θα πρέπει όμως να γίνει κατανοητό, ότι η πληροφόρηση είναι πληροφορία αλλά η πληροφορία δεν είναι όλη πληροφόρηση (Lowenthal, 2009, p. 1). Συνοψίζοντας, η πληροφόρηση είναι ένα κομμάτι του συνόλου των πληροφοριών. Αυτές οι πληροφορίες έχουν επεξεργαστεί και αναλυθεί κατάλληλα, με σκοπό να διανεμηθούν στην πολιτική και στρατιωτική ηγεσία βάση των αναγκών τους, προκειμένου αυτοί να λάβουν τις καλύτερες δυνατές αποφάσεις (Κωνσταντόπουλος, 2010, p. 38).

Όσον αφορά την στρατιωτική διάσταση, στην στρατιωτική ορολογία η μετάφραση των δύο αγγλικών λέξεων (*information* και *intelligence*) είναι απλές πληροφορίες και επεξεργασμένες πληροφορίες αντίστοιχα. Απλές πληροφορίες είναι αυτές οι οποίες προέρχονται από την παρατήρηση, αναφορά, φήμη, εικόνα και άλλες πηγές. Επεξεργασμένη πληροφορία είναι το προϊόν το οποίο έχει προκύψει από την

αξιολόγηση, ανάλυση, συσχέτιση και ερμηνεία των απλών πληροφοριών. Οι επεξεργασμένες αυτές πληροφορίες αναφέρονται στον εχθρό, το έδαφος ή τον καιρό (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, pp. 6-7).

Οι πληροφορίες δύναται να διακριθούν σε τρεις διαστάσεις (Nye, 2002, pp. 66-67):

- Η διάσταση που έχει να κάνει με ειδήσεις καθώς και με στατιστικά. Σε αυτή την διάσταση τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια συνεχής αύξηση του διαδιδόμενου όγκου των πληροφοριών, η οποία είναι αποτέλεσμα του μικρού κόστους που απαιτείται για να διαδοθούν οι πληροφορίες καθώς και της εύκολης πρόσβασης.
- Η διάσταση που έχει να κάνει με την χρήση πληροφοριών από κάποιον κρατικό/μη κρατικό δρώντα. Σκοπός είναι ο δρών αυτός να κερδίσει πλεονέκτημα έναντι κάποιου ανταγωνιστή του.
- Η διάσταση που έχει να κάνει με τις στρατηγικές πληροφορίες. Σκοπός εδώ είναι να μάθει κάποιος τα σχέδια του ανταγωνιστή του.

Η ροή των πληροφοριών δύναται να χωριστεί σε τέσσερα στάδια (Waltz, 1998, pp. 50-52):

- Παρατήρηση. Σε αυτό το στάδιο, τα δεδομένα συλλέγονται και συνενώνονται.
- Οργάνωση. Σε αυτό το στάδιο, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν μετατρέπονται σε πληροφορίες. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει αρχικά να κατηγοριοποιηθούν, να αποθηκευτούν και να υποστούν επεξεργασία.
- Κατανόηση. Σε αυτό το στάδιο, δημιουργείται η γνώση.
- Εφαρμογή. Σε αυτό το στάδιο, η γνώση που έχει ήδη δημιουργηθεί εφαρμόζεται προκειμένου ένα σχέδιο να είναι αποτελεσματικό και επιτυχές.

Για τον ορισμό της πληροφόρησης, έχουν δοθεί κατά καιρούς πολλοί ορισμοί. Ένας από αυτούς είναι ότι η πληροφόρηση, είναι οι πληροφορίες που σχετίζονται με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της πολιτικής μιας κυβέρνησης, ώστε να προωθούνται τα συμφέροντα εθνικής της ασφαλείας και να αντιμετωπίζονται απειλές οι οποίες προέρχονται από πραγματικούς ή δυνητικούς αντιπάλους (Shulsky & Schmitt, 2002, p. 1). Άλλος ορισμός είναι ότι πληροφόρηση, είναι όλες οι πληροφορίες τις οποίες έχουμε συλλέξει, τις έχουμε βελτιώσει και τις έχουμε επεξεργαστεί με σκοπό να μπορούν να

καλύπτουν τις απαιτήσεις αυτών που λαμβάνουν αποφάσεις (Lowenthal, 2009, p. 1). Ένας διαφορετικός ορισμός είναι ότι πληροφόρηση είναι γνώση την οποία οφείλει να έχει η πολιτική και στρατιωτική ιεραρχία ώστε να διαφυλαχτεί η εθνική ευημερία (Kent, 1949, p. vii). Επίσης, η πληροφόρηση είναι προϊόν το οποίο προκύπτει μετά από την συλλογή, την εκτίμηση, την εξήγηση και την ερμηνεία των πληροφοριών (Burton, 2014, p. 88). Κλείνοντας με τους ορισμούς, η πληροφόρηση αντιπροσωπεύει τη συλλογή, τη σύνδεση, την ανάλυση και την διανομή των πληροφοριών, οι οποίες σχετίζονται με την ικανότητα καθώς και τις προθέσεις αντιπάλων (είτε πραγματικών είτε δυνητικών) (Luttwak & Koehl, 1998, pp. 307-308).

Σε αυτό το σημείο, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν οι δύο βασικοί λόγοι που υπάρχουν διαφορές μεταξύ της πληροφόρησης και των άλλων κυβερνητικών λειτουργιών (Lowenthal, 2009, p. 16):

- Η πληροφόρηση οφείλει την ύπαρξη της στην προσπάθεια που καταβάλουν οι κυβερνήσεις να αποκρύπτουν πληροφορίες από ξένες κυβερνήσεις. Τονίζεται όμως ότι οι ξένες κυβερνήσεις δεν μένουν άπραγες και αναζητούν και εκείνες κρυμμένες πληροφορίες. Συμπερασματικά βλέπουμε ότι όλα τα συμβάντα αποτελούν μυστικά.
- Σε μία δημοκρατική χώρα, μπορεί να προκληθεί πανικός στους πολίτες από αυτή την μυστικότητα.

2.3 Πεδίο Πληροφόρησης

Την σημερινή εποχή το πεδίο της πληροφόρησης είναι ευρύ. Η πληροφόρηση και γενικότερα οι πληροφορίες έχουν να κάνουν κατά κύριο λόγο με την εθνική ασφάλεια μίας χώρας (άμυνα, εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια). Η βασική έννοια πίσω από τον όρο εθνική ασφάλεια έχει να κάνει με την προστασία ενός κράτους από απειλές, με κυριότερες εξ αυτών να είναι οι στρατιωτικές απειλές από κάποιον εχθρό (Shulsky & Schmitt, 2002, p. 3).

Επιπλέον, είναι γνωστό ότι τα κράτη συλλέγουν πληροφορίες για άλλες χώρες ανεξάρτητα αν είναι συμμαχικές ή όχι. Μεταξύ των στοιχείων τα οποία δύναται να συλλεγούν είναι εξελίξεις πάνω στον πολιτικό τομέα, καθώς επίσης και στον τεχνολογικό

και κοινωνικό τομέα. Βασική επίσης πτυχή της συλλογής, είναι και ο στρατιωτικός τομέας και πιο συγκεκριμένα, σχέδια επιχειρήσεων, οπλικά συστήματα, ισχύς ενόπλων δυνάμεων και τυχόν ύπαρξη όπλων μαζικής καταστροφής. Άλλος τομέας που απασχολεί τα κράτη και επιδιώκουν την συλλογή πληροφοριών είναι ο τομέας της εξωτερικής πολιτικής αλλά και οι διακρατικές σχέσεις. Τέλος, επιδιώκουν την συλλογή για θέματα ενεργειακής πολιτικής, φυσικών πόρων αλλά και άλλα στοιχεία όπως είναι τα γεωγραφικά, δημογραφικά, πολιτισμικά και κοινωνικά.

Πέραν όλων αυτών όμως, το πεδίο των πληροφοριών και της πληροφόρησης εκτείνεται και παραπέρα. Κατά πρώτον, εγχώρια. Η έννοια της εγχώριας πληροφόρησης έχει να κάνει με πληροφορίες σχετικά με απειλές δρώντων ή ομάδων δρώντων εντός του κράτους. Το πως ορίζεται όμως μια απειλή στο εσωτερικό ενός κράτους εξαρτάται κατά κύριο λόγο από το είδος της κυβέρνησης του. Είναι χαρακτηριστικό, ότι ολοκληρωτικά καθεστώτα τείνουν να θεωρούν ως εχθρούς (είτε πραγματικούς είτε δυνητικούς), όλους τους αντιπάλους του κόμματος που βρίσκεται στην κυβέρνηση. Υπό το πρίσμα αυτής της θεώρησης, είναι πιθανό να κατευθύνουν τις υπηρεσίες πληροφοριών στην παρακολούθηση αυτών των εχθρών (Shulsky & Schmitt, 2002, p. 4).

Ένα δεύτερο πεδίο είναι στην επιβολή του νόμου. Έχει να κάνει με την συλλογή πληροφοριών προκειμένου να καταπολεμηθεί το εμπόριο ναρκωτικών, η τρομοκρατία, το εμπόριο λευκής σαρκός αλλά και το οργανωμένο έγκλημα. Σκοπός από την συλλογή πληροφοριών από πλευράς των υπηρεσιών πληροφοριών, είναι η τιμωρία αυτών των εγκληματικών ενεργειών (Shulsky & Schmitt, 2002, pp. 4-5).

Ένα τρίτο πεδίο είναι αυτό της οικονομίας. Με την συλλογή πληροφοριών πάνω σε κάποια τεχνολογική εξέλιξη, δύναται να βοηθηθεί μία χώρα ενισχύοντας την οικονομία της. Αυτό συμβαίνει διότι κάνει τις χώρες να αποφεύγουν τα κόστη της έρευνας και της ανάπτυξης νέων τεχνολογιών. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι οικονομικά θέματα που δύναται να επηρεάσουν άμεσα στρατιωτικές εξελίξεις ή άλλες εξελίξεις της εξωτερικής πολιτικής, βρίσκονται υπό την αρμοδιότητα των μυστικών υπηρεσιών της χώρας (Shulsky & Schmitt, 2002, pp. 5-7).

Τέλος, υπάρχει και το πεδίο των μη παραδοσιακών τομέων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα περιβαλλοντικά θέματα. Τα θέματα αυτά δύναται να επηρεάσουν την εθνική ασφάλεια. Το κίνητρο λοιπόν είναι, συστήματα συλλογής πληροφοριών τα οποία αναπτύχθηκαν για άλλους λόγους, να χρησιμοποιηθούν για την

ανίχνευση της κλιματικής αλλαγής πράγμα που μπορεί να γίνει με πολύ χαμηλό κόστος (Shulsky & Schmitt, 2002, p. 7).

2.4 Επίπεδα Πληροφοριών – Πληροφόρησης

Σε προηγούμενο υποκεφάλαιο αναφέρθηκαν οι ορισμοί των απλών και των επεξεργασμένων πληροφοριών σύμφωνα με την στρατιωτική διάσταση. Προκειμένου μία πληροφορία να είναι πλήρης θα πρέπει να απαντάει στα κάτωθι ερωτήματα (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 6):

- Ποιος
- Τι
- Που
- Πότε
- Πως

Με το “Ποιος” αναφερόμαστε στο ποια πηγή ή ποιο όργανο έκανε την παρατήρηση. Με το “Τι” αναφερόμαστε στην περιγραφή του γεγονότος. Με το “Που” αναφερόμαστε στην θέση του συμβάντος. Με το “Πότε” αναφερόμαστε στο χρόνο που έλαβε χώρα το συμβάν. Με το “Πως” αναφερόμαστε στον τρόπο αλλά και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε η συλλογή της πληροφορίας (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 6).

Μετά την επεξεργασία των απλών πληροφοριών, οι επεξεργασμένες πλέον πληροφορίες κατηγοριοποιούνται σε τρία επίπεδα (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 7):

- Στρατηγικό επίπεδο.
- Επιχειρησιακό επίπεδο.
- Τακτικό επίπεδο.

Το στρατηγικό επίπεδο αφορά πληροφορίες οι οποίες συλλέγονται για τη διαμόρφωση στρατηγικής, τον σχεδιασμό στρατιωτικών σχεδίων και διεξαγωγή επιχειρήσεων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Στο επίπεδο αυτό, οι παραγόμενες πληροφορίες καλύπτουν μία όσο το δυνατόν μεγαλύτερη γεωγραφική περιοχή, με βάση

τις απαιτήσεις που τίθενται από την κυβέρνηση της χώρας και καλύπτουν το συνολικό φάσμα των πολιτικών, διπλωματικών, οικονομικών και στρατιωτικών θεμάτων.

Το επιχειρησιακό επίπεδο, αφορά πληροφορίες προκειμένου να γίνει η σχεδίαση καθώς και η διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων για την εκπλήρωση των στρατιωτικών αντικειμενικών σκοπών, μέσα σε μία περιοχή επιχειρήσεων. Οι πληροφορίες αυτές παράγονται εντός της γεωγραφικής περιοχής του θεάτρου επιχειρήσεων. Οι συγκεκριμένες πληροφορίες, εστιάζουν στις στρατιωτικές δυνατότητες και προθέσεις του εχθρού ή των πιθανών εχθρών.

Το τακτικό επίπεδο αφορά πληροφορίες που χρειάζεται κάποιος Διοικητής για να σχεδιάσει και να διεξάγει τακτικές επιχειρήσεις και παράγονται μέσα στην περιοχή του πεδίου της μάχης. Ουσιαστικά αυτές οι πληροφορίες αποτελούν τον κύριο όγκο των πληροφοριών μάχης. Έχουν να κάνουν κυρίως με τις δυνατότητες και τις προθέσεις του εχθρού καθώς και με το περιβάλλον του πεδίου της μάχης (έδαφος, καιρός) (ΓΕΣ/ΔΙΔΟ, 2005, pp. 4-5; ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 7).

2.5 Τύποι Πληροφοριών

Καθένα από τα τρία επίπεδα τα οποία αναφέραμε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο, περιλαμβάνουν τρεις τύπους πληροφοριών όπως παρακάτω (ΓΕΣ/ΔΙΔΟ, 2005, pp. 5-6):

- Βασικές πληροφορίες.
- Τρέχουσες πληροφορίες.
- Πληροφορίες στόχου.

Οι βασικές πληροφορίες χρησιμοποιούνται για τον σχεδιασμό επιχειρήσεων σαν υλικό αναφοράς, όπως επίσης και σαν βάση επεξεργασίας μεταγενέστερων πληροφοριών. Οι συγκεκριμένες πληροφορίες τηρούνται σε βάση δεδομένων και κατά την διάρκεια της ειρήνης αλλά και του πολέμου και συνεχώς ανανεώνονται. Η κυριότερη λειτουργία που επιτελούν, είναι η προετοιμασία επιχειρήσεων αλλά και η κάλυψη πληροφοριακών απαιτήσεων που μπορεί να παρουσιαστούν κατά την διάρκεια μίας επιχείρησης και αναφέρονται επιπλέον στον καιρό και στο έδαφος.

Οι τρέχουσες πληροφορίες παράγονται ώστε να καλύψουν πληροφοριακές απαιτήσεις που έχουν να κάνουν με συμβάντα μιας τρέχουσας επιχείρησης. Οι πληροφορίες αυτές απαιτούν συνεχείς αναλύσεις και εκτιμήσεις.

Τέλος, οι πληροφορίες στόχου είναι αυτές που χρησιμοποιούνται για απεικόνιση των βασικών στοιχείων ενός στόχου ή συμπλέγματος στόχων. Με αυτές τις πληροφορίες, φαίνεται η τρωτότητα και η σπουδαιότητα του στόχου. Οι συγκεκριμένες πληροφορίες δίνουν τα στοιχεία για τη διαδικασία στοχοποίησης (ΓΕΣ/ΔΙΔΟ, 2005, π. 6).

2.6 Μέσα Συλλογής Πληροφοριών

Σε προηγούμενο υποκεφάλαιο, αναφέραμε διάφορους τομείς για τους οποίους τα κράτη επιδιώκουν να συλλέγουν πληροφορίες. Για την επίτευξη της συλλογής πληροφοριών τα κράτη έχουν στην διάθεση τους διάφορες μεθόδους και μέσα. Η αποτελεσματικότητα αυτών εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τους διαθέσιμους πόρους κάθε κράτους καθώς επίσης και από το τεχνολογικό τους επίπεδο. Επιγραμματικά τα κυριότερα μέσα συλλογής πληροφοριών έχουν όπως παρακάτω (Shulsky & Schmitt, 2002, pp. 11-40):

- Πληροφορίες από ανθρώπινες πηγές (HUMINT – Human intelligence)
- Πληροφορίες από εικόνες (IMINT – Imagery intelligence)
- Πληροφορίες από ανοιχτές πηγές (OSINT – Open source intelligence)
- Πληροφορίες που προέρχονται από ηλεκτρομαγνητικές εκπομπές (SIGINT – Signal intelligence)
- Πληροφορίες από μετρήσεις και ηλεκτρονικές υπογραφές (MASINT – Measurement and signature intelligence)

Οι πληροφορίες από ανθρώπινες πηγές (HUMINT), είναι πληροφορίες οι οποίες προέρχονται από ανθρώπους οι οποίοι έχουν πρόσβαση και γνώση πάνω σε συγκεκριμένο πληροφοριακό υλικό. Για την εφαρμογή του HUMINT δεν απαιτούνται ιδιαίτερες τεχνολογικές δυνατότητες αλλά στηρίζεται στην διαπροσωπική επαφή των ανθρώπων. Οι μέθοδοι που μπορεί να ακολουθηθούν μπορεί να είναι ανοιχτές ή κεκαλυμμένες (παράνομες). Χαρακτηριστικά παραδείγματα των μεθόδων αυτών

αποτελούν οι επίσημες επαφές μεταξύ αντιπροσωπειών κυβερνήσεων καθώς επίσης οι πολίτες που ταξιδεύουν στο εξωτερικό, οι στρατιωτικοί ακόλουθοι και ακόλουθοι άμυνας χωρών και οι διπλωμάτες, οι οποίοι δύνανται να εκτελέσουν κατασκοπευτικά και απόκτηση διαβαθμισμένων εγγράφων (αναφορές, φωτογραφίες κτλ) με ποικίλους τρόπους (αγορά κτλ). Για την εκτέλεση επιχειρήσεων HUMINT απαιτείται εκπαίδευση του προσωπικού προκειμένου να φέρει σε πέρας την αποστολή του. Τα βασικότερα προβλήματα που μπορούν να υπάρξουν με αυτές τις επιχειρήσεις είναι η ύπαρξη διπλών πρακτόρων καθώς επίσης και η μυθομανία της ανθρώπινης φύσης (Lerner & Wilmoth Lerner, 2004, p. 89; Shulsky & Schmitt, 2002, pp. 11-22).

Οι πληροφορίες από εικόνες (IMINT), είναι πληροφορίες που συλλέγονται από φωτογραφίες, ραντάρ και υπέρυθρους αισθητήρες όπως επίσης και από άλλες μορφές τεχνολογικών απεικονίσεων. Το IMINT αρχικά ονομαζόταν PHOTINT. Η πρόοδος όμως της τεχνολογίας και οι διαφορετικές πηγές από τις οποίες συλλέγονται αυτού του είδους οι πληροφορίες επέφεραν την μετονομασία του. Παραδείγματα μέσω IMINT είναι η χρήση αερόστατων, αεροπλάνων, μη επανδρωμένων αεροσκαφών και δορυφόρων. Σήμερα, οι εικόνες αυτές λαμβάνονται από μεγάλα ύψη (κυρίως μέσω δορυφόρων από το διάστημα) και αναλύονται και ερμηνεύονται από κατάλληλο προσωπικό με αρκετά μεγάλη σε πολλές περιπτώσεις δυσκολία. Ένας από τους κυριότερους λόγους χρήσης του IMINT αφορά στην παρακολούθηση μετακινήσεων ενόπλων δυνάμεων και υλικού τους (Lerner & Wilmoth Lerner, 2004, pp. 99-100; Shulsky & Schmitt, 2002, pp. 22-27).

Οι πληροφορίες από ανοιχτές πηγές (OSINT), είναι πληροφορίες οι οποίες προέρχονται από αδιαβάθμητες πηγές οι οποίες είναι δημόσια διαθέσιμες όπως το ραδιόφωνο, οι εφημερίδες, το Internet, οι δημόσιες συζητήσεις, δημόσιες εκθέσεις κ.α. (Lerner & Wilmoth Lerner, 2004, p. 307).

Οι πληροφορίες από ηλεκτρομαγνητικές εκπομπές (SIGINT), είναι πληροφορίες οι οποίες προέρχονται από υποκλοπές ηλεκτρονικών μεταδόσεων όπως είναι τα πλοία τα αεροπλάνα, δορυφόρους κτλ. Ουσιαστικά χωρίζεται σε δύο κατηγορίες. Τις πληροφορίες που προέρχονται από υποκλοπές τηλεπικοινωνιών (COMINT) και τις πληροφορίες που προέρχονται από παρακολούθηση ηλεκτρονικών σημάτων (ELINT) το οποίο αφορά κυρίως εκπομπές από radar και οπτικά συστήματα (Lerner & Wilmoth Lerner, 2004, pp. 79-80).

Τέλος, οι πληροφορίες από μετρήσεις και ηλεκτρονικές υπογραφές (MASINT), είναι πληροφορίες επιστημονικής και τεχνικής φύσεως οι οποίες αποκτώνται μετά από

ποιοτική και ποσοτική ανάλυση δεδομένων. Τα δεδομένα αυτά προέρχονται από αισθητήρες αναγνώρισης συγκεκριμένων χαρακτηριστικών ενός πομπού για να προσδιορισθεί η ηλεκτρονική υπογραφή ή η ταυτότητά του (NATO, 2019, p. 81). Ορισμένες από τις υποκατηγορίες που περιλαμβάνει είναι οι ακουστικές πληροφορίες (ACINT), οι υπέρυθρες πληροφορίες (IRINT), πληροφορίες από laser (LASINT), πυρηνικές πληροφορίες (NUCINT), οπτικές πληροφορίες (OPINT) και ακούσιες πληροφορίες ακτινοβολίας (RINT) (Lerner & Wilmoth Lerner, 2004, pp. 253-254).

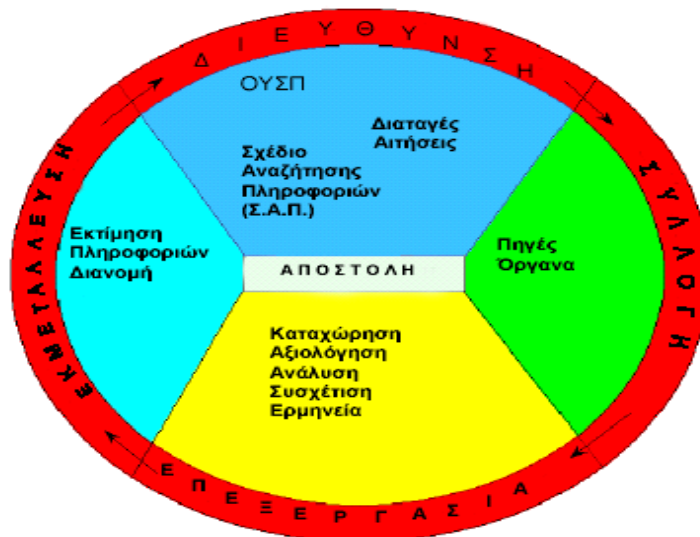
2.7 Κύκλος Πληροφοριών

Η πληροφόρηση (επεξεργασμένες πληροφορίες) είναι στενά συνδεδεμένη με τον κύκλο πληροφοριών. Ο κύκλος πληροφοριών είναι η διαδικασία όπου σχεδιάζεται η αναζήτηση και συλλέγονται απλές πληροφορίες οι οποίες ακολούθως μετατρέπονται σε επεξεργασμένες πληροφορίες και διανέμονται στους ενδιαφερόμενους (Lerner & Wilmoth Lerner, 2004, p. 117; ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 18).

Η διεθνείς βιβλιογραφία ουσιαστικά χωρίζει τον κύκλο πληροφοριών σε τέσσερα ή σε πέντε στάδια με συχνότερη αναφορά να γίνεται σε αυτόν των τεσσάρων σταδίων. Τα στάδια αυτά έχουν όπως παρακάτω (Lerner & Wilmoth Lerner, 2004, p. 117):

- Διεύθυνση ή σχεδιασμός.
- Συλλογή.
- Επεξεργασία – παραγωγή.
- Εκμετάλλευση – Διανομή.

Η απεικόνιση του κύκλου πληροφοριών καθώς και των σταδίων του έχει όπως την εικόνα 1 (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 19).

Εικόνα 1

Πέραν των τεσσάρων ή πέντε σταδίων, υπάρχει και η προσέγγιση των επτά σταδίων. Πιο συγκεκριμένα, τα στάδια αυτά είναι ο στρατηγικός σχεδιασμός ακολουθούμενος από την συλλογή και ύστερα από την ανάλυση. Έπεται η διανομή και μετά η διαμόρφωση της πολιτικής διαχείρισης. Τα τελευταία δύο στάδια είναι η εφαρμογή της πολιτικής και δράσεις από τρίτους. Στον κύκλο αυτόν, επιδιώκεται η σύνδεση μεταξύ της προειδοποίησης πληροφοριών, της διαδικασίας που απαιτείται για την λήψη απόφασης και της εφαρμογής της πολιτικής που αποφασίστηκε. Διαφαίνεται λοιπόν σε αυτό το μοντέλο, ότι όλοι οι δρώντες των πληροφοριών (διαμορφωτές απόφασης, υπηρεσίες που θα εκτελέσουν τις αποφάσεις και ξένοι δρώντες) έχουν μία δυναμική σχέση αλλά και αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Αυτή είναι και η βασική διαφορά σε σχέση με τον κύκλο των τεσσάρων σταδίων (Gentry, 2008, pp. 247-270).

Ένα πολύ θετικό στοιχείο είναι το γεγονός, ότι κατά την διάρκεια του πρώτου και του τετάρτου σταδίου, υπάρχει συνεχής διάλογος ανάμεσα στο προσωπικό που χειρίζεται τις πληροφορίες και αυτών στους οποίους διανέμονται οι πληροφορίες. Αυτοί είναι είτε άτομα τα οποία διαμορφώνουν αποφάσεις, είτε ακόμα και κυβερνήσεις. Εάν αυτός ο διάλογος είναι συχνός και κοντινός, αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα τυχόν κενά, ανάγκες αλλά και προβλήματα να εντοπίζονται ταχύτερα. Επιπλέον, γίνεται ακριβέστερος προσδιορισμός της προτεραιότητας που θέτουν οι διαμορφωτές αποφάσεων στα διάφορα θέματα. Ως αποτέλεσμα, αυξάνεται η πιθανότητα, οι παραγόμενες πληροφορίες να είναι χρήσιμες και σημαντικές. Τονίζεται επίσης η σημασία του τρόπου διανομής και παρουσίασης του πληροφοριακού προϊόντος στους αποδέκτες. Επίσης, την στιγμή της μετάδοσης και της διανομής των πληροφοριών, θα πρέπει να

δίνεται έμφαση στην αρχή “need to know”. Σύμφωνα με αυτή την αρχή, οι πληροφορίες πρέπει αν διανέμονται μόνο σε εκείνους που τις έχουν ανάγκη και όχι σε αυτούς που θέλουν να καλύψουν την περιέργεια τους για κάποιο θέμα (Breakspear, 2012, p. 682).

Για τον κύκλο πληροφοριών έχει ασκηθεί κριτική ως προς το αν πραγματικά εφαρμόζεται ή όχι. Σύμφωνα με αυτή την κριτική, οι πολιτικοί και γενικότερα οι διαμορφωτές αποφάσεων, παρέχουν ελάχιστες φορές κατευθύνσεις ως προς την συλλογή πληροφοριών. Επιπλέον, λαμβάνουν αποφάσεις χωρίς να περιμένουν τα αποτελέσματα από την ανάλυση των συλλεγόμενων πληροφοριών, με αποτέλεσμα τον κατακερματισμό του κύκλου πληροφοριών (Hulnick, 2006, pp. 959-979).

Τέλος, υποστηρίζεται ότι ο κύκλος πληροφοριών είναι πλήρης όταν υπάρχει και η ανατροφοδότηση δηλαδή ένας διάλογος μεταξύ αυτών που δίνουν τις πληροφορίες και αυτών που τις λαμβάνουν, προκειμένου να υπάρχει και η ανάλογη προσαρμογή των πληροφοριών. Η αλήθεια είναι όμως, ότι η ανατροφοδότηση είναι ελάχιστη. Το γεγονός ότι οι διαμορφωτές αποφάσεων δεν έχουν τον χρόνο να σκεφτούν και να μεταφέρουν πίσω τις απόψεις τους και το γεγονός ότι ορισμένοι αμφισβητούν την χρησιμότητα της, είναι κάποιοι από τους λόγους που η ανατροφοδότηση είναι ελάχιστη (Lowenthal, 2009, p. 71).

2.7.1 Διεύθυνση

Η διεύθυνση είναι το πρώτο στάδιο του κύκλου πληροφοριών. Στο στάδιο αυτό τίθενται οι πληροφοριακές απαιτήσεις και εν συνεχεία καταστρώνεται ένα σχέδιο πάνω στο οποίο ανατίθεται σε υπηρεσίες πληροφοριών, τί πληροφορίες θα συλλέξουν. Οι πληροφοριακές απαιτήσεις δίνονται από αυτούς που θέλουν να λάβουν αποφάσεις (είτε στρατιωτική ηγεσία είτε πολιτική) (Lerner & Wilmoth Lerner, 2004, p. 117).

Είναι πολύ σημαντικό να προσδιορίζονται επ’ ακριβώς ποιες είναι οι πληροφοριακές απαιτήσεις. Στις στρατιωτικές δυνάμεις, αυτές οι κατευθύνσεις δίνονται με τα λεγόμενα ουσιώδη στοιχεία πληροφοριών (ΟΥΣΠ). Τα ΟΥΣΠ διατυπώνονται σε μορφή ερωτημάτων και ουσιαστικά είναι τα ερωτήματα του Διοικητή στα οποία απαιτούνται απαντήσεις έτσι ώστε να λάβει ορθές αποφάσεις για την εκπλήρωση της αποστολής του. Περιλαμβάνουν ερωτήματα που αφορούν πληροφορίες για τον εχθρό,

τον καιρό και το έδαφος. Τέλος, αυτά τα ερωτήματα ιεραρχούνται κατά σειρά επείγοντος και έχουν χρονικούς περιορισμούς (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 21).

2.7.2 Συλλογή

Η συλλογή είναι το δεύτερο στάδιο του κύκλου πληροφοριών. Ξεκινάει αμέσως μετά τις κατευθύνσεις που λαμβάνουν οι υπηρεσίες πληροφοριών και σύμφωνα πάντα με τις απαιτήσεις πληροφοριών οι οποίες τέθηκαν. Σε αυτό το στάδιο επίσης, αποφασίζεται ποια μέσα θα χρησιμοποιηθούν προκειμένου να πραγματοποιηθεί η συλλογή πληροφοριών. Τα μέσα συλλογής πληροφοριών έχουν ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο υποκεφάλαιο.

Θα πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη ότι η συλλογή είναι μία διαδικασία η οποία απαιτεί αρκετό χρόνο. Οι δρώντες για τους οποίους θέλουμε να συλλέξουμε πληροφορίες, λαμβάνουν μέτρα ασφαλείας προκειμένου να προστατευτούν από την συλλογή πληροφοριών. Ένας άλλος παράγοντας ο οποίος δύναται να επηρεάσει την συλλογή πληροφοριών και είναι απόρροια της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας, είναι η ψευδής διασπορά ειδήσεων (fake news - disinformation) (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 34).

2.7.3 Επεξεργασία

Η επεξεργασία είναι το τρίτο στάδιο του κύκλου πληροφοριών. Στο στάδιο αυτό, οι πληροφορίες οι οποίες έχουν συλλεγεί, μετατρέπονται σε επεξεργασμένες πληροφορίες - πληροφορόρηση (intelligence). Για να γίνει αυτή η μετατροπή, θα πρέπει να περάσουν μέσα από πέντε στάδια όπως παρακάτω (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 44):

- Καταχώρηση
- Αξιολόγηση
- Ανάλυση
- Συσχέτιση
- Ερμηνεία

Είναι πολύ σημαντικό για τους αναλυτές να μπορούν να διαχωρίζουν τις επαγγελματικές - προσωπικές τους πεποιθήσεις με τις πληροφορίες τις οποίες πρέπει να αναλύσουν καθόσον ορισμένες φορές, αυτές έρχονται σε σύγκρουση και αντίφαση με αυτές τους τις πεποιθήσεις. Για τον παραπάνω λόγο, θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση τους αλλά και στην νοοτροπία που έχουν. Η κατάρτιση τους, είναι ένα στοιχείο που δείχνει τον τρόπο που οι αναλυτές αντιμετωπίζουν αυτές τις συγκρούσεις και τις αντιφάσεις (Lowenthal, 2009, pp. 67-68). Επιπλέον, οι αναλυτές πρέπει να ξεχωρίζουν τις πραγματικά χρήσιμες πληροφορίες από τον γενικότερο θόρυβο της πληθώρας των πληροφοριών. Εν συνεχεία, από την εκτίμηση αυτών των πληροφοριών, θα προκύψουν οι προβλέψεις. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι προβλέψεις μπορεί να είναι και εσφαλμένες και αυτό οφείλεται στο ότι η όλη διαδικασία της ανάλυσης είναι νοητική και ψυχολογική, καθώς επίσης και στην ελλαττωματική δομή της κάθε υπηρεσίας (Gentry, 2008, p. 252).

Κατά το στάδιο της καταχώρισης, πραγματοποιείται μία τακτοποίηση των πληροφοριών με συστηματικό τρόπο, ώστε να μπορούν να αξιολογηθούν και να ερμηνευτούν (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 44).

Κατά το στάδιο της αξιολόγησης, εκτιμάται η αξιοπιστία της πηγής¹ που αναφέρει την πληροφορία αλλά και η ακρίβεια της πληροφορίας. Ο παράγοντας της αξιοπιστίας καταχωρείται με γράμματα της αλφαβήτου από το Α έως το ΣΤ, ενώ ο παράγοντας της ακρίβειας με αριθμούς από το 1 έως το 6. Η καταχώρηση πραγματοποιείται όπως στον παρακάτω πίνακα και αποτυπώνεται και με τα δύο στοιχεία ταυτόχρονα (B4 ή E2) (ΓΕΣ/ΔΙΔΟ, 2005, p. 14):

Αξιοπιστία πηγής		Ακρίβεια πληροφορίας	
A	Πλήρως αξιόπιστη	1	Επιβεβαιωμένη και από άλλες πηγές
B	Συνήθως αξιόπιστη	2	Πιθανόν αληθής
Γ	Σχεδόν αξιόπιστη	3	Δυνατόν αληθής
Δ	Συνήθως μη αξιόπιστη	4	Αμφιβόλου ακρίβειας
E	Αναξιόπιστη	5	Απίθανης ακρίβειας
ΣΤ	Η αξιοπιστία δεν μπορεί να ελεγχθεί	6	Η ακρίβεια δεν μπορεί να ελεγχθεί

¹ Ως πηγή ορίζεται οποιοδήποτε πρόσωπο, αντικείμενο ή δραστηριότητα δύναται να ληφθούν στοιχεία πληροφοριών. Η εχθρική δραστηριότητα είναι πηγή, από την οποία προέρχονται οι περισσότερες πληροφορίες (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 6)

Κατά το στάδιο της ανάλυσης, γίνεται λεπτομερής εξέταση των πληροφοριών ώστε να εντοπισθούν και να απομονωθούν τα ενδιαφέροντα σημεία τα οποία θα συσχετιστούν με άλλα στοιχεία και πληροφορίες, για την εξαγωγή λογικών συμπερασμάτων (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 53).

Κατά το στάδιο της συσχέτισης, πραγματοποιείται σύνδεση και σύγκριση των ενδιαφέροντων σημείων που προέκυψαν από την ανάλυση με άλλα γνωστά δεδομένα και σχετικά σημεία από άλλες επεξεργασμένες ή μη πληροφορίες, ώστε να σχηματιστεί μια όσο το δυνατό πληρέστερη εικόνα για μία κατάσταση ή γεγονός (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 53).

Κατά το στάδιο της ερμηνείας, καθορίζεται η σημασία της πληροφορίας αφού έχει ήδη αξιολογηθεί, αναλυθεί και συσχετιστεί, συγκρινόμενη με ήδη γνωστά δεδομένα καθώς και η εξαγωγή συμπερασμάτων από τη σημασία της. Με αυτόν τον τρόπο, ολοκληρώνεται και η μετατροπή των μη επεξεργασμένων πληροφοριών σε επεξεργασμένες (ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999, p. 53).

2.7.4 Εκμετάλλευση

Η εκμετάλλευση ή αλλιώς και διανομή, είναι το τέταρτο και τελευταίο στάδιο του κύκλου πληροφοριών. Στο στάδιο αυτό, διανέμονται οι επεξεργασμένες πληροφορίες στους διαμορφωτές αποφάσεων. Οι πληροφορίες που μεταφέρονται θα πρέπει να είναι ξεκάθαρες και ακριβείς ακόμα και αν αυτός ο οποίος λαμβάνει τις πληροφορίες δεν πραγματοποιήσει κάποια ενέργεια (Gentry, 2008, p. 252).

Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό, ότι ο ρόλος των υπηρεσιών πληροφοριών σταματάει στην διανομή των πληροφοριών. Δεν συμμετέχουν σε καμία λήψη απόφασης. Για να γίνει σωστή και αποτελεσματική εκμετάλλευση της πληροφορίας που διανέμεται, θα πρέπει να πληρούνται ορισμένοι παράγοντες όπως παρακάτω (Αποστολίδης, 2007):

- Η διανομή να πραγματοποιείται σύμφωνα με την αρχή need to know. Ο αποδέκτης πρέπει να είναι είτε διαμορφωτής απόφασης είτε συμμετέχων στη διαδικασία λήψης απόφασης.

- Η διαβάθμιση της πληροφορίας θα πρέπει να επιλέγεται με αντικειμενικά κριτήρια διότι η άσκοπη χρήση της, προκαλεί αίσθημα συνήθειας στον αποδέκτη με αποτέλεσμα την απώλεια σημαντικών πληροφοριών.
- Θα πρέπει να λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα ασφαλείας κατά την διακίνηση και αποθήκευση των διαβαθμισμένων πληροφοριών.
- Επιβάλλεται ο αποδέκτης της πληροφορίας να έχει εμπιστοσύνη στην υπηρεσία πληροφοριών όσον αφορά την κρίση της και τα αποτελέσματα της. Σε καμία περίπτωση, δεν ενδείκνυται η επανεξέταση των πληροφοριών από τον λήπτη. Πέραν του ότι αχρηστεύει όλο τον κύκλο πληροφοριών, μπορεί να οδηγήσει και σε λανθασμένες εκτιμήσεις από την μεριά του.

2.8 Διάκριση Πληροφοριών – Πληροφόρησης

Όπως προαναφέραμε σε προηγούμενο υποκεφάλαιο, με την έννοια της πληροφόρησης, αναφερόμαστε σε θέματα που έχουν να κάνουν και με την εθνική ασφάλεια. Σε αυτή ανήκει η άμυνα και η εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια.

Τον όρο της πληροφόρησης μπορούμε να τον χωρίσουμε σε δύο κατηγορίες όπως παρακάτω (Johnson, 2010, p. 3):

- Στρατηγική πληροφόρηση
- Τακτική πληροφόρηση

Η στρατηγική πληροφόρηση έχει να κάνει με προβλέψεις για το μέλλον σε μακροπρόθεσμο επίπεδο. Αφορά στοιχεία όπως προθέσεις, ικανότητες αλλά και απειλές εναντίον της χώρας και των εθνικών της συμφερόντων. Οι πληροφορίες αυτές, αφού περάσουν από το στάδιο της ανάλυσης, θα αποτελούν αντικείμενο διαμόρφωσης των στόχων της Υψηλής Στρατηγικής. Επιπλέον, με την στρατηγική πληροφόρηση, επιτυγχάνεται προειδοποίηση για άμεσες απειλές σε θέματα που χαρακτηρίζονται ως ζωτικής σημασίας για τα εθνικά συμφέροντα ασφαλείας. Τέλος, επειδή δύναται να διαμορφώσει την πορεία και τον χειρισμό της πολιτικής, χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό πολιτικής σπουδαιότητας (Russell, 2007, p. 22).

Η τακτική πληροφόρηση χρησιμοποιείται για την παραγωγή πληροφόρησης στο διοικητικό επίπεδο. Ως πληροφόρηση, είναι συνδεδεμένη με βραχυπρόθεσμη χρήση ενώ, συνίσταται στην τακτική υποστήριξη των διπλωματικών διαπραγματεύσεων (Herman, 1996, p. 23).

Μία άλλη διάκριση της πληροφόρησης είναι το είδος ταξινόμησης της και πιο συγκεκριμένα οι διαβαθμίσεις της. Αυτές έχουν όπως παρακάτω (Clark, 2007, p. 30):

- Η εμπιστευτική πληροφορία έχει να κάνει με την μη εξουσιοδοτημένη πληροφορία, που αν αποκαλυφθεί θα προκαλέσει ζημιά στην εθνική ασφάλεια.
- Η απόρρητη πληροφορία, που αν αποκαλυφθεί προκαλεί ζημιά στην εθνική ασφάλεια.
- Η άκρως απόρρητη πληροφορία, που αν αποκαλυφθεί θα προκαλέσει πολύ σοβαρή ζημιά στην εθνική ασφάλεια.

2.9 Υπηρεσίες Πληροφοριών – Πληροφόρηση και Υψηλή Στρατηγική

Η ύπαρξη δόγματος πληροφοριών για τις χώρες είναι πολύ σημαντική την σημερινή εποχή. Ως τελικός στόχος είναι η συλλογή των πληροφοριών να είναι κατά το δυνατόν πιο αξιόπιστη προκειμένου να λειτουργήσει ως πολλαπλασιαστής ισχύος, αφού οι πληροφορίες αυτές έχουν μετατραπεί σε εκτιμήσεις και ακολούθως σε αποφάσεις. Την σημερινή εποχή, οι μυστικές υπηρεσίες επιτελούν δύο καθήκοντα. Τα επιθετικά καθήκοντα, τα οποία προάγουν τα στρατηγικά συμφέροντα της κυβέρνησης και τα αμυντικά καθήκοντα τα οποία λειτουργούν για παροχή εγκαίριου προειδοποίησης σχετικά με απειλές για την εθνική ασφάλεια όπως επίσης και τρόπους για να αντιμετωπιστούν (Κωνσταντόπουλος, 2010, pp. 195-196). Στηριζόμενες στα προαναφερθέντα καθήκοντα, οι υπηρεσίες πληροφοριών έχουν ως αντικειμενικό σκοπό τους αλλά και ως λόγο ύπαρξης τη(ν) (Κωνσταντόπουλος, 2016; Lowenthal, 2009, p. 40):

- Αποφυγή στρατηγικού αιφνιδιασμού.
- Υποστήριξη στη διαδικασία λήψης απόφασης.
- Διεξαγωγή αντιπληροφόρησης.
- Παροχή μακροπρόθεσμης γνώσης από εξειδικευμένη γραφειοκρατία.

Βάση των παραπάνω, εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών εκτελούν τις κάτωθι λειτουργίες (Κωνσταντόπουλος, 2016):

- Συλλογή πληροφοριών
- Ανάλυση πληροφοριών
- Μυστική δράση
- Αντιπληροφόρηση

Μία υπηρεσία πληροφοριών για να μπορεί να χαρακτηριστεί ως αξιόπιστη και ως αποτελεσματική, θα πρέπει να μεταφέρει την πληροφόρηση στους διαμορφωτές αποφάσεων το δυνατόν συντομότερα. Επιπρόσθετα, η πληροφόρηση πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες και στις απαιτήσεις αυτών που τις επιζητούν, (διαμορφωτές αποφάσεων) με αντικειμενικότητα και χωρίς πολιτικοποίηση. Επίσης, η πληροφόρηση θα πρέπει να είναι το δυνατόν πιο απλή, κατανοητή και ξεκάθαρη. Τέλος, η αξιοπιστία και η αποτελεσματικότητα μιας υπηρεσίας πληροφοριών κρίνεται επίσης από το πόσα στοιχεία γνωρίζουν και κατά πόσο γίνονται αποδεκτά από τους διαμορφωτές αποφάσεων (Lowenthal, 2009, p. 130).

Εξετάζοντας την ελληνική καθώς και την διεθνή βιβλιογραφία για την υψηλή στρατηγική, διαφαίνεται μειωμένη σημασία της πληροφόρησης σε σχέση με τα τρία (3) βασικά μέσα της υψηλής στρατηγικής που διαθέτει ένα κράτος δηλαδή τα πολιτικά, τα οικονομικά και τα στρατιωτικά μέσα. Επιπροσθέτως, στο επίπεδο της υψηλής στρατηγικής, η ανάλυση του ρόλου της πληροφόρησης είναι μικρότερη συγκρινόμενη με την αντίστοιχη ανάλυση στα υπόλοιπα επίπεδα της στρατηγικής, δηλαδή στο επίπεδο της στρατιωτικής στρατηγικής, το επιχειρησιακό, το τακτικό και το τεχνικό επίπεδο (Κωνσταντόπουλος, 2016).

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η υψηλή στρατηγική είναι ο όρος που περιλαμβάνει όλα τα διαθέσιμα μέσα που έχει ένα κράτος στην διάθεση του (διπλωματικά, οικονομικά, στρατιωτικά κ.α), έτσι ώστε να πετύχει τους μακροπρόθεσμους πολιτικούς σκοπούς του, κάτω από μία πραγματική ή ενδεχόμενη σύγκρουση. Ουσιαστικά η υψηλή στρατηγική είναι η θεωρία για το ένα κράτος θα δημιουργήσει την ασφάλειά του (Πλατιάς, 2018, pp. 81-82).

Στη βιβλιογραφία, υπάρχουν τρεις διαφορετικές σχολές σκέψεις που εκφράζουν την σχέση ανάμεσα στην πληροφόρηση και την υψηλή στρατηγική. Η πρώτη σχολή σκέψης, η οποία είναι η παραδοσιακή, εκφράζει την πεποίθηση ότι η πληροφόρηση πρέπει να υποβοηθά τα τρία βασικά μέσα της υψηλής στρατηγικής που διαθέτει ένα κράτος. Η δεύτερη σχολή σκέψης, η οποία είναι η σύγχρονη, εκφράζει την άποψη ότι η πληροφόρηση επιφέρει αξιοσημείωτες επιπτώσεις στα άλλα τρία βασικά μέσα της υψηλής στρατηγικής. Η τρίτη σχολή σκέψης, η οποία είναι και η υπεραισιόδοξη, τοποθετεί την πληροφόρηση στο ίδιο επίπεδο με τα τρία βασικά μέσα της υψηλής στρατηγικής. Εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι πέραν του τι εκφράζουν οι τρεις αυτές σχολές, η σχέση της πληροφόρησης με την υψηλή στρατηγική είναι αδιαμφισβήτητη.

Η ιδανική σχέση ανάμεσα στην πληροφόρηση και στο πως διαμορφώνεται η πολιτική έχει όπως παρακάτω:

- Οι υπηρεσίες πληροφοριών ενός κράτους πραγματοποιούν συλλογή πληροφοριών με ανοιχτά ή μυστικά μέσα και μεθόδους.
- Οι πληροφορίες αυτές διανέμονται σε αυτούς που λαμβάνουν αποφάσεις σε πολιτικό επίπεδο.
- Λαμβάνονται οι καλύτερες δυνατές αποφάσεις και διαμορφώνεται μία επιτυχημένη και αποτελεσματική υψηλή στρατηγική η οποία θα προασπίζεται τα συμφέροντα της χώρας.

Ο λόγος που στα κράτη απαιτείται η πληροφόρηση είναι η διαμόρφωση της υψηλής τους στρατηγικής. Αυτό γίνεται διότι με την πληροφόρηση εντοπίζουν ποιους στόχους δύναται να πετύχουν, τα μέσα που θα χρησιμοποιήσουν για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, καθώς και πως θα κατανείμουν τους πόρους τους. Ταυτοχρόνως όμως, μέσω της πληροφόρησης μπορούν να αντιληφθούν προθέσεις και δυνατότητες συμμάχων και αντιπάλων, όπως επίσης ευκαιρίες και απειλές του διεθνούς συστήματος οι οποίες είναι αποτέλεσμα της αναρχίας.

Πέραν της βοήθειας που παρέχει η πληροφόρηση στην διαμόρφωση της υψηλής στρατηγικής, δύναται και να την βελτιώσει με τους παρακάτω τρόπους:

- Ελαχιστοποίηση αβεβαιότητας λόγω της παροχής γνώσης για θέματα διεθνούς πολιτικής και ασφαλείας αλλά και παροχή προειδοποίησης για απειλές, κινδύνους και ευκαιρίες.

- Νομιμοποιεί στο εσωτερικό και εξωτερικό την υψηλή στρατηγική ενώ ταυτόχρονα απονομιμοποιεί την αντίστοιχη του εχθρού με προπαγάνδα, πράκτορες κ.α.
- Με μυστική δράση, επιχειρεί την εκπλήρωση στόχων της εξωτερικής πολιτικής της χώρας (πραξικόπημα, παραστρατιωτικές επιχειρήσεις κ.α).
- Παρέχει προστασία στην υψηλή στρατηγική μέσω αντιπληροφόρησης.
- Πραγματοποιεί ελέγχους στο κατά πόσο εφαρμόζεται σωστά η υψηλή στρατηγική προτείνοντας διορθώσεις. Επίσης, προβαίνει σε συλλογή και ανάλυση πληροφοριών όσον αφορά την αντίληψη της υψηλής στρατηγικής της χώρας, από την μεριά του αντιπάλου.

Κλείνοντας, πρέπει να καταστεί σαφές ότι η υψηλή στρατηγική δεν προσδιορίζεται από την πληροφόρηση, όπως επίσης, η πληροφόρηση δεν καθορίζει το τελικό αποτέλεσμα της υψηλής στρατηγικής. Το μόνο που μπορεί να την κάνει η πληροφόρηση είναι πιο λειτουργική και να την βελτιστοποιήσει (Κωνσταντόπουλος, 2016).

2.10 Παράγοντες Αποτυχίας Πληροφόρησης – Στρατηγικός Αιφνιδιασμός

Όπως έχουμε προαναφέρει, οι υπηρεσίες πληροφοριών θα πρέπει να συλλέγουν, αναλύουν και διανέμουν στους διαμορφωτές των αποφάσεων πληροφορίες, προκειμένου αυτοί να λαμβάνουν αποφάσεις αλλά και να ελαχιστοποιούν την αβεβαιότητα τους. Οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να είναι όσο πιο έγκαιρες, αντικειμενικές και κατανοητές πάνω στο τί είναι γνωστό και τι όχι. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι διαμορφωτές αποφάσεων να παίρνουν αποφάσεις εντός ενός ασφαλούς πλαισίου (Lowenthal, 2012, p. 32).

Ο στρατηγικός αιφνιδιασμός είναι η κατάσταση αυτή όπου μία ξένη πρωτοβουλία καταλαμβάνει ένα κράτος εξ' απήνης σε στρατηγικό επίπεδο. Με αυτόν τον τρόπο, το κράτος κατανοεί ότι η αντίληψη που είχε περί της απειλής ήταν λανθασμένη (Κολιόπουλος, 2000, p. 29). Ο στρατηγικός αιφνιδιασμός μπορεί να λάβει χώρα σε πέντε διαστάσεις όπως παρακάτω (Κολιόπουλος, 2000, p. 31):

- Ποιος, δηλαδή ποια είναι η ταυτότητα του δράστη.
- Πως, δηλαδή ποιος είναι ο τύπος της ενέργειας που λαμβάνει χώρα.

- Πότε, δηλαδή η χρονική στιγμή που λαμβάνει χώρα η ενέργεια.
- Που, δηλαδή η τοποθεσία στην οποία λαμβάνει χώρα το γεγονός.
- Γιατί, δηλαδή ποια είναι τα κίνητρα της ενέργειας.

Η στρατηγική προειδοποίηση, προειδοποιεί για ενδεχόμενο γεγονός του οποίου η πραγματοποίηση θα προκαλέσει αλλαγή στο υπάρχων status quo. Άπαξ και το γεγονός λάβει χώρα, η προειδοποίηση του δεν έχει κανένα νόημα. Αν όμως υπάρξει σωστή δράση τότε μειώνεται η πιθανότητα να συμβεί το γεγονός ή αυξάνονται οι πιθανότητες περιορισμού των συνεπειών του (Chan, 1979, p. 171). Ουσιαστικά, η προειδοποίηση είναι η πληροφόρηση που καταδεικνύει μία ξένη απειλή (Κολιόπουλος, 2000, p. 116).

Ο όρος “αποτυχία των υπηρεσιών πληροφοριών” σημαίνει ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών αποτυγχάνουν στην ανάλυση. Αυτό συμβαίνει είτε διότι η εκτίμηση από την μεριά των αναλυτών ήταν λανθασμένη, είτε διότι η πολιτική που ακολουθεί η διοίκηση των υπηρεσιών πληροφοριών είναι κακή (Shelton, 2011, p. 638). Αυτή η αποτυχία (στρατηγική αποτυχία), αναλύεται σε δύο κατηγορίες. Κατά πρώτον, στην υποεκτίμηση της ικανότητας του εχθρού και κατά δεύτερον, στην υπερεκτίμηση της απειλής που επίκειται. Η πρώτη κατηγορία είναι αποτέλεσμα έλλειψης στρατηγικής προειδοποίησης. Η δεύτερη, είναι η κατάσταση εκείνη όπου οι διαμορφωτές αποφάσεων μπορεί να παρασυρθούν από την υπερβολική εμπιστοσύνη που έχουν οι αναλυτές στις αναλύσεις τους και κατ’ επέκταση στις εκτιμήσεις τους (Kahana , 2007, pp. 266-273).

Συμπερασματικά, γίνεται αντιληπτό ότι ο στρατηγικός αιφνιδιασμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την αποτυχία των υπηρεσιών πληροφοριών.

Μέσα από την ιστορία αλλά και από την βιβλιογραφία της πληροφόρησης μπορούμε να εντοπίσουμε κατά κύριο λόγο τέσσερις παράγοντες αποτυχίας τους. Αυτές οι αποτυχίες παράλληλα είναι και οι λόγοι που επιδεινώνουν μία κρίση οδηγώντας σε πόλεμο. Ο πρώτος παράγοντας είναι το γεγονός ότι η πληροφόρηση δεν είναι εύκολο να εντοπίσει τις πραγματικές ενέργειες και κινήσεις πίσω από το φάσμα της εξαπάτησης που μπορεί να εφαρμόσει κάποια χώρα. Σε γενικότερο πλαίσιο, για τις υπηρεσίες πληροφοριών αποτελεί εμπόδιο απέναντι στις αξιολογήσεις τους και στις εκτιμήσεις τους, το γεγονός ότι ο εχθρός εξαπατά και αρνείται τις πληροφορίες που συνάδουν με τις προθέσεις και τις ενέργειές του (Guan, 2012, p. 5).

Ένας δεύτερος παράγοντας που οδηγεί σε αποτυχία της πληροφόρησης είναι οι προκαταλήψεις που διακατέχουν τους αναλυτές των πληροφοριών. Οι προκαταλήψεις αυτές είναι οι παρακάτω (Guan, 2012, p. 6):

- Προκαταλήψεις που αφορούν την αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων.
- Προκαταλήψεις όσον αφορά το πως γίνεται αντιληπτή η αιτία και το αποτέλεσμα.
- Προκαταλήψεις όταν εκτιμώνται πιθανότητες.
- Προκαταλήψεις που χαρακτηρίζουν την αξιολόγηση και την αξία των πληροφοριακών προϊόντων.

Ο τρίτος παράγοντας αποτυχίας της πληροφόρησης έχει να κάνει με την διαχείριση και την οργάνωση των υπηρεσιών πληροφοριών. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε χρήση υψηλής διαβάθμισης σε μεγάλο βαθμό, πολιτικά εμπόδια, οικονομικές δυσχέρειες κ.α (Guan, 2012, pp. 6-7).

Ο τέταρτος και τελευταίος παράγοντας είναι η σχέση ανάμεσα στο προσωπικό των υπηρεσιών πληροφοριών και των διαμορφωτών αποφάσεων. Αυτό που πρέπει να κάνει ο αναλυτής είναι να υποστηρίζει τους λήπτες αποφάσεων αλλά πρέπει να μένει μακριά από την διαδικασία λήψης απόφασης και χάραξης πολιτικής διότι έτσι θα οδηγηθεί σε παραγωγή πολιτικοποιημένων προϊόντων και όχι σε αντικειμενικές συμβουλές από την μεριά των αναλυτών (Betts, 2007, pp. 124-158).

Εν κατακλείδι, αξίζει να σημειωθεί ότι μπορεί να έχουμε αποτυχία πληροφόρησης εξαιτίας των παρακάτω εχθρών της (Betts, 2007, p. 18):

- Εξωτερικών εχθρών, δηλαδή τα εχθρικά προσκείμενα κράτη.
- Αθώοι εχθροί, οι οποίοι αποτελούν ακούσια απειλή για την πληροφόρηση. Πρόκειται κατά κύριο λόγο για επαγγελματίες που έχουν απογοητευτεί από το κράτος τους λόγω φτωχών επιδόσεων.
- Έμφυτοι εχθροί, οι οποίοι γεννιούνται από την λειτουργία της πληροφόρησης και τις ανθρώπινες συνθήκες. Παραδείγματα αποτελούν οι περιορισμοί σε πνευματικό επίπεδο καθώς και η υπέρμετρη γνώση.

2.11 Παθογένειες Πληροφόρησης

Πέραν των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω, υπάρχουν και ορισμένα άλλα στοιχεία που επηρεάζουν την πληροφόρηση, κυρίως κατά την διαχείριση κρίσεων με αποτέλεσμα την αποτυχία της.

Πιο συγκεκριμένα, κατά την διάρκεια κάποιας κρίσης, οι ομάδες εργασίας που δημιουργούνται για την επίλυση, συγκροτούνται σε ad hoc βάση. Οι ομάδες όμως αυτές λαμβάνουν τις πληροφορίες τους από διαφορετικές πηγές. Έτσι, προκύπτει βραδύτητα στην λήψη αποφάσεων λόγω των πολλών και διαφορετικών απόψεων που παράγονται. Ως αποτέλεσμα, δεν υπάρχει αντικειμενική εκτίμηση για τις πληροφορίες που έχουν ληφθεί (George, 1991, p. 405).

Επίσης, παθογένεια των πληροφοριών είναι το γεγονός ότι προκύπτουν διαφορετικές εκτιμήσεις για τις πληροφορίες. Οι λόγοι που συμβαίνει αυτό είναι δύο. Κατά πρώτον, ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίο η γραφειοκρατία της κάθε υπηρεσίας βλέπει τα πράγματα και κατά δεύτερον, υπάρχει διαφορά στην κουλτούρα μεταξύ χειριστών πληροφοριών και διαμορφωτών αποφάσεων – πολιτικής. Ουσιαστικά οι χειριστές των πληροφοριών έχουν ρόλο στον τομέα της κριτικής, καθόσον δεν λαμβάνουν αποφάσεις (George, 1991, p. 396).

Επιπλέον, άλλη παθογένεια είναι το λεγόμενο σύνδρομο του ψεύτικου συναγερμού. Το σύνδρομο αυτό ουσιαστικά αναφέρεται σε συναγερμούς για έγκαιρη προειδοποίηση οι οποίοι όμως είναι λανθασμένοι. Ως αποτέλεσμα κλονίζεται η αξιοπιστία των πληροφοριών (Κολιόπουλος, 2000, p. 285).

Μια τελευταία παθογένεια που υπάρχει, είναι ο ρόλος της ψυχολογίας στη διάρκεια μιας κρίσης. Πάντα στις καταστάσεις αυτές δημιουργείται άγχος. Το αποτέλεσμα είναι ότι οι διαμορφωτές πολιτικής βλέπουν και αντιλαμβάνονται την ροή των απαιτήσεων και των γεγονότων, ενώ παράλληλα, η πληροφόρηση εστιάζει στις τελευταίες πληροφορίες που καταφτάνουν. Αυτό είναι το σύνδρομο των τωρινών γεγονότων. Τέλος, δημιουργείται η τάση της γνωστικής συνέπειας. Η τάση αυτή σημαίνει ότι αναπτύσσονται εκτιμήσεις οι οποίες όμως συμφωνούν με τις προσδοκίες και τα επιθυμητά αποτελέσματα (George, 1991, p. 404).

Κεφάλαιο 3^ο

Διαχείριση Κρίσεων

3.1 Ορισμοί – Έννοιες

Με το άκουσμα της λέξης κρίση μας προκαλείται ένα αίσθημα άγχους καθώς και φόβου. Αυτό συμβαίνει καθόσον η λέξη κρίση είναι άμεσα και άρρηκτα συνδεδεμένη με καταστάσεις που ελλοχεύουν δυσκολίες. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί, ότι κρίσεις έχουμε καθημερινά και στην προσωπική μας ζωή, καθόσον ο βίος μας χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα, κινδύνους και ρίσκο. Γνωστό επίσης είναι, ότι παρά το γεγονός ότι υπάρχουν πολλοί ορισμοί για τις κρίσεις, το φαινόμενο της είναι τοποθετημένο ανάμεσα στην ειρήνη και τον πόλεμο

Στην διεθνή βιβλιογραφία έχουν δοθεί διαχρονικά πολλοί ορισμοί για την κρίση. Αρχικά εννοιολογικά, με τον όρο κρίση εννοούμε μία κατάσταση που χαρακτηρίζεται ως επικίνδυνη ή μη κανονική ή κρίσιμη. Μία απλή ανωμαλία μπορεί να προκαλέσει την έναρξη της και να καταλήξει σε χασομικές καταστάσεις πανικού εξαιτίας της μεσολάβησης μη ελεγχόμενων γεγονότων. Όπως έχει πει ο Richard Luecke, η κρίση είναι μία αιφνίδια ή σταδιακή χρονικά αλλαγή, η οποία δημιουργεί ένα επείγον πρόβλημα που χρήζει άμεσης αντιμετώπισης (Κουκάκης, 2012, p. 56).

Ένας άλλος ορισμός της κρίσης είναι αυτός που λέει ο Charles Hermann. Σύμφωνα με εκείνον, κρίση είναι η κατάσταση που χαρακτηρίζεται από περιορισμένη χρονική αντίδραση, αιφνιδιασμό της ομάδας λήψης απόφασης καθώς και απειλή των στόχων υψηλής προτεραιότητας της προαναφερθείσας ομάδας (Frei, 1978, p. 33).

Η κρίση επίσης ορίζεται ως γεγονότα που χαρακτηριστικό γνώρισμα έχουν την ταχεία εξέλιξη και αυξάνουν την επίδραση αποσταθεροποιητικών δυνάμεων του διεθνούς συστήματος σε μη φυσιολογικά επίπεδα, με αποτέλεσμα την πιθανή αύξηση της βίας (Young, 1967, p. 10).

Τα χαρακτηριστικά μιας κρίσης έχουν όπως παρακάτω (Κουσκουβέλης, 1997, pp. 102-108):

- Ελλιπής πληροφόρηση. Οι λήπτες αποφάσεων δεν μπορούν εύκολα να λάβουν αποφάσεις καθόσον οι πληροφορίες είναι πολύ λίγες, αποσπασματικές και συχνά επηρεασμένες από το όργανο πληροφοριών που τις μεταφέρει, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να σχηματίσουν πλήρη εικόνα της κατάστασης.
- Πίεση χρόνου. Ο χρόνος ουσιαστικά που υπάρχει για να ληφθούν αποφάσεις είναι πολύ μικρός ενώ ταυτόχρονα οι εξελίξεις είναι πολλές.
- Ανταγωνισμός. Εμφανίζεται και μεταξύ των δρώντων που έχουν εμπλακεί στην κρίση αλλά και μεταξύ των ατόμων που βρίσκονται εντός των ομάδων χειρισμού της κρίσης.
- Υποστελέχωση. Η υποστελέχωση μπορεί να οφείλεται είτε στο ότι οι κρίσεις είναι απρόβλεπτες και μπορεί να ξεσπάσουν οποιαδήποτε στιγμή της μέρας ή του έτους (νύχτα, αργίες κ.α) είτε στο γεγονός της έλλειψης οργάνωσης αρμοδίων οργάνων για χειρισμό κρίσεων.
- Κόπωση. Δημιουργείται ως αποτέλεσμα της συνεχούς επαγρύπνησης και εγρήγορσης που απαιτείται να έχουν οι χειριστές των κρίσεων.
- Δυσκολία στην επεξεργασία των προτάσεων. Η δυσκολία αυτή έρχεται ως αποτέλεσμα της κόπωσης, των λίγων πληροφοριών και της ψυχολογικής πίεσης
- Αδυναμία εφαρμογής σχεδίων. Ανεξάρτητα από το αν υπάρχει ή όχι προετοιμασία σχεδίων διαχείρισης κρίσης, έχει διαπιστωθεί ότι δεν έχουν γίνει δοκιμές για την εφαρμογή των σχεδίων αυτών. Ως αποτέλεσμα, δεν υπάρχουν τα μέσα για την εφαρμογή των σχεδίων.

Όσον αφορά τις διεθνείς κρίσεις, αυτές θεωρούνται ως οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των κυβερνήσεων δύο ή περισσότερων χωρών, των οποίων τα συμφέροντα βρίσκονται σε σύγκρουση. Έτσι δημιουργούνται συνθήκες που μπορεί να οδηγήσουν σε χρήση των ενόπλων δυνάμεων για να πραγματοποιηθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί από την κυβέρνηση. Κατά την διάρκεια των κρίσεων απειλούνται οι θεμελιώδεις αξίες, ο χρόνος είναι πιεστικός και συνεχώς ελλοχεύει ο κίνδυνος έναρξης πολέμου (Κολιόπουλος , 2008, pp. 36-37).

Ένας διαφορετικός τρόπος μέσα από τον οποίο μπορεί να οριστεί μια διεθνής κρίση είναι με επιχειρησιακά κριτήρια. Ένα από αυτά τα κριτήρια, είναι όταν υπάρχει η αντίληψη από τους κυβερνώντες, ότι ορισμένα εθνικά συμφέροντα ή η διαπραγματευτική φήμη του κράτους ή η διατήρηση της εθνικής ισχύος, υποθάλπονται από κάποια δράση ή την απειλή δράσης κάποιου δρώντα. Ένα άλλο από τα κριτήρια, είναι η αίσθηση ότι οι ενέργειες που θα χρησιμοποιηθούν από τους κυβερνώντες προκειμένου να

αντιμετωπίσουν την κρίση, θα αυξήσουν την πιθανότητα ενός πολέμου. Τελευταίο από τα κριτήρια είναι η δράση των κυβερνόντων κάτω από πίεση χρόνου, το οποίο συνεπάγεται πίεση στην διαδικασία λήψης απόφασης λόγω ρίσκου και άγχους (Lebow, 1981, p. 10).

Ακόμα, ως διεθνής κρίση μπορεί να χαρακτηριστεί μία σοβαρή διαμάχη ανάμεσα σε κυβερνήσεις, που δημιουργείται επειδή η μία επιδιώκει την αλλαγή του status quo ενώ η άλλη την διατήρησή του. Όλο αυτό δημιουργεί μία αυξανόμενη αντίληψη για πιθανότητα πολέμου (Frei, 1978, p. 110).

Στην βιβλιογραφία, πέραν του ορισμού της κρίσης, ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζει και η έννοια του χειρισμού της κρίσης. Ως χειρισμό κρίσης εννοούμε τα μέτρα τα οποία λαμβάνονται με σκοπό τον περιορισμό της σύγκρουσης και της κλιμάκωσης. Ουσιαστικά είναι τα μέτρα που θα επιφέρουν σύγκλιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων των ανταγωνιζόμενων κρατών (Λυμπέρης, 1997, p. 128).

Ο χειρισμός των κρίσεων συνίσταται από τρεις διαστάσεις όπως παρακάτω (Κολιόπουλος, 2008, p. 37):

- Πρόληψη της κρίσης.
- Διασφάλιση εθνικών συμφερόντων με ταυτόχρονη αποφυγή μιας κλιμάκωσης και πολέμου.
- Μετάβαση σε πόλεμο, αν απαιτείται, με μεθοδικό τρόπο.

Ο Ole Holsti αναφέρει ότι ο κυριότερος στόχος την στιγμή του χειρισμού μίας κρίσης, είναι να γίνουν γνωστά μεταξύ των κρατών με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο, τα συμφέροντα και οι θέσεις τους, με σκοπό να μηδενιστούν από κάθε πλευρά, λανθασμένοι υπολογισμοί. Έτσι, οι διαθέσιμες επιλογές που έχουν οι ανταγωνιζόμενοι, είναι είτε να τερματίσουν την κρίση είτε να την κλιμακώσουν (Λυμπέρης, 1997, p. 128).

Εδώ θα πρέπει να τονιστεί, ότι όταν υπάρχει μία αντιπαράθεση μεταξύ εχθρών, ο χειρισμός της κρίσης δεν έχει πάντα σαν στόχο την αποκλιμάκωση. Καθένας προσπαθεί να πετύχει τους στόχους του και ταυτοχρόνως να προωθήσει τα συμφέροντα του. Όταν κάποιος προσπαθεί να προστατεύσει και να προασπίσει τα συμφέροντα του και ταυτοχρόνως επιχειρεί να αποφύγει μία κλιμάκωση, τότε δημιουργείται ένα δίλλημα το οποίο ονομάζεται δίλλημα πολιτικής χειρισμού της κρίσης (George, 1991, p. 23).

Το παράδοξο που συμβαίνει στη διαχείριση κρίσεων είναι ότι δεν θα υπάρξει κρίση αν κάποια από τις αντίπαλες πλευρές υποχωρήσει. Πιο συγκεκριμένα, οι αντιπαραθέσεις που υπάρχουν μεταξύ δρώντων, δύναται να γεφυρωθούν ή να αποφευχθούν αν κάποιος δεχτεί να υπαναχωρήσει σε ότι αφορά τα συμφέροντά του (George, 1991, p. 22).

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, στόχοι της διαχείρισης κρίσης ορίζονται οι παρακάτω (Frei, 1978, p. 112):

- Έλεγχος και περιορισμός των δυνάμεων που οδηγούν σε κρίση ώστε να αποφευχθεί ο πόλεμος.
- Εκτόνωση της κρίσης μέσω επίλυσης της σύγκρουσης που αποτελούσε τον λόγο έναρξης της κρίσης.
- Αντιμετώπιση μελλοντικών κρίσεων μέσω της επιτυχούς ανάπτυξης θεσμών και ενός δικτύου ασφαλείας.

Κλείνοντας, αξίζει να αναφερθεί, ότι ο χειρισμός μιας κρίσης μπορεί να θεωρηθεί ταυτόχρονα ως τέχνη αλλά και ως επιστήμη την οποία κάποιος μελετάει και μαθαίνει. Τα στάδια τα οποία καλύπτονται από τις διαδικασίες χειρισμού των κρίσεων, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει χρόνος, έχουν όπως παρακάτω (Λυμπέρης, 1997, p. 129):

- Διαμόρφωση κατάστασης.
- Αξιολόγηση της διαμορφωμένης κατάστασης ως κρίσης.
- Διαμόρφωση διαφορετικών τρόπων ενεργείας.
- Επιλογή τρόπου ενεργείας.
- Ανάπτυξη σχεδίου ενεργείας.
- Εφαρμογή σχεδίου ενεργείας.

3.2 Αίτια των κρίσεων

Οι παράγοντες των κρίσεων χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Τις αιτίες και τις αιτίες - αφορμές (Κουσκουβέλης, 1997, pp. 108-114).

Οι αιτίες, χωρίζονται σε δύο στοιχεία. Το εσωτερικό – διεθνές σύστημα και τις δυνάμεις εντός αυτών. Οι αιτίες – αφορμές χωρίζονται σε τέσσερα στοιχεία. Την λήψη αποφάσεων, την παρανόηση, την αδράνεια χειρισμού και την προβοκάτσια.

Με την έννοια εσωτερικό – διεθνές σύστημα, εννοούμε το αν η δομή τους αλλά και ο τρόπος που λειτουργούν, περιέχει την σύγκρουση, δηλαδή αν είναι ασταθής ή σταθερά. Με την έννοια δυνάμεις, εννοούμε τους δρώντες εντός του συστήματος και τον χαρακτηρισμό τους ως συντηρητικές ή αναθεωρητικές δυνάμεις. Οι συντηρητικές δυνάμεις, είναι οι δυνάμεις που σκοπό έχουν την διατήρηση του status quo, ενώ οι αναθεωρητικές δυνάμεις, έχουν σκοπό την αναθεώρησή του.

Με την έννοια της λήψης αποφάσεων, εννοούμε τις λανθασμένες αποφάσεις οι οποίες παίρνονται από οποιαδήποτε πλευρά στην κρίση και επιφέρουν κλιμάκωση. Τονίζεται ότι οι αποφάσεις μιας πλευράς και οι αντιδράσεις της άλλης, μεγαλοποιούνται από την επίδραση της κοινής γνώμης, των ΜΜΕ κ.α. Με την έννοια της παρανόησης, εννοούμε την λανθασμένη εκτίμηση των κινήτρων που έχει η αντίπαλη πλευρά. Με την έννοια της αδράνειας χειρισμού, εννοούμε την ύπαρξη προβλημάτων που ήδη υπήρχαν και τα οποία λόγω αδράνειας δεν έχουν επιλυθεί. Είναι πολύ πιθανό, η έναρξη μιας κρίσης να ξεκινήσει από ασήμαντη αφορμή η οποία πραγματοποιήθηκε πριν από αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα. Τέλος, με την έννοια της προβοκάτσιας, εννοούμε την πρόκληση ενός γεγονότος από κάποιον δρώντα, εσκεμμένα.

3.3 Είδη Κρίσεων

Ιστορικά έχουν καταγραφεί αρκετά είδη κρίσεων με διαφορετική προέλευση, εξέλιξη καθώς και πιθανότητες επίλυσης. Τα κυριότερα είδη κρίσεων έχουν όπως παρακάτω (Lebow, 1981, pp. 23-69):

- Προσχηματικές κρίσεις (Justification of hostility crises).
- Δευτερογενείς κρίσεις (Spinoff crises).
- Κρίσεις για αμφισβήτηση δεσμεύσεων – δικαιωμάτων (Brinkmanship crises).

Οι προσχηματικές κρίσεις, είναι αυτές που τις προκαλεί κάποιο κράτος ώστε να δικαιολογήσει προσχεδιασμένες εχθροπραξίες. Σκοπός τους είναι η παροχή ενός casus

belli για πόλεμο και όχι να εξαναγκάσει συμβιβασμό. Οι κυβερνώντες της χώρας που προκαλεί τον πόλεμο εμφανίζουν τον εχθρό ως υπεύθυνο του πολέμου, με σκοπό να επιτύχουν την εσωτερική και εξωτερική νομιμοποίηση των δράσεων τους και ταυτόχρονα να αποκόψουν την υποστήριξη προς την μεριά του αντιπάλου. Χαρακτηριστικό αυτών των κρίσεων είναι η ύπαρξη ενός μοτίβου όπως παρακάτω:

- Αφύπνιση της δημόσιας γνώμης μέσω εκμετάλλευσης κάποιας πρόκλησης.
- Ως απάντηση στην πρόκληση, παρουσιάζονται μη αποδεκτές απαιτήσεις στον αντίπαλο.
- Νομιμοποιούνται οι απαιτήσεις κάνοντας αναφορά σε διεθνείς αρχές που είναι γενικά αποδεκτές.
- Όσον αφορά τους πραγματικούς στόχους που έχουν, τους αρνούνται ή τους υποβαθμίζουν στον δημόσιο διάλογο.
- Χρήση της άρνησης των απαιτήσεων, που προβάλλεται σαν casus belli.

Οι δευτερογενείς κρίσεις για ένα κράτος, είναι αυτές που προκύπτουν με τρίτα μέρη όταν αυτό βρίσκεται σε πόλεμο με τον βασικό του αντίπαλο. Οι κρίσεις αυτές έχουν ως χαρακτηριστικό γνώρισμα το γεγονός ότι ούτε το τρίτο μέρος ούτε και το κράτος που βρίσκεται σε κρίση με τον βασικό του αντίπαλο, επιθυμούν αντιπαράθεση που θα καταλήξει σε πόλεμο. Στις κρίσεις αυτές υπάρχει έντονη η προσπάθεια για συμβιβασμό αλλά ιστορικά μιλώντας, η δυσκολία για επίτευξη του είναι μεγάλη, καθόσον οι συγκρούσεις αφορούν αποκλίνοντα εθνικά συμφέροντα. Οι αιτίες για την δημιουργία των δευτερογενών κρίσεων έχουν όπως παρακάτω:

- Βρίσκονται πλησίον της κύριας σύγκρουσης.
- Η διάρκεια της κύριας σύγκρουσης καθώς και η αυξημένη ένταση της.
- Μεταβολή της στρατιωτικής ισορροπίας μεταξύ των εμπόλεμων δυνάμεων της κύριας σύγκρουσης.
- Η άποψη της κοινής γνώμης για την κύρια σύγκρουση, καθόσον αυτή δύναται να κάνει τους διαμορφωτές πολιτικής να λάβουν αποφάσεις που μπορεί να επιφέρουν σύγκρουση με κάποιο τρίτο μέρος.

Τα χαρακτηριστικά αυτών των κρίσεων κατά κύριο λόγο έχουν όπως παρακάτω:

- Οι ηγέτες των δύο δρώντων θέλουν την προάσπιση των συμφερόντων τους.
- Οι δύο δρώντες επιθυμούν την επίλυση της κρίσης με διπλωματικά μέσα.

Οι κρίσεις για αμφισβήτηση δεσμεύσεων – δικαιωμάτων, είναι αυτές όπου σκοπίμως αμφισβητείται κάποια δέσμευση ενός δρώντα και αναμένεται η υποχώρηση του. Ουσιαστικά πρόκειται για την πιο συχνή περίπτωση κρίσεων. Στις κρίσεις αυτές, οι κυβερνώντες ενός κράτους, εκτιμούν ότι θα αποκτήσουν σημαντικές ανταμοιβές αναλαμβάνοντας το ρίσκο. Το βασικότερο χαρακτηριστικό αυτών των κρίσεων, είναι ότι ο δρώντας που τις δημιουργεί αναμένει την υποχώρηση του αντιπάλου του, χωρίς να υπάρξει σύγκρουση. Γίνεται εύκολα αντιληπτό λοιπόν, ότι μέσω αυτών των κρίσεων, οι δρώντες επιθυμούν την επίτευξη πολιτικών στόχων. Είναι επίσης δυνατόν, ο δρώντας που προκαλεί αυτήν την κρίση, να επιδιώκει κάποια ανταλλαγή προβάλλοντας την δύναμή του, απέναντι στην δέσμευση του αντιπάλου του. Τέλος, ως στόχος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το γεγονός ότι ο προκαλών, επιδιώκει να προβληθεί στον κόσμο, η αδυναμία προάσπισης της δέσμευσης που προβάλλει ο αντίπαλός του.

Οι αιτίες του συγκεκριμένου είδους κρίσης έχουν όπως παρακάτω:

- Μεταβολή της ισορροπίας των δυνάμεων υπέρ κάποιου εκ των εμπλεκόμενων δρώντων.
- Ασθενές πολιτικό σύστημα του προκαλών, καθόσον η αστάθεια είναι κίνητρο για πρόκληση κρίσης.
- Αδυναμία του ηγέτη ενός κράτους μέσα σε πολιτική αστάθεια, που θα τον κάνει να αναζητήσει κάποια πολιτική επιτυχία στο εξωτερικό της χώρας ώστε να τον βοηθήσει στην αντιμετώπιση της εσωτερικής κατάστασης.
- Οι εσωτερικές πιέσεις - ανταγωνισμοί στους κόλπους του κυβερνώντος κόμματος μιας χώρας.

3.4 Φάσεις Κρίσεων

Μια κρίση δύναται να χωριστεί σε τέσσερις φάσεις όπως παρακάτω (Αλειφάντης, 2006, pp. 54-59):

- Έναρξη
- Κλιμάκωση
- Αποκλιμάκωση

- Επίπτωση

Στη φάση της έναρξης, που ουσιαστικά είναι η προ – κρίσης περίοδος, έχουμε μία αλλαγή στην ένταση της διαφοράς που υπάρχει μεταξύ δύο ή περισσότερων χωρών, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει αντίληψη ότι μία από αυτές φέρεται απειλητικά. Για να ξεκινήσει η φάση αυτή απαιτείται τουλάχιστον δύο χώρες να διαβλέπουν ότι η απειλή των αξιών τους είναι υψηλότερη από ότι συνήθως και η επακόλουθη αντίδρασή τους δημιουργεί μεγαλύτερη ρήξη. Σε γενικότερο πλαίσιο, οι αναταραχές είναι προσδιορισμένες θεματικά και γεωγραφικά.

Στη φάση της κλιμάκωσης, υπάρχει εντονότερη αλληλεπίδραση μεταξύ των αντίπαλων χωρών με αυξημένη την πιθανότητα έναρξης των εχθροπραξιών. Στο στάδιο αυτό η αντίληψη περί της απειλής γίνεται οξύτερη λόγω της απειλής πολέμου. Επιπλέον, παράγοντες όπως η χρονική πίεση, η αβεβαιότητα, ο φόβος και το άγχος επιδρούν στην λήψη αποφάσεων από τους διαμορφωτές πολιτικής. Λόγω της αβεβαιότητας μιας κρίσης, η χρήση βίας ακόμα και χαμηλού επιπέδου, δύναται να καταλήξει σε υψηλά επίπεδα βίας και τέλος σε πόλεμο. Θα πρέπει επίσης να καταστεί σαφές ότι οι οποιοσδήποτε αποφάσεις καθώς και δράσεις βίας, οδηγούν σε συνέπειες οι οποίες δεν γίνεται να αναστραφούν.

Στη φάση της αποκλιμάκωσης, υπάρχει μείωση στην αλληλεπίδραση μεταξύ των αντιπάλων που δύναται να οδηγήσει στην λήξη της κρίσης. Ακόμα, υπάρχει μείωση του αισθήματος της απειλής, της χρονικής πίεσης, της ψυχολογικής πίεσης και της πιθανότητας πολέμου.

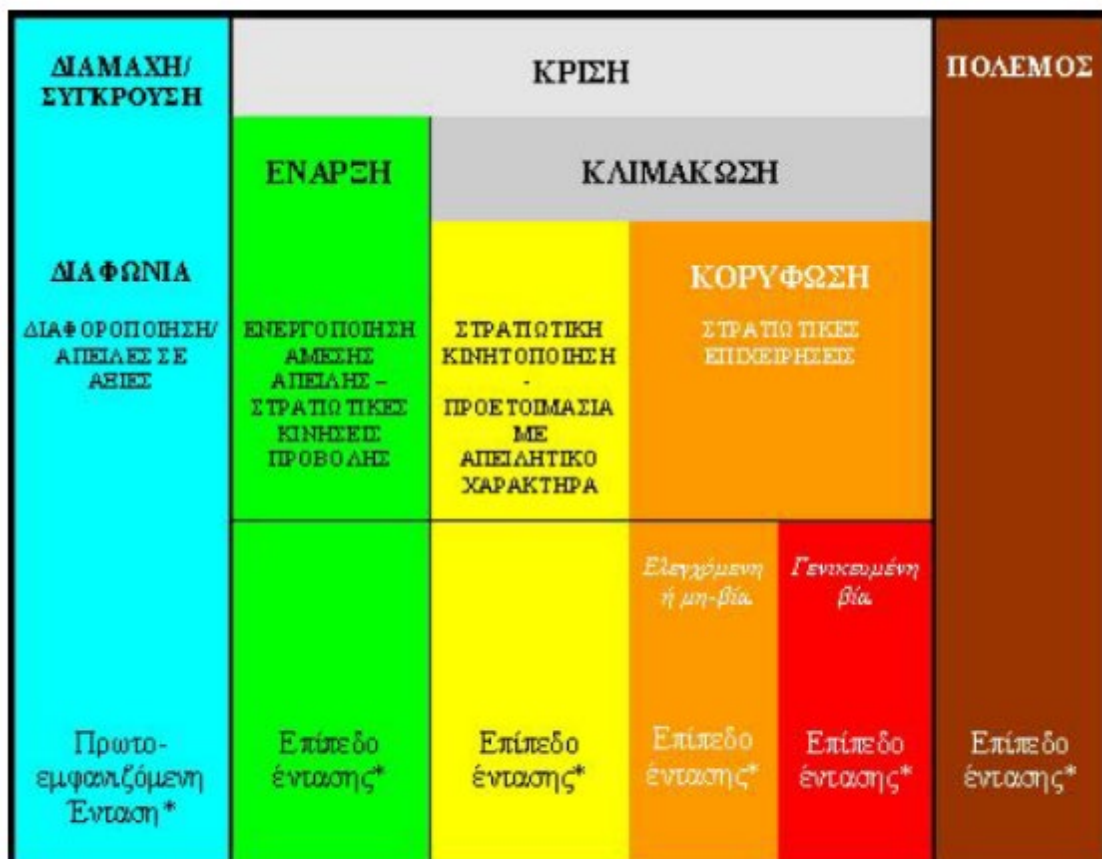
Η φάση της επίπτωσης, είναι η περίοδος μετά την κρίση. Σε αυτή την φάση βλέπουμε ποιες θα είναι οι συνέπειες της κρίσης μεσοπρόθεσμα καθώς και στην εκτίμηση των επιπτώσεων που θα έχει.

Στον παρακάτω πίνακα αναπαρίστανται οι φάσεις της κρίσης:

Φάση	Έναρξη	Κλιμάκωση	Αποκλιμάκωση	Επίπτωση
Αλληλεπίδραση	Πρωτοεμφανιζόμενη παραμόρφωση	Κορυφαία παραμόρφωση	Προσαρμογή	Αλληλεπίδραση χωρίς κατάσταση κρίσης
Περίοδος	Προ - κρίσης	Κρίση	Τέλος κρίσης	Μετά την κρίση

Αντίληψη	Υψηλότερη από την συνηθισμένη απειλή. Συνεχής αύξηση ψυχολογικής πίεσης	Άμεση απειλή και πίεση χρόνου. Υψηλή πιθανότητα πολέμου. Μέγιστη ψυχολογική πίεση	Υποχώρηση απειλής, πίεσης και πιθανότητας πολέμου. Μείωση της ψυχολογικής πίεσης	Επίπεδα απειλής κάτω της κρίσης. Άνευ κρίσεως πίεση
-----------------	---	---	--	---

Το πλήρες φάσμα της κρίσης, από την έναρξη της μέχρι τον πόλεμο έχει όπως την εικόνα 2 (Αλειφάντης, 2006, p. 19):

* ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΡΙΣΗΣΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΤΑΣΗ

Εικόνα 2

3.5 Αρχές Διαχείρισης Κρίσεων

Με τον όρο αρχές διαχείρισης κρίσεων εννοούμε τις προϋποθέσεις οι οποίες αν υπάρχουν, δύναται να επιτευχθούν οι αντικειμενικοί μας σκοποί και ταυτόχρονα να

αποφευχθεί μία κλιμάκωση. Για να χαρακτηριστεί μια διαχείριση κρίσης ως αποτελεσματική, θα πρέπει και οι δύο αντίπαλοι να περιορίσουν τους στόχους τους ενώ παράλληλα πρέπει να συνεργαστούν. Επίσης, ενδείκνυται η μελέτη παλιότερων κρίσεων προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα και να αποφευχθούν σφάλματα του παρελθόντος. Πρέπει δε να τονιστεί, ότι με βάση επιστημονικές μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί, τα διδάγματα που εξάγονται όσον αφορά τον χειρισμό των κρίσεων έχουν όπως παρακάτω (Λυμπέρης, 1997, pp. 130-131):

- Αποφυγή καθορισμού μεγάλων στόχων, καθόσον μπορεί να ωθήσουν αυτόν που τους θέτει σε ακαμψία.
- Περιορισμός των μέσων που έχουν εμπλοκή στην κρίση, στα απολύτως απαραίτητα.

Οι αρχές διαχείρισης κρίσεων έχουν όπως παρακάτω (George, 1991, p. 25):

- Πολιτικός έλεγχος κατά την διάρκεια της εφαρμογής της πολιτικής. Στην σημερινή εποχή με την βοήθεια της τεχνολογίας, ο πολιτικός έλεγχος καθίσταται ευκολότερος. Επιπλέον, οι πολιτικοί στόχοι υποστηρίζονται από τις στρατιωτικές κινήσεις, οι οποίες και δείχνουν στον αντίπαλο, ποιες είναι οι προθέσεις μας και ποια η προετοιμασία μας. Αυτές οι κινήσεις δύναται να κλιμακώσουν ή να αποκλιμακώσουν καταστάσεις. Συναφώς, θα πρέπει η οποιαδήποτε εφαρμογή σχεδίων να πραγματοποιείται με προσοχή, αλλά και με προϋποθέσεις υπό το πρίσμα των ιδιαιτεροτήτων κάθε περίπτωσης.
- Μείωση στρατιωτικών κινήσεων. Ο λόγος της μείωσης αυτής είναι για να δοθεί πρωτοβουλία στην διπλωματική οδό, όπως επίσης και για την δημιουργία εκτιμήσεων πάνω στις οποίες θα ληφθούν αποφάσεις.
- Συντονισμός όσον αφορά τις διπλωματικές και τις στρατιωτικές δράσεις. Ο συντονισμός αυτός είναι μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής που αποσκοπεί στην επίλυση της κρίσης μέσω των διαπραγματεύσεων και όχι μέσω των στρατιωτικών ενεργειών. Πρέπει όμως να αναφερθεί, ότι ο συντονισμός καθίσταται δυσκολότερος όταν ο αριθμός των εμπλεκόμενων αυξάνεται. Αντίθετα, οι επικοινωνία και η συνεκπαίδευση μεταξύ των εμπλεκόμενων, τον ενισχύουν.
- Οι στρατιωτικές κινήσεις καθώς και η απειλή χρήσης τους, πρέπει να βρίσκονται σε εναρμόνιση με τις διπλωματικές κινήσεις.

- Κινήσεις και απειλές που μπορεί να εκληφθούν από τον αντίπαλο ως προληπτικές επιθέσεις πρέπει να αποφεύγονται καθώς δύναται να προκαλέσουν την αντίδρασή του.
- Οι διπλωματικές και οι στρατιωτικές δράσεις πρέπει να επιλέγονται με σκοπό την λήξη της κρίσης καθώς και την επιθυμία διαπραγμάτευσης. Ενισχυτικό παράγοντα αποτελεί το γεγονός ότι τα οπλικά συστήματα σήμερα έχουν υψηλό βαθμό καταστρεπτικότητας. Ως αποτέλεσμα, οδηγούμαστε σε ταχύτερη λήξη της κρίσης ώστε να μην χρησιμοποιηθούν από κάποια χώρα.
- Οι στρατιωτικές και οι διπλωματικές δράσεις θα πρέπει να παρέχουν δυνατότητα διαφυγής από την κρίση στον αντίπαλο. Η διαφυγή αυτή θα πρέπει να συνάδει με τα συμφέροντα τα οποία πρεσβεύει.

Τέλος, πολύ σημαντικός παράγοντας για τις παραπάνω αρχές είναι οι πληροφορίες και πιο συγκεκριμένα η διασταύρωσή τους, διότι βάση αυτών λαμβάνονται οι αποφάσεις. Η ύπαρξη πολλών εναλλακτικών προτάσεων αλλά και η ύπαρξη χρόνου λειτουργεί αποτελεσματικά στην διαχείριση των κρίσεων (Λυμπέρης, 1997, p. 133).

3.6 Στρατηγικές Διαχείρισης Κρίσεων

Για την διαχείριση κρίσεων υπάρχουν δύο διαφορετικές σχολές σκέψης. Σύμφωνα με την πρώτη σχολή σκέψης, η διαχείριση κρίσεων εξισώνεται με την επίλυση των συγκρούσεων σε ειρηνικό επίπεδο. Επιτυχία θεωρείται η αποφυγή του πολέμου, με στόχο τον έλεγχο της κατάστασης μέσω αποφυγής της σύγκρουσης. Επίσης, η κρίση σύμφωνα με αυτήν την σχολή σκέψης, θεωρείται παθολογία που πρέπει να αντιμετωπιστεί το δυνατόν συντομότερα (Williams, 1976, p. 27).

Η δεύτερη σχολή σκέψης θεωρεί ότι με την διαχείριση κρίσης, αποκλειστικός σκοπός ενός κράτους είναι η νίκη κάνοντας τον αντίπαλο να υποχωρήσει με την πραγματοποίηση παραχωρήσεων. Με αυτόν τον τρόπο προωθούνται τα συμφέροντα του και οι φιλοδοξίες του στο διεθνές επίπεδο. Σε αντίθεση με την πρώτη σχολή σκέψης, οι κρίσεις θεωρούνται ως μια ευκαιρία για ανάδειξη του κράτους και όχι ως μία παθολογία. Επίσης είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο εχθρός είναι ο αντίπαλος και όχι η κρίση, πράγμα το οποίο δημιουργεί ανταγωνισμό και αντιπαλότητα. Άλλωστε το ερώτημα το οποίο τίθεται είναι αν κάποια ενέργεια θα προκαλέσει την συνθηκολόγηση

του αντίπαλου και όχι αν κάποια ενέργεια θα προκαλέσει πόλεμο (Williams, 1976, pp. 27-28).

Άξιο αναφοράς, είναι ότι η καλύτερη στρατηγική διαχείρισης κρίσης που θα χρησιμοποιηθεί - επιλεγεί, εξαρτάται από το πλαίσιο της κρίσης. Πιο συγκεκριμένα, η διαφοροποίηση της μορφής κάθε κρίσης, επηρεάζει την επιλογή της στρατηγικής. Αυτό σημαίνει ότι η στρατηγική που θα επιλεγεί, εξαρτάται από το είδος και τα χαρακτηριστικά της κρίσης που αντιμετωπίζουμε (Αλειφάντης, 2006, p. 141).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αποσαφηνιστεί η έννοια της λέξης “διαχείριση” και η έννοια της λέξης “στρατηγική”. Με τον όρο “διαχείριση” εννοούμε μέτρα που λαμβάνονται για την άμβλυνση μιας κρίσης (Frei, 1978, p. 8). Ο όρος “στρατηγική” στην διαχείριση κρίσεων έχει τις ρίζες του στην θεωρία παιγνίων. Στην θεωρία παιγνίων, το ποια είναι η καλύτερη δράση ενός παίκτη εξαρτάται από την δράση του άλλου παίκτη. Στην διαχείριση κρίσεων, ο λόγος που εφαρμόζεται η στρατηγική είναι για να προκαλέσει τον αντίπαλο να κάνει κάποια ενέργεια που διαφορετικά δεν θα έκανε. Η στρατηγική που θα ακολουθήσουν οι δύο αντίπαλοι, θα επιδράσει στο είδος της διαπραγμάτευσης ανάμεσα τους (Λυμπέρης, 1997, p. 137).

Οι παράγοντες που μπορούν να επιδράσουν στην διαχείριση μιας κρίσης έχουν όπως παρακάτω (Λυμπέρης, 1997, p. 137):

- Η επιλογή της κατάλληλης στρατηγικής για την διαχείριση της κρίσης.
- Ο ρόλος που διαδραματίζουν οι πληροφορίες.
- Η εικόνα που παρουσιάζει ο αντίπαλος καθώς και οι αντιλήψεις του.
- Το άγχος.
- Η κόπωση.
- Η εναρμόνιση ανάμεσα στις διπλωματικές και στρατιωτικές δράσεις.

Όπως προ - είπαμε, προκειμένου τα κράτη να προβούν στην κατάλληλη επιλογή στρατηγικής της διαχείρισης κρίσης, θα πρέπει να λάβουν υπόψη τα χαρακτηριστικά της ώστε να προβούν σε κατάλληλη χρησιμοποίηση διπλωματικών και στρατιωτικών μέσων. Η στρατηγική που τελικά θα εφαρμοστεί πρέπει να είναι ευπροσάρμοστη ως συνέπεια της ταχείας αλλαγής των δεδομένων μιας κρίσης. Οι διαμορφωτές πολιτικής θα πρέπει να κατανοούν σε βάθος τις διαθέσιμες στρατηγικές διαχείρισης κρίσης προκειμένου να

επιλέγουν την κατάλληλη, σε κάθε περίπτωση (Αλειφάντης, 2006, pp. 54-59). Οι στρατηγικές χωρίζονται σε δύο κατηγορίες όπως παρακάτω (Λυμπέρης, 1997, p. 137):

- Επιθετικές στρατηγικές, που σκοπό έχουν την μεταβολή του status quo.
- Αμυντικές στρατηγικές, που σκοπό έχουν να παρεμποδίστουν οι προσπάθειες αλλαγής του status quo.

Από την ανάλυση των δύο κατηγοριών στρατηγικών που θα ακολουθήσει, θα πρέπει να τονιστεί ότι ο μεν επιτιθέμενος επιλέγει μία από τις επιθετικές στρατηγικές για αλλαγή του status quo, ενώ ο αμυνόμενος επιλέγει μία από τις αμυντικές στρατηγικές για διατήρησή του. Σε κάθε περίπτωση όμως, οι δύο πλευρές θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ενδεχόμενες εκατέρωθεν αντιδράσεις. Πιο συγκεκριμένα, οφείλουν να γνωρίζουν ότι ενώ επιλέγουν την στρατηγική τους με σκοπό να αποφύγουν μία κλιμάκωση της κρίσης, εντούτοις η αλληλεπίδραση ανάμεσα στις αντιμαχόμενες πλευρές ίσως να προκαλέσει πόλεμο.

3.6.1 Επιθετικές Στρατηγικές Διαχείρισης Κρίσεων

Όπως προαναφέραμε, οι επιθετικές στρατηγικές της διαχείρισης κρίσεων επιδιώκουν την μεταβολή του υφιστάμενου status quo. Ορισμένες από τις στρατηγικές περιλαμβάνουν μόνο απειλές που αφορούν στην ανάληψη ενεργειών, ενώ κάποιες άλλες ενέχουν δράσεις. Οι δράσεις αυτές ποικίλουν ανάλογα το είδος της εμπλοκής και της στρατιωτικής δύναμης. Επιπροσθέτως, οι στρατηγικές αυτές περιλαμβάνουν διαβεβαιώσεις με σκοπό να ενθαρρύνουν τον αντίπαλο να συμβιβαστεί, κάτι που θα επιφέρει την μείωση του κινδύνου κλιμάκωσης. Είναι λοιπόν πιθανόν σε μία κρίση, ο προκαλών να επιδεικνύει ότι έχει περιορισμένους στόχους ή ακόμα και ότι θέλει να δημιουργήσει σχέσεις μετά την κρίση με τον αντίπαλο του (Λυμπέρης, 1997, p. 138).

Οι επιθετικές στρατηγικές στην διαχείριση κρίσεων έχουν όπως παρακάτω (George, 1991, pp. 379-383):

- Στρατηγική του εκβιασμού (Blackmail).
- Στρατηγική της περιορισμένης και αναστρέψιμης πρόκλησης (The limited, reversible probe).

- Στρατηγική της ελεγχόμενης πίεσης (Strategy of controlled pressure).
- Στρατηγική των τετελεσμένων (The fait accompli strategy).
- Στρατηγική της φθοράς (Attrition strategy).

Με τη στρατηγική του εκβιασμού, παρουσιάζουμε στον αντίπαλο ποιες είναι οι απαιτήσεις μας. Τις απαιτήσεις αυτές, τις συνοδεύουμε με απειλές σε περίπτωση μη ικανοποίησης των απαιτήσεων. Πρέπει βέβαια να σημειωθεί, ότι στην στρατηγική αυτή υπάρχει η πιθανότητα ο αμυνόμενος να αντιληφθεί ότι ο εκβιαστής μπλοφάρει. Το να μην ικανοποιήσει τις απαιτήσεις του, δεν σημαίνει ότι ο εκβιαστής θα δράσει εναντίον του. Ανεξάρτητα αν μπλοφάρει ο εκβιαστής ή όχι, είναι στην ευχέρεια του το αν θα δράσει ή αν θα υπαναχωρήσει ως προς τις απαιτήσεις του. Σε αυτό το σημείο, τονίζεται ότι η πλευρά που εκβιάζει μπορεί να αναγκάσει τον αμυνόμενο μέσω αυτής της στρατηγικής να δράσει εναντίον του, αναλαμβάνοντας την πρωτοβουλία των κινήσεων. Επίσης, υπάρχει η δυνατότητα από την πλευρά του αμυνόμενου να απειλήσει, με σκοπό να μην πραγματοποιήσει κάποια κίνηση ο αντίπαλος.

Σε περίπτωση αποτυχίας της συγκεκριμένης στρατηγικής, ο εκβιαστής ενδέχεται να την εγκαταλείψει τελείως και να καταφύγει σε κάποια άλλη, ή να υποχωρήσει εντελώς, ή να "ρίξει" τις απαιτήσεις του με σκοπό ο αμυνόμενος να ενδώσει και να αποσοβηθεί κλιμάκωση.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα της στρατηγικής του εκβιασμού, έχουν όπως παρακάτω:

- Η απειλή θα πρέπει να χαρακτηρίζεται ως αξιόπιστη. Επίσης θα πρέπει οι απαιτήσεις να χαίρουν νομιμότητας.
- Από τα κίνητρα της εκάστοτε πλευράς όσον αφορά το ζητούμενο της κρίσης.
- Η απροθυμία του αμυνόμενου να υποχωρήσει ακόμα και στις πιο ελάχιστες απαιτήσεις του εκβιαστή, λόγω πιθανού πλήγματος που μπορεί να υποστεί το κύρος του. Επίσης, ο αμυνόμενος υπολογίζει το κόστος που μπορεί να έχει εντός του κράτους αλλά και σε διεθνές επίπεδο.

Χώρες με αναθεωρητικά και επεκτατικά σχέδια ως προς το status quo, επιλέγουν την χρήση της στρατηγικής του εκβιασμού. Παράδειγμα τέτοιας στρατηγικής αποτελούν οι διαχρονικές διεκδικήσεις της Τουρκίας έναντι της Ελλάδας.

Με τη στρατηγική της περιορισμένης και αναστρέψιμης πρόκλησης, ο προκαλών πραγματοποιεί μία ενέργεια η οποία δύναται να ανακληθεί γρήγορα και εύκολα, ενώ ταυτόχρονα επιθυμεί την αποφυγή κλιμάκωσης. Η ενέργεια που πραγματοποιεί, προκαλεί το υπάρχων status quo αλλά δύναται να αντιστραφεί καθόσον είναι περιορισμένη. Σαν στρατηγική, χρησιμοποιείται προκειμένου να διαπιστωθεί αν ο αμυνόμενος έχει την αποφασιστικότητα να αντιδράσει σε γενόμενη προσπάθεια του επιτιθέμενου, να αλλάξει το status quo. Στην περίπτωση αυτή οι αντιδράσεις μπορεί να είναι δύο. Αν ο αμυνόμενος δεν απαντήσει στην κίνηση του επιτιθέμενου, τότε αυτό μπορεί να εκληφθεί από την πλευρά του επιτιθέμενου ότι μπορεί να προχωρήσει στην αλλαγή του status quo χωρίς φόβο κλιμάκωσης. Αν ο αμυνόμενος όμως αντιδράσει δείχνοντας αποφασιστικότητα ανάληψης δράσης σε περίπτωση προσπάθειας αλλαγής του status quo, τότε ο επιτιθέμενος πρέπει να υποχωρήσει ή να μην πιέσει παραπάνω την διαμορφούμενη κατάσταση, για να αποφύγει το ρίσκο της κλιμάκωσης.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι το ρίσκο της κλιμάκωσης παραμένει με την χρήση αυτής της στρατηγικής. Αν και η προσπάθεια αλλαγής του status quo γίνεται με προσεκτικό τρόπο, εντούτοις μπορεί να υπάρξουν εσφαλμένες εκτιμήσεις όσον αφορά τις προθέσεις και τις κινήσεις του αντιπάλου, καθώς και δυσχέρειες στις επικοινωνίες. Προκειμένου ο επιτιθέμενος να καταλάβει τις προθέσεις τους αντιπάλου του, θα πρέπει η δράση του να είναι απειλητική έτσι ώστε να τον αναγκάσει να γνωστοποιήσει ξεκάθαρα τις προθέσεις του. Σε αυτήν την περίπτωση, οι απαντήσεις από την πλευρά του αμυνόμενου είναι δύο. Αν δεν αντιδράσει ή αν καθυστερήσει να αντιδράσει, τότε είναι πιθανό ο επιτιθέμενος να εκτιμήσει λανθασμένα, ότι ο αμυνόμενος δεν θέλει να υπερασπιστεί το status quo. Η άλλη περίπτωση είναι ο αμυνόμενος να προβεί σε κάποια στρατιωτική δράση με σκοπό την υπεράσπιση του status quo.

Παράδειγμα εφαρμογής τέτοιας στρατηγικής, είναι η παραβίαση του Ε.Ε.Χ καθώς και της αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελλάδας από την πλευρά της Τουρκίας. Σκοπός της Τουρκίας είναι η εξέταση της ελληνικής αντίδρασης ώστε να αναγκάσει την Ελλάδα να αποδεχτεί ένα νέο καθεστώς κυριαρχίας στο Αιγαίο.

Με τη στρατηγική της ελεγχόμενης πίεσης, ο επιτιθέμενος θέλει την αλλαγή του status quo αλλά ταυτοχρόνως, γνωρίζει ότι ο αμυνόμενος έχει την αποφασιστικότητα να το υπερασπιστεί. Για τον λόγο αυτό, ο επιτιθέμενος προβαίνει σε κινήσεις χαμηλής έντασης, οι οποίες αποσκοπούν στην κάμψη της θέλησης διατήρησης του status quo από την πλευρά του αμυνόμενου. Ο επιτιθέμενος μέσω αυτών των κινήσεων, επιδιώκει την αλλαγή του status quo είτε διότι ο αμυνόμενος θα δυσκολευτεί να τις αντιμετωπίσει

εξαιτίας έλλειψης δυνατοτήτων, είτε εξαιτίας απροθυμίας χρησιμοποίησεως αυτών των δυνατοτήτων.

Μορφές εφαρμογής της συγκεκριμένης στρατηγικής αποτελούν η παρεμπόδιση ή ο αποκλεισμός εισόδου του αμυνόμενου σε αμφισβητούμενη περιοχή. Επίσης άλλη μορφή είναι η τακτική του σαλαμιού όπου λαμβάνουν χώρα καταπατήσεις των δικαιωμάτων του αμυνόμενου με την χρήση ασήμαντων δράσεων. Τέλος, άλλη μορφή είναι η προειδοποίηση από πλευράς του αμυνόμενου, ότι θα προκληθεί κλιμάκωση σε γενόμενη απάντηση στις προκλήσεις.

Μεγάλη πιθανότητα επιτυχίας της στρατηγικής αυτής μπορεί να υπάρξει λόγω ασυμμετρίας στην ισορροπία δυνάμεων υπέρ του επιτιθέμενου, πράγμα που θα επιφέρει μειονέκτημα στον αμυνόμενο. Κατά την διάρκεια της συγκεκριμένης στρατηγικής, ο αμυνόμενος πρέπει να αποφασίσει το αν, το πότε και το πως θα τερματίσει την καταπάτηση των δικαιωμάτων του. Είναι υποχρέωση του να ορίσει ποια είναι η γραμμή έσχατης ανοχής του. Η γραμμή αυτή συμβολίζει το σημείο εκείνο πέραν του οποίου δεν θα υποχωρήσει καθόσον μετά, θα βρεθεί σε δεινή θέση.

Η Τουρκία ακολουθεί αυτή την στρατηγική απέναντι στην Ελλάδα καθόσον η χώρα μας, ακολουθεί μία μη δυναμική στάση σε ότι έχει να κάνει με την υπεράσπιση των εθνικών της συμφερόντων και η οποία στάση, παρερμηνεύεται από την Τουρκία θεωρώντας την αδυναμία.

Με τη στρατηγική των τετελεσμένων, ο επιτιθέμενος εκτελεί γρήγορες και αποφασιστικές κινήσεις έχοντας ως στόχο να πετύχει τετελεσμένα έναντι του αντιπάλου του, χωρίς κλιμάκωση. Σε περίπτωση που ο αμυνόμενος δεν θέλει ή δεν μπορεί να διατηρήσει το status quo, τότε δύναται ο προκαλών να δράσει με αποτελεσματικό και ταχύ τρόπο για αλλαγή του status quo.

Για την αποτελεσματική αντίδραση του αμυνόμενου απέναντι στην στρατηγική των τετελεσμένων πρέπει (Λυμπέρης, 1997, p. 140):

- Η πληροφόρησή του για τα σχέδια του εχθρού να είναι κατάλληλα οργανωμένη ώστε να είναι έγκαιρη.
- Να υπάρχει η ικανότητα για μία στρατιωτική ανταπόδοση σε γρήγορο και αποτελεσματικό επίπεδο.

- Η εκπαίδευση σε ότι έχει να κάνει με τετελεσμένα σενάρια πρέπει να είναι συνεχής.
- Να υπάρχει πολιτική βούληση η οποία να χαρακτηρίζεται από αποφασιστικότητα.

Παράδειγμα μιας τέτοιας στρατηγικής αποτελεί η πυραυλική κρίση της Κούβας με την προσπάθεια της ΕΣΣΔ να τοποθετήσει στην Κούβα πυραύλους με μυστικό τρόπο.

Με τη στρατηγική της φθοράς, κάποιο κράτος προσπαθεί να αλλάξει το status quo καθόσον δεν μπορεί να εφαρμόσει καμία από τις προαναφερθείσες στρατηγικές, είτε διότι δεν έχει την ικανότητα, είτε διότι δεν το επιτρέπουν οι συνθήκες. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο επιτιθέμενος δύναται να ακολουθήσει ανταρτοπόλεμο, τρομοκρατικές επιθέσεις ή τακτικές φθοράς προς εξασθένιση κάποιου ισχυρότερο εχθρού. Πρέπει να σημειωθεί, ότι το ισχυρό κράτος μπορεί να αποφασίσει να απαντήσει στη στρατηγική φθοράς κλιμακώνοντας τη σύγκρουση.

Παράδειγμα στρατηγικής της φθοράς αποτελεί ο πόλεμος του Βιετνάμ. Στον πόλεμο αυτό, οι Βιετκόνγκ κατέφυγαν στην φθορά των ισχυρότερων αμερικανικών δυνάμεων.

3.6.2 Αμυντικές Στρατηγικές Διαχείρισης Κρίσεων

Όπως έχει ήδη προαναφερθεί, οι αμυντικές στρατηγικές χρησιμοποιούνται προκειμένου ένα κράτος, να εμποδίσει την αλλαγή του status quo που επιδιώκει ο επιτιθέμενος. Είναι εύκολα κατανοητό, ότι η εφαρμογή αυτών των στρατηγικών ενέχει τον κίνδυνο ανεπιθύμητης κλιμάκωσης ενώ ταυτόχρονα, πλανάται το πολιτικό δίλλημα της διαχείρισης κρίσεων. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να δράσει για την προάσπιση των συμφερόντων του και ταυτόχρονα θα πρέπει να επιτευχθεί με τρόπο που θα αποφευχθεί η πρόκληση πολέμου.

Οι αμυντικές στρατηγικές στην διαχείριση κρίσεων έχουν όπως παρακάτω (George, 1991, pp. 384-393):

- Στρατηγική εξαναγκαστική διπλωματία (Coercive diplomacy strategy).
- Στρατηγική της περιορισμένης κλιμάκωσης (Strategy of limited escalation).

- Στρατηγική της ίσης ανταπόδοσης (Tit for tat strategy)
- Στρατηγική της δοκιμασίας ικανοτήτων (Test of capabilities strategy).
- Στρατηγική της διαχωριστικής γραμμής (Strategy of drawing a line)
- Στρατηγική επίδειξης δέσμευσης και αποφασιστικότητας για αποφυγή παρανοήσεων εκ μέρους του αντιπάλου (Conveying commitment and resolve to avoid miscalculation by the adversary).
- Στρατηγική εξοικονόμησης χρόνου (Strategy of buying time).

Με τη στρατηγική της εξαναγκαστικής (ή εξαναγκασμού) διπλωματίας, ο αμυνόμενος χρησιμοποιεί απειλές που έχουν να κάνουν με την χρησιμοποίηση στρατιωτικών μέσων, είτε σε μεγάλη είτε σε μικρή κλίμακα. Σκοπός του είναι να εξαναγκάσει τον εχθρό να σταματήσει τις καταπατήσεις που έχει κάνει. Επιπλέον, μέσω της πειθούς και όχι μέσω χτυπημάτων, έχει σαν στόχο να κάνει τον εχθρό να πάψει την επιθετική του συμπεριφορά. Ουσιαστικά με την εξαναγκαστική διπλωματία, χρησιμοποιούνται απειλές για χρήση βίας προκειμένου να επιτευχθεί η υποχώρηση του εχθρού, ενώ ταυτόχρονα, ο αμυνόμενος στηρίζεται στην αποφασιστικότητα του αλλά και στην αξιοπιστία της δήλωσης του, ότι θα χρησιμοποιήσει βία αν ο επιτιθέμενος δεν υποχωρήσει.

Γίνεται εύκολα κατανοητό, ότι η βάση λειτουργίας της εξαναγκαστικής διπλωματίας είναι η απειλή για χρήση βίας. Ως στρατηγική είναι αρκετά ελκυστική. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι η διαφύλαξη των συμφερόντων που απειλούνται, μπορεί να πραγματοποιηθεί με ελάχιστο ρίσκο αιματοχυσίας, ελάχιστο πολιτικό κόστος και μικρή πιθανότητα κλιμάκωσης συγκρινόμενη με την στρατιωτική στρατηγική. Αν και ελκυστική ως στρατηγική, ταυτόχρονα είναι πολύ επικίνδυνη. Η βάση της επικινδυνότητας της στηρίζεται στο γεγονός ότι αν ο αμυνόμενος αποφασίσει να αντιμετωπίσει την απειλή και δεν υποχωρήσει στον εκφοβισμό, τότε ο επιτιθέμενος θα πρέπει να επιλέξει μεταξύ υποχώρησης ή κλιμάκωσης.

Για να χαρακτηριστεί επιτυχής η εν λόγω στρατηγική, θα πρέπει να πληροί τις παρακάτω συνθήκες:

- Δημιουργία αίσθησης ότι ο επιτιθέμενος πρέπει να συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις.
- Ο αμυνόμενος θα πρέπει να έχει μεγαλύτερη αποφασιστικότητα σε σχέση με τον επιτιθέμενο.

- Δημιουργία αισθήματος φόβου ότι αν η κατάσταση κλιμακωθεί και ο επιτιθέμενος δεν ενδώσει στον εκφοβισμό, το κόστος θα είναι πολύ μεγάλο για εκείνον.

Τέλος, παραλλαγή της στρατηγικής της εξαναγκαστικής διπλωματίας, αποτελεί η σταδιακή δοκιμή (try and see). Το κράτος που εφαρμόζει τον εξαναγκασμό, πραγματοποιεί μία ενέργεια σε μικρή γεωγραφική έκταση χωρίς να θέλει να πιέσει τον αμυνόμενο να συμμορφωθεί, αναμένοντας να δει αν θα υποχωρήσει. Αν όχι, τότε θα προχωρήσει απειλώντας περισσότερο με μεγαλύτερη δράση.

Με τη στρατηγική της περιορισμένης κλιμάκωσης, ο αμυνόμενος προσπαθεί να μεταβάλει τις συνθήκες αντιπαράθεσης που έχει θέσει ο επιτιθέμενος, με απώτερο σκοπό, την απόκτηση καλύτερης διαπραγματευτικής θέσης, όταν η κρίση εισέλθει στην φάση της διαπραγμάτευσης.

Το χαρακτηριστικό της στρατηγικής αυτής είναι ο συνεχής ανταγωνισμός ανάμεσα στους αντιπάλους για:

- 1) Να επιβάλουν, προς το συμφέρον τους, κανόνες αντιπαράθεσης.
- 2) Να εμποδίσουν την κλιμάκωση μέσω δημιουργίας περιορισμών.
- 3) Να δημιουργηθεί το πλαίσιο όπου θα γίνει η διαπραγμάτευση, με σκοπό ένα αποδεκτό αποτέλεσμα.

Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να σημειωθεί, ότι πέραν της κάθετης κλιμάκωσης, που αφορά την περιοχή που λαμβάνει χώρα η κρίση, ο αμυνόμενος δύναται να κινηθεί στρατιωτικά και να απειλήσει σε διαφορετική περιοχή όπου λαμβάνει χώρα η κρίση. Αυτή είναι η οριζόντια κλιμάκωση. Με την οριζόντια κλιμάκωση και με τον κίνδυνο η κρίση να διευρυνθεί και σε άλλη περιοχή, μπορεί ο αμυνόμενος να αποκτήσει πλεονέκτημα στην διαπραγμάτευση για την κρίση. Επιπροσθέτως, η οριζόντια κλιμάκωση δύναται να αποτρέψει τον επιτιθέμενο να κλιμακώσει περαιτέρω.

Με τη στρατηγική της ίσης ανταπόδοσης, ο αμυνόμενος ανταποδίδει τις προκλήσεις του επιτιθέμενου με αντίποινα ίσης ανταπόδοσης. Ο αμυνόμενος παράλληλα με αυτήν την στρατηγική, μπορεί να εκφράσει την θέλησή να μπει σε έναν διάλογο με τον αντίπαλό του, σχετικά με τις απαιτήσεις και τα παράπονα του. Μέσω αυτών των αντιποίνων, ο αμυνόμενος μπορεί σε πρώτο στάδιο να εξισορροπήσει αλλά όχι να υπερβεί την πρόκληση του επιτιθέμενου. Βέβαια, ο αμυνόμενος δύναται με

ισχυρότερα αντίποινα να υπερβεί την πρόκληση του επιτιθέμενου σε περίπτωση που αυτά δεν αποδώσουν στα πρώτα τους στάδια.

Με τη στρατηγική της δοκιμασίας ικανοτήτων, ο αμυνόμενος επιλέγει να δοκιμάσει τις δυνατότητες του και να υπερασπιστεί το status quo, μετά από μία πρόκληση από τον επιτιθέμενο η οποία χαρακτηρίζεται ως χαμηλής έντασης. Ως στόχος του αμυνόμενου στα αρχικά τουλάχιστον στάδια αυτής της στρατηγικής, είναι να χρησιμοποιήσει αναγκαστική διπλωματία ή να μην επιφέρει περαιτέρω κλιμάκωση.

Με την χρήση αυτής της στρατηγικής, ο αμυνόμενος θέλει να πετύχει το αντίστροφο από το αναμενόμενο, από πλευράς του αντιπάλου, αποτέλεσμα. Αυτό που επιτυγχάνει με αυτόν τον τρόπο, είναι να μεταβιβάσει την δυσκολία λήψης απόφασης στο στρατόπεδο του επιτιθέμενου σχετικά με μία κλιμάκωση ή μία παραίτηση επί των διεκδικήσεων. Πέραν των παραπάνω, είναι στην ευχέρεια του αμυνόμενου να χρησιμοποιήσει απειλές όπως και να αναπτύξει στρατιωτικές δυνάμεις σε κατάλληλα σημεία, προκειμένου να αποθαρρυνθεί ο επιτιθέμενος.

Με τη στρατηγική της διαχωριστικής γραμμής, ο αμυνόμενος θέτει μία γραμμή η οποία είναι και το τελευταίο όριο ανοχής του. Σε περίπτωση παραβίασης αυτής της γραμμής, ο αμυνόμενος μπορεί να απαντήσει με σκληρό τρόπο. Σε πολλές περιπτώσεις, η στρατηγική αυτή είναι ο καλύτερος τρόπος να αντιμετωπιστεί μία απειλή. Με αυτήν την στρατηγική, ο αμυνόμενος προστατεύει τα συμφέροντά του όπως επίσης, αποφεύγει μία ανεπιθύμητη κλιμάκωση που συνεπάγεται με αποφυγή πολέμου. Ως αδυναμία στη συγκεκριμένη στρατηγική, χαρακτηρίζεται ο ορισμός της γραμμής. Αυτό συμβαίνει διότι, ο αμυνόμενος δείχνει ποια είναι τα συμφέροντα τα οποία είναι διατεθειμένος να προασπιστεί και να μην υποχωρήσει, σε αντίθεση με άλλα τα οποία δεν αξίζει να κλιμακώσει την κρίση.

Με τον ορισμό της διαχωριστικής γραμμής, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι ο επιτιθέμενος δύναται να υπολογίσει με αξιόπιστο τρόπο το ρίσκο των επιλογών του. Αυτή η αξιοπιστία καταρρέει όταν η διαχωριστική γραμμή επικοινωνείται λανθασμένα στον επιτιθέμενο ή όταν ο επιτιθέμενος την έχει αντιληφθεί με λανθασμένο τρόπο. Αυτά τα δύο προαναφερθέντα στοιχεία, αποτελούν και τρωτότητες της στρατηγικής. Μία επιπλέον τρωτότητα αποτελεί το γεγονός ότι ο αμυνόμενος μπορεί να μεταβάλει τη διαχωριστική γραμμή όσο διαρκεί η κρίση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της πιθανότητας μιας σύγκρουσης.

Με τη στρατηγική της επίδειξης δέσμευσης και αποφασιστικότητας για αποφυγή παρανοήσεων από τον αντίπαλο, ουσιαστικά ο αμυνόμενος προβαίνει σε ανακοίνωση ότι θα υπερασπιστεί τα συμφέροντά του και θα αντιμετωπίσει οποιαδήποτε πρόκληση πραγματοποιήσει ο επιτιθέμενος. Πρέπει να τονιστεί ότι ο αμυνόμενος προβαίνει σε αυτή την στρατηγική όταν βλέπει ότι ο αντίπαλός του προετοιμάζεται να δράσει για να αλλάξει το status quo, με σκοπό να τον αποθαρρύνει. Η επίδειξη αυτής της δέσμευσης και της αποφασιστικότητας μπορεί να πραγματοποιηθεί στην έναρξη της κρίσης, όταν δηλαδή ο αντίπαλος έχει σκοπό να ενεργήσει για να αλλάξει το status quo. Επιπλέον, η δράση για αλλαγή του status quo δύναται να πραγματοποιηθεί από την περίοδο της ειρήνης, όταν ο επιτιθέμενος προβαίνει σε μυστική προετοιμασία με σκοπό να δημιουργήσει τετελεσμένα.

Με την λήψη αξιόπιστων προειδοποιήσεων σχετικά με κίνηση του εχθρού για αλλαγή του status quo, είναι σημαντικό ο αμυνόμενος να προβεί σε έλεγχο της αξιοπιστίας της προειδοποίησης και να σχεδιάσει την αντίδρασή του. Καταφεύγοντας σε αυτή τη στρατηγική, ο αμυνόμενος επιδεικνύει ότι θα προβάλει αντίσταση σε γενόμενη επίθεση.

Η εφαρμογή της συγκεκριμένης στρατηγικής από την πλευρά του αμυνόμενου, μπορεί να επιφέρει ανεπιθύμητες ενέργειες όπως παρακάτω:

- Η ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων για επίδειξη δέσμευσης και αποφασιστικότητας, ίσως προκαλέσει ανεπιθύμητη κλιμάκωση δημιουργώντας παράλληλα πρόβλημα στα “κανάλια” της διπλωματίας.
- Την υποτίμηση της προειδοποίησης η οποία μπορεί να κάνει τον αμυνόμενο να εκτιμήσει λανθασμένα την κατάσταση και να πιστέψει ότι ο επιτιθέμενος δεν θα δράσει. Η πιθανότητα να συμβεί αυτό είναι υψηλή, όταν η εκτίμηση δράσης του επιτιθέμενου, που δίνεται από τις υπηρεσίες πληροφοριών, έρχεται σε αντίθεση με τα πιστεύω των διαμορφωτών αποφάσεων.
- Το γεγονός ότι αναπτύσσονται στρατιωτικές δυνάμεις και ενισχύεται η αποτροπή, μπορεί να επιφέρει δυσκαμψία στην λύση του προβλήματος μέσω της διπλωματικής οδού.

Συμπερασματικά, λόγω των πιθανών ανεπιθύμητων ενεργειών, η χρησιμοποίηση της παραπάνω στρατηγικής απαιτεί μεγάλη προσοχή.

Τη στρατηγική της εξοικονόμησης χρόνου, ο αμυνόμενος τη χρησιμοποιεί όταν είναι απροετοίμαστος ή όταν οι προαναφερθείσες στρατηγικές ενέχουν ρίσκο μετάπτωσης σε πολεμική κατάσταση. Επιπλέον, ο αμυνόμενος καταφεύγει σε αυτή τη στρατηγική όταν υπάρχει υπέρ του επιτιθέμενου μεγάλη διαφορά σε ότι έχει να κάνει με την αποφασιστικότητα και τα συμφέροντα. Τέλος, η στρατηγική αυτή χρησιμοποιείται όταν το ζήτημα που προκαλεί την κρίση, εμποδίζει την βελτίωση των σχέσεων των αντιμαχόμενων, που θα ήταν η βέλτιστη εξέλιξη. Στόχος της στρατηγικής, είναι η εξοικονόμηση χρόνου έτσι ώστε ο αμυνόμενος να αποκτήσει κέρδος από μία αμοιβαία αποδεκτή συμφωνία δίχως πρόκληση κλιμάκωσης.

3.7 Διαπραγμάτευση κατά την Διαχείριση Κρίσεων

Σε μία κρίση καμία από τις δύο πλευρές δεν θέλει να καταλήξει σε σύγκρουση καθόσον αυτό θα επιφέρει καταστροφικά αποτελέσματα και στους δύο. Σκοπός είναι να διαμνηθούν το δυνατόν πιο ξεκάθαρα η θέληση και η αποφασιστικότητα καθώς και η αξιοπιστία των απειλών, έτσι ώστε ο ένας από τους δύο να υποχωρήσει για να αποσοβηθεί η αμοιβαία καταστροφή. Στην πραγματικότητα όμως, ο κάθε δρώντας προσπαθεί να πείσει τον άλλο ότι είναι απρόθυμος να υποχωρήσει. Για τον σκοπό αυτό, τα κράτη ακολουθούν συγκεκριμένες διαπραγματευτικές τακτικές όπως παρακάτω:

- Το κάψιμο της γέφυρας
- Η δημιουργία εντύπωσης πως είσαι παράλογος
- Έμφαση στην πιθανότητα καταστροφής

Το κάψιμο της γέφυρας, είναι μια πολύ αποτελεσματική πειθαναγκαστική διαπραγματευτική κίνηση. Όταν για κάποιο δρώντα υπάρχει αμφιβολία για το αν θα εκτελέσει κάποια συγκεκριμένη απειλή την οποία εξαγγέλλει, τότε ο αντίπαλος του θα προβεί σε αμφισβήτηση της αξιοπιστίας της απειλής. Για την άρση αυτών των αμφιβολιών, αρκεί ο δρώντας να ξεκαθαρίσει ότι θα δράσει σε περίπτωση που απειληθεί. Με αυτόν τον τρόπο, η αξιοπιστία όσον αφορά την απειλή, αναβαθμίζεται λόγω δέσμευσης. Έτσι όταν δείχνεις πρόθυμος να μην υπαναχωρήσεις των δεσμεύσεων σου, τότε η σύγκρουση μπορεί να αποφευχθεί μόνο αν ο αντίπαλος υποχωρήσει ή μεταβάλει την λογική του. Με άλλα λόγια, κοινοποιώντας ότι δεν πρόκειται να υποχωρήσεις, η

επιλογή για σύγκρουση βρίσκεται καθαρά στα χέρια του αντιπάλου (Baylis, et al., 1975, p. 158).

Με τη δημιουργία εντύπωσης πως είσαι παράλογος, προβαίνει κάποιος σε αύξηση της αξιοπιστίας της απειλής του. Δύναται να αποφέρει πλεονεκτήματα σε όποιον την χρησιμοποιεί καθόσον καταδεικνύει στην άλλη πλευρά ότι δεν δρα με απόλυτη λογική και οι πράξεις του δεν ελέγχονται πλήρως. Με τον τρόπο αυτό, αυτός που δείχνει πως είναι παράλογος, προσπαθεί να πείσει τον αντίπαλο ότι είναι πρόθυμος να λάβει οποιοδήποτε ρίσκο για σύγκρουση, τονίζοντας παράλληλα πως το κόστος θα είναι μεγαλύτερο για τον εχθρό παρά για τον ίδιο (Schelling, 1981, pp. 16-20).

Η έμφαση στην πιθανότητα καταστροφής, είναι μία ακόμα πειθαναγκαστική διαπραγματευτική κίνηση στην οποία γίνεται συνεχώς λόγος για την καταστροφή που μπορεί να επέλθει. Η πραγματοποίηση αυτής της κίνησης γίνεται με τακτικές κλιμάκωσης όπως παραδείγματος χάρη, η παραβίαση κανόνων και συμβάσεων οι οποίες μέχρι εκείνη τη στιγμή εφαρμόζονταν χωρίς παρέκκλιση. Μια τέτοια κίνηση όμως, δίνει πρωτοβουλία στον αντίπαλο και του αφήνει τρεις επιλογές όπως παρακάτω (Baylis, et al., 1975, p. 160):

- Να απαντήσει με κίνηση η οποία θα φέρει κλιμάκωση ή ακόμα και με κίνηση που θα είναι πολύ εντονότερη του άλλου. Μια τέτοια κίνηση υποδηλώνει ότι το κράτος είναι έτοιμο να αναλάβει το ίδιο ή ακόμα μεγαλύτερο ρίσκο από το κράτος που άρχισε την κλιμάκωση.
- Να συνεχίσει τις ίδιες κινήσεις όπως μέχρι και εκείνη την στιγμή. Η κίνηση αυτή υποδηλώνει ότι το κράτος δεν έχει την ετοιμότητα να απαντήσει στην κλιμάκωση καθώς επίσης και ότι με την άσκηση παραπάνω πίεσης, ίσως και να υποχωρούσε.
- Να υπαναχωρήσει. Με την κίνηση αυτή υποδηλώνεται ότι η κίνηση κλιμάκωσης από το πρώτο κράτος μπορεί να χαρακτηριστεί ως επιτυχημένη.

3.8 Δυσχέρειες κατά την Διαχείριση Κρίσεων

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η επιτυχία της διαχείρισης κρίσεων ανάμεσα στις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ, ήταν αξιοσημείωτη. Πρέπει όμως να ξεκαθαριστεί, το

ότι υπήρχε αυτή η επιτυχής διαχείριση στο παρελθόν, δεν προϋποθέτει ότι θα συνεχιστεί και στο μέλλον. Η αβεβαιότητα αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι τα εμπόδια και οι κίνδυνοι την ώρα της διαχείρισης κρίσεων είναι πολλά/οί (George, 1991, p. 3).

Μετά από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν πάνω σε περιπτώσιολογικές μελέτες κρίσεων του παρελθόντος, διαπιστώθηκαν τα παρακάτω προβλήματα (George, 1991, pp. 553-560):

- Προβλήματα στρατηγικής. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει η πιθανότητα τα κράτη είτε να εφαρμόσουν λανθασμένα την στρατηγική που επιλέγουν για να χειριστούν την κρίση, είτε να κάνουν λάθος επιλογή στρατηγικής.
- Προβλήματα στην πληροφόρηση. Αποτυχία στην πληροφόρηση έχουμε όταν οι πληροφορίες οι οποίες συλλέγονται και διανέμονται όσον αφορά την έναρξη και την εξέλιξη της κρίσης, είτε δεν είναι έγκαιρες, είτε δεν είναι αξιόπιστες. Παράλληλα βέβαια υπάρχει και η πιθανότητα οι διαμορφωτές αποφάσεων να μην αξιοποιήσουν τις παρεχόμενες πληροφορίες.
- Πρόβλημα συνεχούς ενημέρωσης των στρατιωτικών δυνάμεων καθώς και άσκησης ελέγχου επί αυτών. Η χρήση των στρατιωτικών δυνάμεων από τους πολιτικούς θα πρέπει να γίνεται με σύνεση λόγω πιθανότητας πρόκλησης κλιμάκωσης, και να παρέχεται προτεραιότητα σε διπλωματικές κινήσεις.
- Προβλήματα διαπραγμάτευσης της κρίσης. Αν η κρίση οδηγήσει σε πόλεμο, η προσπάθεια για διαπραγμάτευση ανάμεσα στους αντιμαχόμενους θα περιλαμβάνει τρία χαρακτηριστικά: Την πειθώ, τις διευκολύνσεις – προσφορές και τις δράσεις εξαναγκασμού – απειλών.
- Προβλήματα που δημιουργούνται λόγω του άγχους, της κούρασης και της έλλειψης ύπνου, με αποτέλεσμα την σωματική και ψυχική διαταραχή των χειριστών της κρίσης.

Σε αυτό το σημείο θα ήταν χρήσιμο να γίνει μία πρώτη σύνδεση μεταξύ της διαχείρισης κρίσεων και της πληροφόρησης. Έχουμε ήδη αναφέρει, ότι η πληροφόρηση χρειάζεται προκειμένου να προλαμβάνεται ο στρατηγικός αιφνιδιασμός, αλλά και για να προλαμβάνονται καταστάσεις που μπορεί να οδηγήσουν σε κρίσεις. Η δημιουργία – εμφάνιση των κρίσεων σημαίνει ότι υπήρξε κάποια αποτυχία στην πληροφόρηση. Εδώ όμως θα πρέπει να επισημανθεί, ότι η πληροφόρηση δεν μπορεί να προβλέψει ορθά το σύνολο των απειλών καθώς επίσης, ότι η προειδοποίηση που θα δοθεί από τα στελέχη

των πληροφοριών θα ληφθεί υπόψη από τους διαμορφωτές αποφάσεων (George, 1991, p. 395).

Σημαντικός παράγοντας για να επιτευχθεί η διαχείριση μιας κρίσης είναι η πληροφόρηση. Πιθανή αποτυχία της επιδρά αρνητικά στην διαχείριση της κρίσης. Αν και είναι ευρέως γνωστό ότι κάθε κρίση είναι μοναδική και ο ρόλος που παίζει η πληροφόρηση στην κάθε μία μεταβάλλεται, δύναται η διατύπωση ορισμένων γενικών κανόνων όπως παρακάτω (George, 1991, pp. 398-407):

- Πολύ συχνή αιτία αποτυχίας στη σχέση ανάμεσα στην πληροφόρηση και την διαχείριση κρίσεων αποτελεί ο παράγοντας της επικοινωνίας. Είναι συχνό το φαινόμενο, όπου αξιόπιστες πληροφορίες δεν λαμβάνονται εγκαίρως από τους διαμορφωτές αποφάσεων. Επίσης οι παραπάνω, έχουν την τάση να τις παρερμηνεύουν.
- Μια άλλη συχνή αιτία αποτυχίας στη σχέση ανάμεσα στην πληροφόρηση και την διαχείριση κρίσεων είναι το θέμα της γραφειοκρατίας. Η ύπαρξη πολλών διευθύνσεων πληροφοριών δυσχεραίνει την κατάσταση. Πρόβλημα επίσης δημιουργεί η διάθεση οικονομικών πόρων στις υπηρεσίες πληροφοριών. Πιο συγκεκριμένα δεν γίνεται να συλλέγονται πληροφορίες για όλες τις χώρες προκειμένου να προβλεφθεί μία κρίση καθόσον δεν δίνεται η ίδια προτεραιότητα σε όλες βάση προϋπολογισμού. Τέλος, ενώ τις προτεραιότητες θα έπρεπε να τις θέτουν οι διαμορφωτές της πολιτικής και να τις αποστέλλουν στις υπηρεσίες πληροφοριών, η ύπαρξη μεγάλου αριθμού υπαλλήλων στα ΥΠ.ΕΞ, οι οποίοι ανταγωνίζονται μεταξύ τους, λειτουργεί ως τροχοπέδη στην συγκεκριμένη διαδικασία.
- Άλλος παράγοντας που προκαλεί αποτυχία στην προαναφερθείσα σχέση, είναι τα ψυχολογικά εμπόδια. Η ψυχολογική πίεση κατά την διάρκεια μιας κρίσης επιτείνεται. Οι πεποιθήσεις των χειριστών πληροφοριών τείνουν να υποβαθμίζουν την σημασία των νεότερων πληροφοριών. Συναφώς, το άγχος δημιουργεί πρόβλημα στη διαδικασία της πληροφόρησης καθόσον ο χρόνος πιέζει και οι πληροφορίες που καταφθάνουν δεν προλαβαίνουν να αναλυθούν. Ως αποτέλεσμα, οι πληροφορίες αυτές τείνουν να συνδέονται με τα δεδομένα που υπάρχουν εκείνη τη στιγμή.
- Τέλος, αποτυχία στην σχέση ανάμεσα στην πληροφόρηση και την διαχείριση κρίσεων επέρχεται από εμπόδια πολιτικής και ιδεολογικής φύσεως. Πιο συγκεκριμένα, η ύπαρξη αυτού του προβλήματος οφείλεται στο γεγονός ότι οι

πληροφορίες επηρεάζονται από τις απόψεις και τα συμφέροντα εκείνων που τις λαμβάνουν και εκείνων που τις αναφέρουν αντίστοιχα. Ένας άλλος τρόπος να επιτωθεί αυτό είναι το “μαγείρεμα” των πληροφοριών.

3.9 Η Διαχείριση Κρίσεων κατά την Πυρηνική Εποχή

Το μεγαλύτερο πρόβλημα στην σημερινή εποχή, είναι το πως θα γίνει ο χειρισμός των υποθέσεων που προκύπτουν με αποτελεσματικό τρόπο, ώστε να μην χρησιμοποιηθούν τα πιο τρομακτικά όπλα (πυρηνικά), ενώ παράλληλα θα επιτευχθεί η προάσπιση των συμφερόντων. Η πλειονότητα των θεωριών που αναπτύχθηκαν μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, υποδηλώνουν την προσπάθεια να επιλυθεί αυτό το πρόβλημα. Επίσης, η ύπαρξη των πυρηνικών όπλων δημιούργησε κίνητρο ελαχιστοποίησης της χρήσης της στρατιωτικής ισχύος με αποτέλεσμα η πυρηνική εποχή να μπορεί να θεωρηθεί εποχή του περιορισμένου πολέμου (Kaufmann, 1956, p. 262).

Η έννοια του περιορισμένου πολέμου καθώς και η διαχείριση κρίσης αναπτύσσονται μαζί. Στην διαχείριση κρίσης υπάρχει η σύμπλευση δύο στόχων. Αυτού της διασφάλισης των συμφερόντων του κράτους και αυτού της αποφυγής απώλειας ελέγχου που θα καταλήξει πιθανώς σε πόλεμο. Αυτοί οι δύο στόχοι κάνουν την διαφορά ανάμεσα στις κρίσεις του παρελθόντος και σε αυτές της πυρηνικής εποχής. Στο παρελθόν ήταν ευκολότερο για τις χώρες να καταφύγουν σε πόλεμο όταν δεν επιτύγχαναν τους στόχους τους μέσω της κρίσης. Στην πυρηνική εποχή όμως και ιδιαίτερα μεταξύ δύο πυρηνικών δυνάμεων, η ιδέα της χρήσης όπλων είναι απαγορευτική (Αλειφάντης, 2006, p. 172).

Στην διεθνή βιβλιογραφία που αφορά τις κρίσεις, υποστηρίζεται ότι οι υπερδυνάμεις παίζουν το παίγνιο της κότας, αλλά παράλληλα, είναι σε ετοιμότητα για να σταματήσουν (Hoffmann, 1965, p. 142). Άλλωστε, η διαχείριση κρίσεων περιέχει από την μία πλευρά ανταγωνισμό μεταξύ των δρώντων και από την άλλη πλευρά αμοιβαίο για τους δρώντες κίνδυνο (Schelling, 1966, p. 120). Χαρακτηριστική έκφραση για την διαχείριση κρίσης στην πυρηνική εποχή είναι το *boat rocking* (λίκνισμα της βάρκας). Οι ηγέτες θα πρέπει να γνωρίζουν ότι στην πυρηνική εποχή, σε περίπτωση που η βάρκα ανατραπεί, ο πνιγμός και των δύο αντιπάλων είναι δεδομένος (Williams, 1976, p. 55).

Στην πυρηνική εποχή κατά την διάρκεια της διαχείρισης κρίσεων, υπάρχει ανάληψη κινδύνων – ρίσκων από τους διαμορφωτές πολιτικής έτσι ώστε να πετύχουν τους στόχους τους. Ταυτοχρόνως όμως, προσπαθούν να μην κλιμακώσουν και ξεσπάσει πόλεμος. Το γεγονός αυτό, περιορίζει την επιθυμία ανάληψης ρίσκου αλλά και ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν ανεπιθύμητες συνέπειες. Η άλλη περίπτωση, έχει να κάνει με στρατηγικές κινήσεις που εμπεριέχουν υψηλό βαθμό ρίσκου. Ο πρώτος στόχος της διαχείρισης των κρίσεων είναι να περιορίσει αυτό το ρίσκο σε ελεγχόμενα επίπεδα. Ο δεύτερος στόχος έχει να κάνει με την εγγύηση - εξασφάλιση, ότι η διπλωματία του εξαναγκασμού και το υψηλό ρίσκο, έχουν όσο περισσότερη αποτελεσματικότητα γίνεται ώστε να επιτευχθεί ο συμβιβασμός του εχθρού, με ταυτόχρονη διατήρηση της θέσης και των συμφερόντων αυτού που διεκδικεί. Ως αποτέλεσμα όλου αυτού, είναι η δημιουργία ενός διλήματος στους ηγέτες των κρατών που βρίσκονται σε κρίση. Οι κινήσεις που παρουσιάζουν πιθανότητες για συμβιβασμό του εχθρού στη διαδικασία διαπραγμάτευσης, είναι οι κινήσεις εξαναγκασμού. Παράλληλα όμως, αυτές οι κινήσεις από άποψης δυνατότητας ελέγχου, ενέχουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο καθώς και πιθανότητες αποσταθεροποίησης (Williams, 1976, p. 55).

Σε σύγκριση με το παρελθόν, σήμερα στη πυρηνική εποχή έχουμε δύο πολύ σημαντικές αλλαγές. Η πρώτη έχει να κάνει με την χρήση βίας. Πιο συγκεκριμένα, σήμερα η απειλή για χρήση βίας είναι περισσότερο σημαντική από την χρήση της σε πραγματικό επίπεδο. Η δεύτερη, έχει να κάνει με το χαμηλό επίπεδο στο οποίο διατηρήθηκε η βία όπου χρησιμοποιήθηκε. Είναι γεγονός άλλωστε, ότι η στρατιωτική ισχύς είναι ασταθής και ταυτόχρονα επικίνδυνη και ανεξέλεγκτη. Ως αποτέλεσμα, τα κράτη την χρησιμοποιούν μόνο όταν αντιμετωπίζουν πολύ μεγάλο κίνδυνο. Συμπερασματικά λοιπόν, στην πυρηνική εποχή η ισχύς έχει αντικατασταθεί από λιγότερο βίαια μέσα, τα οποία χρησιμοποιούνται από τα κράτη για να επιλύουν τις διαφορές τους και να μην καταφεύγουν σε εχθροπραξίες (Williams, 1976, p. 46).

Σε συνέχεια των προαναφερθέντων, το γεγονός ότι σήμερα υπάρχουν πυρηνικά όπλα, προκαλεί αύξηση του κόστους του πολέμου, κάτι το οποίο με την σειρά του περιορίζει τη στρατηγική αστάθεια. Σε ένα σύστημα το οποίο τείνει να γίνει πολυπολικό, οι μεγάλες δυνάμεις υποχρεούνται για να ανταγωνίζονται μεταξύ τους, να χρησιμοποιούν μέσα όπως είναι τα διπλωματικά, τα οικονομικά και ελάχιστα τα στρατιωτικά. Αυτό όμως δεν θα πρέπει να παρερμηνευτεί λέγοντας ότι οι μεγάλες δυνάμεις δεν επιδιώκουν την

νίκη και την επικράτηση όταν ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Αντιθέτως, ανακάλυψαν την στρατηγική της εξουθένωσης² (Πλατιάς, 1995, p. 195).

Από την έναρξη της πυρηνικής εποχής, μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ που ήταν και οι υπερδυνάμεις του διεθνούς συστήματος, οι κανόνες που διέπουν την διαχείριση κρίσεων έγιναν αμοιβαία σεβαστοί. Ο κυριότερος λόγος για τον οποίο συνέβη αυτό, ήταν το γεγονός ότι είχαν και οι δύο συμφέρον να τηρήσουν αμοιβαίες κατευθυντήριες γραμμές που θα διέπουν τη συμπεριφορά τους, προκειμένου να αποφευχθεί κάποια υπερβολή σε ότι έχει να κάνει με την εξαναγκαστική διπλωματία. Άλλος λόγος ήταν το γεγονός ότι καμία από τις δύο δυνάμεις δεν θα αποκτούσε κάποιο πλεονέκτημα έναντι της άλλης. Ένας ακόμα λόγος ήταν το δεδομένο ότι αν μία από τις δύο δυνάμεις παραβιάσει τους κανόνες, επακόλουθα, θα μπορούσε κάλλιστα να τους παραβιάσει και η άλλη (Πλατιάς, 1995, pp. 200-201).

Κλείνοντας, πρέπει να τονιστεί ότι στην διαχείριση κρίσεων χρειάζεται συγκράτηση και σταθερότητα από τους δρώντες, προκειμένου να μην καταφύγουμε σε επιθετικότητα και κατευνασμό από τις δύο πλευρές. Τα δύο αυτά χαρακτηριστικά (συγκράτηση κα σταθερότητα), αποτελούν ρυθμιστικά μέτρα συμπεριφοράς στην πυρηνική εποχή ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις που έχουν ως στόχο τον έλεγχο της ισχύος και του φόβου ενός πυρηνικού πολέμου. Κάτω από τα ρυθμιστικά αυτά μέτρα και σε συνδυασμό με την μείωση των εξοπλισμών, οι δύο υπερδυνάμεις αντιμετωπίζουν με κοινή ευθύνη τον έλεγχο μίας μεταξύ τους σύγκρουσης (Williams, 1976, p. 55)

3.10 Διαχείριση Κρίσεων και Πληροφόρηση

Η πυραυλική κρίση της Κούβας είναι ένα από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα κρίσεων που επιβεβαιώνει τον συμβατικό ορισμό τους, ως μία ξαφνική και ανέλπιστα εξέλιξη των γεγονότων που αποτελούν απειλή για την επιβίωση του κράτους. Από την μία πλευρά η διαχείριση κρίσεων σχετίζεται με την ύπαρξη ελέγχου των δράσεων προκειμένου να αποφευχθεί ο πόλεμος, ενώ από την άλλη πλευρά, η πληροφόρηση δίνει στους διαμορφωτές αποφάσεων πρόβλεψη – εκτίμηση για τα

² Με τον όρο στρατηγική εξουθένωσης, εννοούμε ότι ένα κράτος δίνει έμφαση πέραν της μάχης και στον οικονομικό παράγοντα, αποσκοπώντας στο να προκαλέσει στον εχθρό του οικονομικές βλάβες (καταστροφή καλλιεργειών , ναυτικός αποκλεισμός κ.α) (Κολιόπουλος , 2008, p. 31)

γεγονότα τα οποία λόγω αιφνίδιας τροπής καταλήγουν να δημιουργούν κρίση (Guan, 2012, p. 2).

Κατά την περίοδο μιας πολιτικής κρίσης, οι απαιτήσεις που υπάρχουν για τον ρόλο της πληροφόρησης έχουν όπως παρακάτω (Lowenthal, 2009, p. 1):

- Να παρέχει προειδοποίηση στους διαμορφωτές πολιτικής για πιθανή κατάρρευση της ομαλότητας στο βραχυπρόθεσμο μέλλον, καθώς και για την πιθανότητα αιφνιδιαστικής επίθεσης.
- Να παρέχει στους διαμορφωτές πολιτικής όσο διαρκεί η κρίση, εκτιμήσεις και αξιολογήσεις οι οποίες να είναι σχετικές με τις προθέσεις του εχθρού λαμβάνοντας υπόψη το συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον.
- Οι παραπάνω εκτιμήσεις και αξιολογήσεις, είναι πιθανό να προσδώσουν πλεονέκτημα στους διαμορφωτές πολιτικής, σε ότι έχει να κάνει με την διαπραγμάτευση επίλυσης της κρίσης ή συνέχιση του πολέμου.

Πρέπει επίσης να διευκρινιστεί, ότι οι διαμορφωτές πολιτικής προσπαθούν να κάνουν προβλέψεις αλλά δεν μπορούν να ελέγξουν το πως μία απόφαση τους θα επηρεάσει τις επιλογές που θα χρειαστεί να λάβουν μετέπειτα κατά την διάρκεια της κρίσης. Το ίδιο συμβαίνει και με τις κινήσεις που πραγματοποιεί ο αντίπαλος κατά την διάρκεια της κρίσης. Πιο συγκεκριμένα, οι κινήσεις αυτές, οι οποίες μπορεί να είναι και επικίνδυνες, δίνουν στο περιβάλλον έναν χαρακτήρα αβεβαιότητας και το κάνουν απρόβλεπτο. Σε αυτό ακριβώς το σημείο, η πληροφόρηση θα πρέπει να είναι σε θέση να παρέχει συμβουλές στους διαμορφωτές πολιτικής για στοιχεία που έχουν να κάνουν με την ικανότητα του αντιπάλου καθώς και εκτιμήσεις για τις επικίνδυνες ενέργειες που πραγματοποιεί (Guan, 2012, p. 13).

Το γεγονός ότι η πληροφόρηση παρέχει προειδοποίηση για τυχόν στρατηγικό αιφνιδιασμό κατά την διάρκεια μιας κρίσης, είναι έντονα συνδεδεμένο με την κατανόηση της πολιτικής ως εμπειρικής διαδικασίας. Στην εμπειρική αυτή διαδικασία, η πολιτική αλλά και οι προκλήσεις που μπορεί να αντιμετωπίσει, επαληθεύονται εμπειρικά και μπορούν να αναλυθούν επειδή είναι ορθολογικές επιλογές για την αντιμετώπιση προβλημάτων. Το παραπάνω αν πληρείται, τότε οι αναλυτές των πληροφοριών αναμένεται να μπορούν να παρέχουν στους ηγέτες των χωρών τους, προειδοποίηση για στρατηγικό αιφνιδιασμό καθώς και επικείμενη αλλαγή του status quo. Το πρόβλημα για την πληροφόρηση, που ταυτόχρονα αποτελεί και πρόκληση, είναι η δυνατότητα

δημιουργίας ενός ακόμα πιο αποτελεσματικού συστήματος εγκαίρου προειδοποίησης, που σκοπό θα έχει την πρόληψη και τη διαχείριση των κρίσεων (Guan, 2012, p. 8).

Κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί η αξία και η σημαντικότητα της στρατηγικής πληροφόρησης στην παροχή έγκαιρης προειδοποίησης όσον αφορά τις κρίσεις, στην φάση της κλιμάκωση αλλά και επίλυσης. Αυτό το οποίο οφείλει να κάνει, είναι να αποκαλύψει έγκαιρα τις προθέσεις του εχθρού, όπως επίσης τις δυνατότητες και κινήσεις του. Είναι μείζονος σημασίας λοιπόν, να μπορεί να συλλέξει πληροφορίες οι οποίες και να αξιολογηθούν πριν το ξέσπασμα της κρίσης. Η συλλογή αυτή όμως, δεν πρέπει να αφορά μόνο τον εχθρό αλλά και τους συμμάχους. Αυτό συμβαίνει διότι με το ξέσπασμα μιας κρίσης, το βασικότερο στοιχείο που επικρατεί είναι οι ελάχιστες πληροφορίες, που οδηγούν σε εικασίες και μεγάλη αβεβαιότητα για το περιβάλλον (Scott & Hughes, 2007, p. 667).

Οι λόγοι για τους οποίους η στρατηγική πληροφόρηση παίζει μεγάλο ρόλο στην πρόληψη των κρίσεων έχουν όπως παρακάτω (Guan, 2012, p. 15):

- Προειδοποιούν τους ηγέτες πριν ξεκινήσει μια κρίση δίνοντας τους χρονικό περιθώριο να αντιδράσουν.
- Η προειδοποίηση που θα δώσει, στηρίζεται στο γεγονός ότι οι αντίπαλοι δρουν ορθολογικά και το περιβάλλον χαρακτηρίζεται ως ομαλό και προβλέψιμο.
- Η παγκοσμιοποίηση έχει κάνει τον κόσμο να είναι πολύ στενότερα συνδεδεμένος. Παράλληλα, η ανάπτυξη της τεχνολογίας και ο τρόπος που επηρεάζει την ροή των πληροφοριών, έχει μεταβάλει τον τρόπο με τον οποίο οι κυβερνήσεις των χωρών αλλά και οι παγκόσμιες αγορές συσχετίζονται μεταξύ τους.

Συμπερασματικά, είναι αδιαμφισβήτητο, ότι οι πληροφορίες που αξιοποιούνται με αποτελεσματικό τρόπο αποτελούν πολλαπλασιαστική ισχύος για τους χειριστές των κρίσεων. Στο επίπεδο των ηγετών – κυβερνήσεων, οι πληροφορίες είναι αναγκαίες προκειμένου να προειδοποιούν συνεχώς για περιπτώσεις στρατηγικού αιφνιδιασμού καθώς και στην διαχείριση των κρίσεων. Έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω άλλωστε, ότι ένας από τους λόγους εμφάνισης της κρίσης είναι η αποτυχία της πληροφόρησης.

Κεφάλαιο 4^ο

Περιπτωσιολογική Μελέτη της Πυραυλικής Κρίσης της Κούβας (Οκτώβριος 1962)

4.1 Ιστορικό της Κρίσης

Η Κούβα θα μπορούσε ίσως να θεωρηθεί η μεγαλύτερη αδυναμία της κυβέρνησης Kennedy. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδειχθεί από τους παρακάτω παράγοντες (Allison & Zelikow, 2006, pp. 478-479):

- Η απόβαση από τις ΗΠΑ στον κόλπο των Χοίρων καθώς και η αποτυχημένη προσπάθεια που πραγματοποιήθηκε προκειμένου να ανατραπεί το 1961 ο Κουβανός ηγέτης Fidel Castro, επέφεραν προβληματισμό, όσον αφορά την ικανότητα ορθής κρίσης από πλευράς του Kennedy αλλά και των συμβούλων του.
- Λόγω της αποτυχίας της επιχείρησης στον κόλπο των Χοίρων, η αμερικανική κοινή γνώμη έβλεπε την Κούβα ως απειλή για την ασφάλεια των ΗΠΑ. Επιπλέον, η προσπάθεια ανατροπής του Κουβανού ηγέτη θεωρούνταν νόμιμη από την αμερικανική κοινή γνώμη.
- Το γεγονός ότι απέτυχε η επιχείρηση, έκανε τον Kennedy και τους συμβούλους του, να παρουσιάζονται ως αναποφάσιστοι.

Τον Ιανουάριο του 1959, ο Fidel Castro με την βοήθεια των επαναστατικών του δυνάμεων, ανέτρεψε το καθεστώς Batista και αναλαμβάνει την εξουσία στην Κούβα (Lerner & Wilmoth Lerner, 2004, p. 96). Με την ανάληψη της εξουσίας από τον Castro οι ΗΠΑ αναγνώρισαν την κυβέρνησή του, χωρίς να δείχνουν εχθρική διάθεση απέναντί του. Την αναγνώριση έκανε ο τότε Πρόεδρος των ΗΠΑ Eisenhower. Όταν ο Castro επισκέφτηκε την Washington και τον αντιπρόεδρο των ΗΠΑ Richard Nixon, ο αντιπρόεδρος αντιλήφθηκε ότι ο Castro ήταν αναξιόπιστος ως προς τα συμφέροντα των ΗΠΑ και άρχισε να πιέζει για την απομάκρυνσή του από την ηγεσία. Πρέπει να τονιστεί, ότι ο Castro ήταν κατά της επέκτασης του ηγεμονισμού των ΗΠΑ προς της Λατινική Αμερική από τότε που ανέλαβε την ηγεσία της Κούβας (Παπασωτηρίου, 2012, p. 145). Λόγω του ότι ο Castro ακολούθησε τον κομμουνισμό αλλά και η πιθανότητα οι ΗΠΑ να εξαπλωθούν προς την Λατινική Αμερική, δημιούργησε την εντύπωση ότι ο Κουβανός

ηγέτης δύναται να επηρεάσει τη σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ. Το γεγονός ότι η Κούβα θεωρούταν βάση για την κομμουνιστική επέκταση, αύξησε την ενασχόληση των ΗΠΑ εναντίον της, με αποτέλεσμα η ΕΣΣΔ να ανησυχήσει για την ασφάλεια του νησιού. Εξαιτίας της εγγύτητας της Κούβας στις ΗΠΑ, οι κυβερνήσεις των Eisenhower και Kennedy πείστηκαν από την αμερικανική κοινή γνώμη ώστε να απομακρυνθεί η κυβέρνηση Castro από την ηγεσία, πράγμα που ταυτοχρόνως έκανε την ΕΣΣΔ να θέλει να την προστατέψει (George, 2003, p. 11).

Όταν ο Kennedy εξελέγη πρόεδρος των ΗΠΑ, η CIA του παρουσίασε ένα σχέδιο για εισβολή στην Κούβα με χρήση εξόριστων Κουβανών (George, 2003, p. 12) v. Η εκτέλεση αυτού του σχεδίου θα γινόταν με αεροπορική επιδρομή, δολοφονία του Castro από την μαφία και κατόπιν, εισβολή της ταξιαρχίας των εξόριστων Κουβανών (Παπασωτηρίου, 2012, p. 191). Ο Kennedy ενέκρινε το σχέδιο, στο οποίο όμως δεν θα συμμετείχαν αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις. Η εκτέλεση της εισβολής έγινε τον Απρίλιο του 1961 και απέτυχε (George, 2003, p. 12). Η εισβολή έκανε την ΕΣΣΔ να δει με ενθουσιασμό τον Castro, ενώ παράλληλα δημιούργησε ανησυχία για τυχόν επιπλέον επιθέσεις των ΗΠΑ κατά της Κούβας λόγω εγγύτητας (Παπασωτηρίου, 2012, p. 192). Μετά την αποτυχία της επιχείρησης, ο Kennedy ανέλαβε την ευθύνη. Παρόλα αυτά, συνέχισε να επιμένει στο σχέδιο ανατροπής του Castro. Η επιχείρηση που ξεκίνησε με το όνομα *Mongoose* το Νοέμβριο του 1961, είχε σκοπό την δημιουργία εξεγέρσεων εναντίον του με τελική κατάληξη την δολοφονία ή ανατροπή του. Ενώ εκτελούνταν οι παραπάνω εξεγέρσεις, παράλληλα προετοιμαζόνταν σχέδια για εισβολή στην Κούβα. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι τα σχέδια εισβολής είχαν ολοκληρωθεί, όταν το αεροπλάνο U-2 ανακάλυψε ότι σοβιετικοί πύραυλοι είχαν τοποθετηθεί στην Κούβα τον Οκτώβριο του 1962 (George, 2003, p. 12). Τα σχέδια εισβολής που υποβλήθηκαν τελικά ήταν τρία, τα *Operational Plans 312, 314 και 316*. Το 312 αφορούσε μόνο αεροπορικές ενώ το 312 και 316, αφορούσαν αποβατικές επιθέσεις (Allison & Zelikow, 2006, p. 356).

Ο λόγος της μυστικής τοποθέτησης των βαλλιστικών πυραύλων από την ΕΣΣΔ στο έδαφος της Κούβας, έγινε με σκοπό την προστασία του νησιού από ενδεχόμενη επίθεση των ΗΠΑ. Οι πύραυλοι που τοποθετήθηκαν ήταν δύο τύπων: μεσαίου (MRBM) και ενδιάμεσου βεληνεκούς (IRBM). Οι πύραυλοι αυτοί, ήταν σε θέση να πλήξουν μεγάλο αριθμό αμερικανικών πόλεων. Πρέπει να σημειωθεί, ότι παρόμοιου τύπου πύραυλοι ήταν εγκατεστημένοι στην Τουρκία από τις ΗΠΑ. Η τοποθέτηση των πυραύλων σε κουβανικό έδαφος έγινε δεκτή από τον ηγέτη της Κούβας με αντάλλαγμα βέβαια την προστασία του νησιού αλλά και την διαγραφή οφειλών της Κούβας (Lerner & Wilmoth Lerner, 2004, p. 293).

Μια πολύ σύντομη σύνοψη της πυραυλικής κρίσης της Κούβας του 1962, έχει όπως παρακάτω (Allison & Zelikow, 2006, pp. 568-569):

- Η ΕΣΣΔ τον Σεπτέμβριο, τοποθετεί βαλλιστικούς πυραύλους στο έδαφος της Κούβας.
- Ο Kennedy δίνει εντολή στις 9 Οκτωβρίου, να ληφθούν φωτογραφίες πάνω από το νησί της Κούβας με την χρήση αεροσκάφους U-2. Εν τέλη οι φωτογραφίες κατέστη δυνατό να ληφθούν στις 14 Οκτωβρίου.
- Δίνεται εντολή από τον πρόεδρο των ΗΠΑ στις 22 Οκτωβρίου, να αποκλειστεί η Κούβα διά θαλάσσης όσον αφορά οπλικά φορτία και ζητάει την απόσυρση των βαλλιστικών πυραύλων.
- Στις 23 Οκτωβρίου, ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ, Khrushchev, θέτει σε συναγερμό τις ένοπλες δυνάμεις του, ενώ παράλληλα απειλεί ότι θα βυθίσει πλοία των ΗΠΑ αν εμποδίσουν τα αντίστοιχα της ΕΣΣΔ.
- Δίδεται εντολή ανακοπής της κίνησης των πλοίων της ΕΣΣΔ ελάχιστα πριν την γραμμή αποκλεισμού, την 24 Οκτωβρίου.
- Με μία μυστική επιστολή στις 26 Οκτωβρίου, ο Khrushchev αναφέρει ότι η ανάπτυξη σοβιετικών δυνάμεων θα σταματούσε αν οι ΗΠΑ δήλωναν ότι δεν θα επιτίθονταν στην Κούβα. Σε μία ακόμα επιστολή, αυτή τη φορά δημόσια, ο Khrushchev ζητούσε να αποσυρθούν οι πύραυλοι Jupiter από την Τουρκία για να αποσύρει τους δικούς του από την Κούβα.
- Οι ΗΠΑ στις 27 Οκτωβρίου, απαντάνε θετικά στην πρώτη επιστολή (την μυστική) υπό την προϋπόθεση ότι θα αφοπλιστούν οι σοβιετικοί πύραυλοι. Στην συνέχεια, σε τηλεγράφημα που έστειλε ο Robert Kennedy, οι ΗΠΑ διαβεβαίωναν την ΕΣΣΔ ότι οι πύραυλοι Jupiter θα αφαιρεθούν σε βάθος χρόνου αλλά για να συμβεί αυτό ζητάνε από την ΕΣΣΔ, να δηλώσουν επίσημα ότι θα αποσύρουν τους πυραύλους από την Κούβα και αν δεν το έκαναν, οι ΗΠΑ θα δρούσαν στρατιωτικά.
- Ο Khrushchev δεσμεύεται δημόσια στις 28 Οκτωβρίου, ότι θα αποσύρει από το κουβανικό έδαφος τους πυραύλους.

Ήδη από το δεύτερο μισό του 1962, άπαντες ήξεραν ότι λάμβανε χώρα μεγάλη μεταφορά όπλων και στρατευμάτων από την ΕΣΣΔ προς την Κούβα, με σκοπό όπως προείπαμε, να συμβάλουν στην άμυνα του νησιού, έναντι ενδεχόμενης αμερικανικής επίθεσης. Κανείς όμως δεν γνώριζε αν σε αυτή τη μεταφορά όπλων προς την Κούβα περιλαμβάνονταν και πυρηνικά όπλα, καθόσον η ΕΣΣΔ ποτέ δεν είχε τοποθετήσει

πυρηνικά της εκτός του εδάφους της. Το γεγονός ότι τοποθετήθηκαν στην Κούβα βέβαια, ήταν και ο λόγος που εξεπλάγησαν οι ΗΠΑ (Sorensen, 1965, pp. 670-673).

Το ότι δεν γνώριζε κανένας τι είδους όπλα μεταφέρονται έκανε την αμερικανική κυβέρνηση ανήσυχη. Είναι χαρακτηριστικό, ότι ο τότε διευθυντής της CIA, John McCone, πίστευε στην ύπαρξη βαλλιστικών πυραύλων στο κουβανικό έδαφος λόγω μεταφοράς αντιαεροπορικών πυραύλων, οι οποίοι θα χρησιμοποιούνταν για την προστασία των πρώτων (Allison & Zelikow, 2006, p. 479). Παράλληλα, η ΕΣΣΔ μέσω του πρέσβη της (Anatoly Dobrynin) στις ΗΠΑ, διαμήνυε ότι τα όπλα που μεταφέρονταν στην Κούβα ήταν μόνο αμυντικά. Μάλιστα, στις 11 Σεπτεμβρίου, ανακοίνωσε δημόσια ότι λόγω της ισχύος των πυρηνικών της, δεν χρειαζόταν να τα μεταφέρει εκτός των συνόρων της. Ταυτοχρόνως, δήλωνε την υποστήριξη της στον ηγέτη της Κούβας και προειδοποιούσε τις ΗΠΑ να μην αναλάβουν στρατιωτική δράση έναντι του νησιού ή των πλοίων που το εφοδίαζαν (Allison & Zelikow, 2006, pp. 151-152).

Υπάρχουν τέσσερις κύριες υποθέσεις που εξηγούν τους λόγους για τους οποίους τοποθετήθηκαν σοβιετικοί βαλλιστικοί πύραυλοι στην Κούβα και έχουν όπως παρακάτω:

Η πρώτη υπόθεση, έχει να κάνει με την άμυνα της Κούβας. Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε ότι όταν η αμερικανική κυβέρνηση αποκάλυψε δημοσίως ότι ανακάλυψαν την εγκατάσταση των βαλλιστικών πυραύλων στην Κούβα, η ΕΣΣΔ διαμήνυε ότι η σοβιετική βοήθεια στην Κούβα γίνεται για την επαύξηση της αμυντικής ικανότητάς της. Σημειωτέων, αυτή τη στάση διατήρησε η ΕΣΣΔ σε όλη την κρίση (Larson, 1986, p. 72). Άλλωστε, για την ΕΣΣΔ η άμυνα της Κούβας ήταν σοβαρή υπόθεση καθόσον ως κομμουνιστικό καθεστώς ξεχώριζε στο δυτικό ημισφαίριο. Επίσης, η ΕΣΣΔ δεν έπαψε ποτέ να πιστεύει ότι οι ΗΠΑ θα μπορούσαν να εισβάλουν ξανά μετά την αποτυχία στον κόλπο των Χοίρων (Allison & Zelikow, 2006, pp. 158-159). Επιπλέον, ο Khrushchev θεωρούσε την παραμονή του Castro στην ηγεσία της Κούβας, αλλά και γενικότερα το κομμουνιστικό της πολίτευμα, ως ένα παράδειγμα αντίστασης κατά του καπιταλισμού στον ανεπτυγμένο κόσμο και τυχόν πτώση του, θα μείωνε πολύ την δράση του μαρξισμού – λενινισμού στην Λατινική Αμερική (Khrushchev, 1970, p. 511).

Πάντως, αν όντως σκοπός της τοποθέτησης των πυραύλων ήταν η άμυνα του νησιού, τότε μπορούμε να πούμε με ασφάλεια ότι πέτυχε. Πιο συγκεκριμένα, μετά την λήξη της κρίσης, ο Kennedy δεσμεύτηκε η Κούβα να μην δεχτεί επίθεση από τις ΗΠΑ, αν η ίδια δεν απειλούσε άλλη γειτονική χώρα. Με την δέσμευση αυτή, οι πύραυλοι μπορούσαν να επιστρέψουν στην ΕΣΣΔ (Allison & Zelikow, 2006, p. 166).

Εντούτοις, η τοποθέτηση των πυραύλων στην Κούβα, δεν δείχνει να αποτελεί πειστικό λόγο για την άμυνα του νησιού για τους κάτωθι λόγους (Allison & Zelikow, 2006, pp. 166-169):

- Εφόσον ο στόχος της ΕΣΣΔ ήταν η αποτροπή μιας αμερικανικής επίθεσης στην Κούβα, θα μπορούσε να επιτευχθεί και χωρίς την τοποθέτηση βαλλιστικών πυραύλων. Η παρουσία και μόνο σοβιετικών στρατευμάτων στο νησί θα ήταν αρκετή για να αποτραπεί οποιαδήποτε επίθεση.
- Η υπογραφή μίας αμυντικής συμφωνίας μεταξύ ΕΣΣΔ και Κούβας χωρίς να εγκατασταθούν σοβιετικά στρατεύματα στο νησί θα ήταν αρκετή για να αποτραπεί κάποια επίθεση από τις ΗΠΑ.
- Η ΕΣΣΔ θα μπορούσε κάλλιστα να τοποθετήσει πυραύλους μικρού βεληνεκούς, καθόσον είναι μικρότεροι και ευκολότερο να αποκρυφθούν αν ήθελε να πετύχει αποτροπή.
- Αν όντως οι στρατηγικού βεληνεκούς πύραυλοι ήταν απαραίτητοι, τότε θα ήταν αρκετό να τοποθετηθεί μικρός αριθμός πυραύλων μέσου βεληνεκούς (MRBM) και όχι ενδιάμεσου βεληνεκούς (IRBM) που είναι εύκολα ανιχνεύσιμοι.

Η δεύτερη υπόθεση, έχει να κάνει με την ψυχροπολεμική πολιτική.

Χαρακτηριστικό του Ψυχρού Πολέμου ήταν ο συνεχής ανταγωνισμός ανάμεσα στις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ. Τυχόν απώλεια κάποιου ήταν κέρδος για τον άλλον (zero sum game) (Allison & Zelikow, 2006, p. 171). Λίγες μέρες μετά την κρίση, υπήρχε μια γενικότερη συμφωνία μεταξύ ειδικών που ισχυρίζονταν, ότι η επιδίωξη της ΕΣΣΔ με την εγκατάσταση των πυραύλων στην Κούβα, ήταν να δείξουν σε παγκόσμιο επίπεδο ότι η ισορροπία ισχύος έχει γύρει προς την πλευρά τους και ότι οι ΗΠΑ δεν μπορούν να αντιδράσουν ούτε καν στο δικό τους ημισφαίριο. Αν οι ΗΠΑ συμβιβάζονταν, αυτό θα έκανε τις χώρες του κόσμου να χάσουν την εμπιστοσύνη τους σε αυτές (CIA, 1992, p. 214).

Για να απαντήσουν στις ενέργειες του Khrushchev, οι ΗΠΑ θα έπρεπε να το κάνουν με τετελεσμένα. Αν οι ΗΠΑ εφάρμοζαν διπλωματικές διαμαρτυρίες, θα έδειχναν σε όλους ότι είναι αδύναμες ενώ ταυτόχρονα οι απειλές του Kennedy θα ήταν ασήμαντες. Ταυτοχρόνως, αυτό που θα πετύχαινε η ΕΣΣΔ θα ήταν να μειώσει την αξιοπιστία των δεσμεύσεων που είχαν αναλάβει οι ΗΠΑ έναντι άλλων κρατών. Άλλωστε, αν δεν αντιδρούσαν οι ΗΠΑ στην Κούβα, που αλλού θα το έκαναν (Allison & Zelikow, 2006, p. 173); Αξιοσημείωτοι/α βέβαια είναι κάποιοι/α άλλοι/α παράγοντες - ερωτήματα που

αμφισβητούν τη συγκεκριμένη υπόθεση και έχουν όπως παρακάτω (Allison & Zelikow, 2006, pp. 174-175):

- Γιατί η ΕΣΣΔ να αμφισβητήσει την αποφασιστικότητα των ΗΠΑ μετά από την στάση που κράτησαν ένα χρόνο πριν στο Βερολίνο;
- Δεν θα μπορούσε να είναι ένα πολιτικό παιχνίδι από πλευράς ΕΣΣΔ καθόσον το μέγεθος και το είδος των όπλων ήταν πολύ μεγαλύτερο απ' ό,τι θα χρειαζόταν.
- Με τους πυραύλους που τοποθετήθηκαν υπήρχε ο κίνδυνος δημιουργίας τετελεσμένων.
- Γιατί να λάβει χώρα τέτοια πρόκληση εκείνη τη χρονική στιγμή;
- Για ποιο λόγο να διαλέξει η ΕΣΣΔ να δοκιμάσει την αποφασιστικότητα των ΗΠΑ στην Κούβα, όπου σαφώς μειονεκτούσε λόγω εγγύτητας στις αμερικανικές ακτές;

Η τρίτη υπόθεση, έχει να κάνει με την πυραυλική ισχύ. Λόγω τεχνικών και οικονομικών λόγων, η ΕΣΣΔ είχε στην διάθεση της μόνο είκοσι διηπειρωτικούς πυραύλους (ICBM) που μπορούσαν να πλήξουν αμερικανικούς στόχους αν εκτοξευτούν από την ΕΣΣΔ. Για αυτούς τους διηπειρωτικούς πυραύλους, υπήρχαν αμφιβολίες σχετικά με την αξιοπιστία και την ακρίβεια τους. Πιθανότατα, το πυρηνικό οπλοστάσιο της ΕΣΣΔ να αποτελούταν κυρίως από MRBM και IRBM που λειτουργούσαν καλά. Το αρνητικό με αυτούς τους πυραύλους ήταν ότι δεν μπορούσαν να εκτοξευτούν από την ΕΣΣΔ και να πλήξουν τις ΗΠΑ αλλά μόνο τους συμμάχους τους. Αντίθετα, το αμερικανικό πυρηνικό οπλοστάσιο αποτελούταν από τουλάχιστον 180 ICBM, 12 πυρηνικά υποβρύχια και 630 βομβαρδιστικά. Επίσης διέθεταν βάσεις σε Ευρώπη και Ασία όπου μπορούσαν να βομβαρδίσουν οποιοδήποτε σημείο της ΕΣΣΔ (Allison & Zelikow, 2006, pp. 177-178). Γίνεται λοιπόν εύκολα κατανοητό ότι η μόνη επιλογή που είχε η ΕΣΣΔ ήταν να τοποθετήσει πυραύλους πλησίον των ΗΠΑ έτσι ώστε να τις πλήξει.

Για την συγκεκριμένη υπόθεση, δημιουργούνται δύο απορίες όπως παρακάτω (Allison & Zelikow, 2006, p. 189):

- Γιατί ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ να μην αναμένει λίγα χρόνια μέχρι η πυραυλική του δύναμη να γίνει ισχυρότερη;
- Γιατί το ρίσκο το οποίο θα έπαιρνε να ήταν τόσο μεγάλο;

Η απάντηση θα μπορούσε να είναι, ότι ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ σκεφτόταν να χρησιμοποιήσει τους πυραύλους στην Κούβα για να πετύχει κάποιον μεγάλο πολιτικό στόχο σε άλλο σημείο της γης (CIA, 1992, p. 95).

Η τέταρτη υπόθεση, έχει να κάνει με το Βερολίνο. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ είχε αρχίσει να καταλαβαίνει ότι ο Khrushchev ήθελε να εκμεταλλευτεί τους πυραύλους στην Κούβα ώστε να λύσει το πρόβλημα του Βερολίνου σύμφωνα με το συμφέρον του. Από το 1958, ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ είχε ζητήσει από τους συμμάχους να εγκαταλείψουν το δυτικό Βερολίνο κάτι που ξαναείπε στον Kennedy το 1961 όταν συναντήθηκαν στην Βιέννη (Allison & Zelikow, 2006, p. 191). Τον Απρίλιο του 1962 οι διαπραγματεύσεις για το Βερολίνο απέτυχαν οπότε και ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ, ξανάρχισε τις πιέσεις προς την αμερικανική πλευρά. Σε μήνυμα του προς τον Kennedy, ζήτηγε την επίλυση του θέματος αμέσως μετά τις αμερικάνικες εκλογές (Νοέμβριο) διαβεβαιώνοντάς τον παράλληλα ότι δεν θα κάνει καμία κίνηση που να αφορούσε το Βερολίνο μέχρι τότε (Allison & Zelikow, 2006, p. 194).

Σύμφωνα με τον Kennedy, η τοποθέτηση των πυραύλων στην Κούβα έγινε για να κερδίσει η ΕΣΣΔ το Βερολίνο, καθώς οι σύμμαχοι θα εκδιώχνονταν από εκεί, ενώ παράλληλα οι πύραυλοι δεν θα επέτρεπαν στις ΗΠΑ να δράσουν. Στην περίπτωση αυτή, αν οι ΗΠΑ έμπαιναν σε διαπραγμάτευση με την ΕΣΣΔ σχετικά με την επιλογή Κούβας ή Βερολίνου, ο Khrushchev θα κέρδιζε καθώς γι' αυτόν το Βερολίνο ήταν σημαντικότερο. Από την άλλη, αν οι ΗΠΑ εισέβαλαν στην Κούβα, η ΕΣΣΔ θα μπορούσε να κάνει το ίδιο στο Βερολίνο (Allison & Zelikow, 2006, p. 196).

Η απόφαση για παραχώρηση των σοβιετικών όπλων στην Κούβα ελήφθη το φθινόπωρο του 1959. Το 1962, το προεδρείο της κεντρικής εκτελεστικής επιτροπής της ΕΣΣΔ (Presidium), αποδέχτηκε το αίτημα που είχε καταθέσει η Κούβα σχετικά με αποστολή συμβατικών όπλων. Παράλληλα, με πρωτοβουλία του Khrushchev, αποφάσισε και την εγκατάσταση πυραύλων εδάφους – αέρος (SAM) στο νησί. Έξι εβδομάδες μετά από αυτήν την απόφαση, αποφασίστηκε η αποστολή πυρηνικών πυραύλων στην Κούβα. Όπως ο ίδιος δήλωσε, η αποστολή των πυραύλων είχαν στόχο να “συμμαζέψουν” τις ΗΠΑ (Fursenko & Naftali, 1997, p. 60).

Η επιχείρηση με την οποία η ΕΣΣΔ εγκατέστησε στρατιωτικές δυνάμεις στην Κούβα ονομάστηκε επιχείρηση Anadyr. Για την μεταφορά αυτών των δυνάμεων χρειάστηκαν χιλιάδες δρομολόγια και μεταφέρθηκαν χιλιάδες σοβιετικοί. Γίνεται λοιπόν εύκολα κατανοητό ότι η στρατιωτική παρουσία στην Κούβα ήταν πολύ μεγάλη. Αυτό το οποίο όμως είναι χαρακτηριστικό, είναι το γεγονός ότι οι στρατιωτικές δυνάμεις της ΕΣΣΔ επέδειξαν αδιαφορία όσον αφορά τον εντοπισμό των πυραύλων από τα αμερικανικά

αεροσκάφη U-2, των οποίων οι δυνατότητες ήταν από πριν γνωστές (Allison & Zelikow, 2006, pp. 327-331).

Πιο συγκεκριμένα, η αδιαφορία των σοβιετικών στρατιωτικών δυνάμεων αποτυπώνεται στους παρακάτω παράγοντες:

- Ενώ το A/A σύστημα SAM είχε μεγάλη αποτελεσματικότητα έναντι των U-2 και παρόλο που ήταν επιχειρησιακά λειτουργικό από 9 Οκτωβρίου, δεν απέτρεψε την ανακάλυψη των πυραύλων από αέρος στις 14 Οκτωβρίου (Sorensen, 1965, p. 673).
- Δεν ελήφθησαν μέτρα απόκρυψης κατά την κατασκευή των βάσεων των πυραύλων, ενώ η ΕΣΣΔ γνώριζε τις δυνατότητες αεροφωτογράφισης των ΗΠΑ (Allison & Zelikow, 2006, p. 331).
- Οι βάσεις που κατασκευάστηκαν για τους πυραύλους, ήταν πανομοιότυπες με τις βάσεις που είχαν φωτογραφήσει στο παρελθόν οι ΗΠΑ πάνω από το έδαφος της ΕΣΣΔ, με αποτέλεσμα να γνωρίζουν τον τύπο των πυραύλων (May & Zelikow, 1997, p. 79).

Ερωτήματα - διαπιστώσεις όσον αφορά την αδιαφορία των σοβιετικών κατά την εγκατάσταση των πυραύλων στην Κούβα έχουν όπως παρακάτω (Allison & Zelikow, 2006, pp. 332-334):

- Γιατί τα στρατεύματα της ΕΣΣΔ δεν έλαβαν μέτρα ασφαλείας κατά την συναρμολόγηση των πυραύλων, αντίστοιχα με αυτά που έλαβαν κατά την διάρκεια της μεταφοράς τους από την ΕΣΣΔ στην Κούβα;
- Γιατί ενώ είχε ήδη γίνει η ανακάλυψη των πυραύλων και είχε εξαγγελθεί δημόσια από τις ΗΠΑ, οι σοβιετικοί άρχισαν να αποκρύπτουν τους πυραύλους;
- Ποιος ήταν ο σκοπός του στρατηγικού χαρακτήρα των σοβιετικών πυρηνικών πυραύλων από την στιγμή που η υπεροχή των ΗΠΑ ήταν τεράστια;
- Το βασικότερο επιχείρημα της ΕΣΣΔ, ότι η τοποθέτηση των πυραύλων θα απέτρεπε την χρήση πυρηνικών όπλων δεν μπορούσε να σταθεί, καθώς σε γενόμενη επίθεση από την μεριά των ΗΠΑ, η ΕΣΣΔ θα τους χρησιμοποιούσε.
- Γιατί η συμπεριφορά των σοβιετικών δυνάμεων στο νησί ήταν παράλογη; Ναι μεν δεν φορούσαν στολές, αλλά μετακινούνταν με στρατιωτικά οχήματα καθώς και σε στρατιωτικούς σχηματισμούς.

Με την εγκατάσταση των πυραύλων στην Κούβα, ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ είχε πετύχει ένα τριπλό χτύπημα στον πρόεδρο των ΗΠΑ όπως παρακάτω (Allison & Zelikow, 2006, pp. 496-497):

- Η χρονική συγκυρία για τον Kennedy ήταν η χειρότερη καθόσον πλησίαζαν οι εκλογές και η αντιπολίτευση πίεζε για λήψη μέτρων κατά της Κούβας. Παράλληλα είχε διαμηνύσει ότι τυχόν επιθετικά όπλα από την μεριά της ΕΣΣΔ στην Κούβα δεν θα γίνονταν ανεκτά.
- Μέχρι εκείνη την στιγμή, το κλίμα επικοινωνίας ανάμεσα στους δύο προέδρους χαρακτηριζόταν από ειλικρίνεια και ευθύτητα, με τον Khrushchev να έχει δηλώσει δημόσια ότι δεν θα υπάρξει εγκατάσταση πυρηνικών πυραύλων στο νησί.
- Η κίνηση αυτή της ΕΣΣΔ αποτελούσε προσωπική προσβολή για τον πρόεδρο των ΗΠΑ. Παρέμενε όμως άγνωστο το κατά πόσο ήταν σε ετοιμότητα να αντιδράσει, καθόσον στο βραχυπρόθεσμο μέλλον θα έπρεπε να αντιμετωπίσει και το θέμα του Βερολίνου.

Όταν η παρουσία των σοβιετικών πυραύλων αποκαλύφθηκε, ο Kennedy συγκάλεσε σύσκεψη με τους συμβούλους που εμπιστευόταν περισσότερο. Η ομάδα αυτή ονομάστηκε Executive Committee of National Security Council (ExCOM) και εξέτασε πιθανές δράσεις που σκοπό είχαν την απάντηση στην ΕΣΣΔ (Allison & Zelikow, 2006, pp. 208-209).

Η πρώτη δράση ήταν να μην πραγματοποιηθεί κάποια κίνηση. Από την στιγμή που ο κίνδυνος να προσβληθούν οι ΗΠΑ από την ΕΣΣΔ ήταν από πριν ορατός, η τοποθέτηση πυραύλων στην Κούβα δεν είχε και τόσο μεγάλη σημασία. Το πρόβλημα για τις ΗΠΑ ήταν να μην υπάρξει υπερβολική αντίδραση από πλευράς τους και προκαλέσουν αντίδραση της ΕΣΣΔ στο Βερολίνο. Η απάντηση στην ΕΣΣΔ θα έπρεπε να γίνει σε χαμηλούς τόνους, έτσι ώστε ο πρόεδρος της να χάσει τα όποια πολιτικά οφέλη ήθελε να κερδίσει (Allison & Zelikow, 2006, p. 209). Αυτό το οποίο πρέπει να σημειωθεί, είναι ότι ο πρόεδρος των ΗΠΑ γνώριζε πολύ καλά ότι η αδράνεια θα είχε σημαντικότερες επιπτώσεις, λόγω της πίεσης που δεχόταν από τους Ρεπουμπλικάνους, σχετικά με τους χειρισμούς του όσον αφορά την Κούβα (May & Zelikow, 1997, p. 133).

Η δεύτερη δράση ήταν να ασκηθούν διπλωματικές πιέσεις. Αυτό θα μπορούσε να γίνει με δύο τρόπους. Ο πρώτος τρόπος είχε να κάνει με αποστολή μυστικού τελεσιγράφου όπου θα ζητούσαν την απόσυρση των πυραύλων. Ταυτοχρόνως όμως ο

Khrushchev θα είχε την δυνατότητα να συμμορφωθεί χωρίς να υπάρξει κάποια στρατιωτική κίνηση. Ο δεύτερος τρόπος είχε να κάνει με προσφυγή των ΗΠΑ στον ΟΗΕ ή στον Οργανισμό Αμερικανικών Κρατών. Σκοπός θα ήταν να επιθεωρηθεί η Κούβα και να γίνουν διαπραγματεύσεις που θα περιλαμβάνουν αμοιβαίες υποχωρήσεις για την απόσυρση των πυραύλων από το νησί (Allison & Zelikow, 2006, pp. 208-209).

Η τρίτη δράση ήταν να προσεγγίσουν τον Castro. Σκοπός θα ήταν να προκαλέσουν ρωγμή στις σχέσεις ανάμεσα σε αυτόν και τον Khrushchev. (Allison & Zelikow, 2006, p. 213). Η μόνη πιθανότητα να συμβεί αυτό ήταν αν ο Castro κινδύνευε από την απειλή των ΗΠΑ. Η πιθανότητα βέβαια να συμβεί κάτι τέτοιο ήταν μηδαμινή καθώς οι πύραυλοι ήταν κάτω από τον πλήρη έλεγχο της ΕΣΣΔ (May & Zelikow, 1997, pp. 82-83).

Η τέταρτη δράση ήταν να πραγματοποιήσουν εισβολή. Με τον τρόπο αυτό, θα έπαυε η ύπαρξη των πυραύλων στην Κούβα καθώς επίσης και η κυβέρνηση του Castro εκεί. Παρόλα αυτά, η εισβολή αποτελούσε την ύστατη λύση για τις ΗΠΑ καθώς αυτό θα μπορούσε να προκαλέσει πυρηνικό πόλεμο μεταξύ των δύο χωρών ή εισβολή της ΕΣΣΔ στο Βερολίνο (Allison & Zelikow, 2006, p. 214).

Η πέμπτη δράση ήταν η αεροπορική επιδρομή. Η αποτελεσματικότητά της είναι αδιαμφισβήτητη καθώς πριν οι ΗΠΑ δηλώσουν επίσημα ότι ανακάλυψαν τους πυραύλους, θα τους κατέστρεφαν προτού γίνουν επιχειρησιακοί και θα προκαλούσαν αιφνιδιασμό στην ΕΣΣΔ. Ο ίδιος ο πρόεδρος των ΗΠΑ σκεφτόταν αυτήν την επιλογή αλλά υπήρχαν δυσκολίες. Κατά πρώτον, δεν ήταν σίγουρος ότι ο βομβαρδισμός θα ήταν γρήγορος και θα είχε αποτελεσματικότητα. Κατά δεύτερον, τα βομβαρδιστικά της ΕΣΣΔ που βρίσκονταν στο νησί, θα μπορούσαν να απαντήσουν, καταστρέφοντας στόχους στις νοτιοανατολικές πολιτείες. Πρέπει να σημειωθεί ότι η αεράμυνα των ΗΠΑ εκεί ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Κατά τρίτον, αν δεν εξουδετερώνονταν όλοι οι πύραυλοι, αυτό θα επέφερε κλιμάκωση και έναν πιθανό Παγκόσμιο Πόλεμο (Allison & Zelikow, 2006, pp. 214-215).

Η έκτη δράση ήταν ο αποκλεισμός της Κούβας. Η συγκεκριμένη δράση ήταν η πιο ελκυστική λόγω σταδιακού αποκλεισμού των παραπάνω δράσεων. Ο αποκλεισμός όμως ενείχε προβλήματα όπως νομικές δυσκολίες και αντίποινα από την ΕΣΣΔ στο Βερολίνο. Επιπλέον, με την δράση αυτή δεν αντιμετωπιζόταν η εγκατάσταση των πυραύλων στο έδαφος της Κούβας. Παρά τα προβλήματα, η δράση αυτή είχε και πλεονεκτήματα. Αρχικά, σαν ενέργεια βρισκόταν ανάμεσα στην εισβολή και την

αδράνεια. Επίσης, μετά από αυτή τη δράση, η επιλογή της οδού που θα ακολουθούνταν βρισκόταν στα χέρια του Khrushchev. Επιπλέον, η θέση των ΗΠΑ σε περίπτωση ναυμαχίας στην Καραϊβική ήταν καλύτερη (Allison & Zelikow, 2006, pp. 219-221).

Η επιλογή την οποία έκαναν οι ΗΠΑ ήταν ο αποκλεισμός, συνδυαζόμενος με ένα τελεσίγραφο που απαιτούσε την απόσυρση των πυραύλων. Δεν προσφέρθηκε κανένας άλλος τρόπος διαπραγμάτευσης προκειμένου να αποφευχθεί η οποιαδήποτε χρονοτριβή ή αποδυνάμωση της απόφασης που έλαβαν. Η αποκλεισμός, μετέφερε στην ΕΣΣΔ ένα διπλό μήνυμα. Αυτό του επείγοντος και αυτό της άμεσης αντιπαράθεσης (Allison & Zelikow, 2006, p. 221).

Ενώ αναμενόταν αντιπερισπασμός των σοβιετικών στο Βερολίνο από τον Kennedy, ο Khrushchev ήταν αναποφάσιτος σχετικά με μία τέτοια κίνηση που θα κλιμάκωνε την κρίση, εν αντιθέσει με τις παραινήσεις των συμβούλων του (Lebow & Stein, 1994, p. 62). Η εντολή που έδωσε ήταν να επιστρέψουν τα σοβιετικά πλοία που έπλεαν προς την Κούβα πίσω, πλην ορισμένων, που σκοπό είχαν να δοκιμάσουν την αποφασιστικότητα των ΗΠΑ. Παράλληλα ζήτησε από τον Kennedy συνάντηση κορυφής (Allison & Zelikow, 2006, p. 227).

Στις 25 Οκτωβρίου, ο Khrushchev αποφάσισε να προβεί σε συμβιβασμό, αναφέροντας στο Presidium ότι θέλει να επιλυθεί η κρίση. Δήλωσε επίσης την ετοιμότητα να αποσυναρμολογήσει – αποσύρει τους πυραύλους, υπό την προϋπόθεση ότι οι ΗΠΑ δεν θα επιτίθονταν στην Κούβα καθώς επίσης, δεχόταν να πραγματοποιηθεί επιθεώρηση από απεσταλμένους του ΟΗΕ στις βάσεις των πυραύλων στην Κούβα. Πρέπει να σημειωθεί, ότι οι ΗΠΑ την ίδια μέρα, επέτρεψαν στο σοβιετικό δεξαμενόπλοιο Bucharest να πλεύσει προς την Κούβα, αφού προσδιόρισαν την ταυτότητά του. Στις 26 Οκτωβρίου η κυβέρνηση της ΕΣΣΔ έλαβε αναφορές, ότι επίκειται επίθεση στην Κούβα από τις ΗΠΑ. Οι αναφορές αυτές όμως, ήταν ψευδείς (Fursenko & Naftali, 1997, pp. 257-262). Ως απάντηση, ο Khrushchev έκανε δύο κινήσεις. Αρχικά, συμφώνησε με την πρόταση του Γ.Γ. του ΟΗΕ για αποφυγή οποιασδήποτε σύγκρουσης στην περίμετρο αποκλεισμού του νησιού. Την περίμετρο αυτή, τα πλοία της ΕΣΣΔ δεν θα την πλησίαζαν. Ακολούθως, απέστειλε γράμμα (όχι δημόσιο) στον πρόεδρο των ΗΠΑ για επίλυση της κρίσης με ειρηνικό τρόπο, λέγοντας πως αν οι ΗΠΑ δεν επιτεθούν, οι στρατιωτικοί σύμβουλοι των δύο χωρών περισσεύουν και θα αποσύρει τους πυραύλους (Allison & Zelikow, 2006, pp. 227-228).

Την πρόταση του Khrushchev για απόσυρση των πυραύλων σε περίπτωση που οι ΗΠΑ δεν επιτεθούν στην Κούβα, οι ΗΠΑ την εξέλαβαν ως θέληση να μην ρισκάρει μία στρατιωτική αντιπαράθεση. Τονίζεται, ότι ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ, έκανε όλες αυτές τις κινήσεις κρυφά από τον Castro (Allison & Zelikow, 2006, p. 228).

Στις 27 Οκτωβρίου και χωρίς προφανή λόγο, ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ αποφάσισε να πιέσει περισσότερο τις ΗΠΑ. Ως ενδεχόμενη εξήγηση θα μπορούσε να θεωρηθεί το γεγονός ότι υποτίμησε την αποφασιστικότητα των ΗΠΑ όσον αφορά τον τρόπο που εφάρμοσαν τον αποκλεισμό στην Κούβα. Από την άλλη πλευρά βέβαια, στις ΗΠΑ υπήρχε η ανησυχία ότι ο επιλεκτικός αποκλεισμός που εφάρμοζαν οι ΗΠΑ, θα θεωρηθεί αδυναμία από την ΕΣΣΔ (Allison & Zelikow, 2006, pp. 28-229). Στο Presidium εκείνη την ημέρα, ο Khrushchev εκτίμησε ότι οι ΗΠΑ δεν θα επιτεθούν. Λόγω της αβεβαιότητας του όμως για μία αμερικανική επίθεση, ζήτησε την απόσυρση των αμερικανικών πυραύλων Jupiter από την Τουρκία ώστε να αποσύρει τους δικούς του πυραύλους (Fursenko & Naftali, 1997, p. 274). Η δήλωση αυτή έγινε δημόσια. Το γεγονός αυτό μείωνε κατά πολύ τις πιθανότητες να το αποδεχτούν οι ΗΠΑ καθώς το NATO δεν θα ήταν διατεθειμένο να το διαπραγματευτεί (Allison & Zelikow, 2006, p. 230). Παράλληλα, και ενώ ο Castro πίεζε τον Khrushchev να είναι έτοιμος λόγω επικείμενης αμερικανικής επίθεσης στο νησί, η αεράμυνα της Κούβας κατέρριψε ένα U-2 των ΗΠΑ. Ταυτόχρονα ένα άλλο U-2 έκανε υπερπτήση πάνω από την ΕΣΣΔ, κάτι που προβλημάτισε της ΕΣΣΔ πολύ έντονα (Allison & Zelikow, 2006, p. 231).

Οι ΗΠΑ στις 27 Οκτωβρίου το βράδυ, αποφάσισαν να απαντήσουν με δημόσιο μήνυμα θετικά στο πρώτο αίτημα του Khrushchev ότι θα αποσύρονταν οι πύραυλοι αν οι ΗΠΑ δεν επιτεθούν στην Κούβα. Το βράδυ εκείνο η πίεση ήταν πολύ μεγάλη για τον πρόεδρο της ΕΣΣΔ λόγω των κάτωθι παραγόντων (Allison & Zelikow, 2006, pp. 232-233):

- Είχε απορριφθεί με έμμεσο τρόπο, δημόσια, το δεύτερο αίτημα του Khrushchev.
- Οι ΗΠΑ είχαν αποστείλει στον ΟΗΕ μήνυμα, όπου ανέφεραν το σημείο στο οποίο θα εμποδίζονταν τα πλοία της ΕΣΣΔ ως απόρροια του αποκλεισμού της Κούβας.
- Η αμερικανική ανακοίνωση ότι οι επιτήρηση από αέρος θα συνεχιστεί παρά την ρίψη βολών εναντίον των αμερικανικών αεροσκαφών.
- Η δημόσια επιστολή του Kennedy προς τον Khrushchev όπου γινόταν αποδεκτό το πρώτο αίτημα του.

- Συνέντευξη του ΥΠ.ΕΞ των ΗΠΑ για περαιτέρω κινητοποίηση αεροπορικών εφεδρειών και ετοιμότητα εισβολής στην Κούβα.

Στις 28 Οκτωβρίου, ο Khrushchev δήλωσε στο Presidium ότι πρέπει να υποχωρήσει για να μην καταστραφεί το ανθρώπινο είδος (Fursenko & Naftali, 1997, p. 284). Ο λόγος του συμβιβασμού οφειλόταν στο ότι ο αποκλεισμός της Κούβας είχε συνδυαστεί με απειλή για στρατιωτική εισβολή. Ο Khrushchev είχε αντιληφθεί ότι πλέον τα περιθώρια είχαν στενέψει αφότου διάβασε την επιστολή του πρεσβευτή της ΕΣΣΔ στις ΗΠΑ μετά από την συνάντηση που είχε με τον Robert Kennedy. Επιπλέον, πληροφορίες για επικείμενη ομιλία του προέδρου των ΗΠΑ στον λαό, δημιουργούσαν σενάρια για αμερικανική εισβολή (Allison & Zelikow, 2006, p. 539) (Fursenko & Naftali, 1997, pp. 284-286).

Την ίδια μέρα, ο Khrushchev ανακοίνωσε την απόσυρση των πυραύλων από το κουβανικό έδαφος. Εν τέλη, οι ΗΠΑ πέτυχαν τον στόχο τους ενώ παράλληλα η απόσυρση των πυραύλων από την πλευρά των σοβιετικών προκάλεσε ερωτηματικά (Larson, 1986, p. 189). Μία εξήγηση της απόσυρσης των πυραύλων, ήταν το γεγονός ότι η απειλή του αποκλεισμού ήταν αποτελεσματική (Schelling, 1966, pp. 80-83). Η πιο καλή όμως εξήγηση έχει να κάνει με το ότι ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ ήθελε να αποφύγει μία συμβατική σύγκρουση από την οποία θα έβγαινε χαμένος. Συμπεραίνεται λοιπόν ότι δεν ήταν ο αποκλεισμός η αιτία της απόσυρσης των πυραύλων. Ο αποκλεισμός απλά φανέρωνε το ότι οι ΗΠΑ ήθελαν να κλιμακώσουν σε μία τοπική και συμβατική συμπλοκή. Αυτό άφηνε τον πρόεδρο της ΕΣΣΔ με τρεις επιλογές όπως παρακάτω (Allison & Zelikow, 2006, pp. 223-224):

- Να κρατήσει τα σοβιετικά πλοία μακριά από την Κούβα.
- Να αφήσει τις ΗΠΑ να ελέγχουν τα πλοία της ΕΣΣΔ που πήγαιναν στην Κούβα.
- Να μην δεχτεί τον αποκλεισμό και να υποχρεώσει τις ΗΠΑ να κάνουν χρήση βίας.

Πρέπει επιπροσθέτως να τονιστεί, ότι ο αποκλεισμός αποτελούσε το πρώτο μέτρο καθώς προετοιμαζόταν και δύναμη για να εισβάλει στην Κούβα από την Φλόριντα. Επιπλέον, στις 28 Οκτωβρίου, είχαν ήδη μεταφερθεί αερομεταφερόμενες μονάδες και αεροσκάφη σε κοντινά αεροδρόμια. Η κίνηση αυτή έδειχνε ετοιμότητα για εισβολή ή επιδρομή από αέρος. Άξιο αναφοράς, είναι το γεγονός ότι ενώ υπήρχε ανησυχία στο Κρεμλίνο σχετικά με το τι θα ανακοίνωνε ο Kennedy, όταν άκουσαν για αποκλεισμό της Κούβας, το εξέλαβαν ως μία ασθενή ενέργεια, που επέτρεπε πολιτικές κινήσεις και δεν

τους δημιουργούσε φόβο. Το αποτέλεσμα βέβαια ήταν η ανακοίνωση ότι η ΕΣΣΔ δεν θα υποχωρήσει στις απαιτήσεις του προέδρου των ΗΠΑ (Allison & Zelikow, 2006, pp. 225-226).

Συμπερασματικά, ο αποκλεισμός της Κούβας έκανε τους Σοβιετικούς να αντιληφθούν ότι οι ΗΠΑ είχαν την αποφασιστικότητα να συνεχίσουν μέχρι την απομάκρυνση των πυραύλων, αλλά και τον χρόνο να προετοιμαστούν επιχειρησιακά. Αυτό που περιόρισε πολύ τον Khrushchev, ήταν το γεγονός ότι οι ΗΠΑ ήταν διατεθειμένες να κλιμακώσουν, κυρίως λόγω του πλεονεκτήματος που είχαν σε συμβατικά και πυρηνικά όπλα (Allison & Zelikow, 2006, p. 130).

4.2 Ιστορικό της Αποκάλυψης των Στοιχείων

Ο Ψυχρός Πόλεμος και η πληροφόρηση (intelligence) είναι στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους. Η Δύση, καθ' όλη την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, στηριζόταν στην πληροφόρηση εξαιτίας του απόρρητου κάτω από το οποίο λειτουργούσε το καθεστώς της ΕΣΣΔ. Από την άλλη πλευρά, ενώ η Δύση ήταν πιο "ανοικτή", το καθεστώς της ΕΣΣΔ δεν δεχόταν κανένα στοιχείο παρά μόνο αν έχει προέλθει μέσω της κατασκοπείας της. Οι δύο χώρες, έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στην γνώση του εχθρού, στην αντιπληροφόρηση και στην ασφάλεια των πληροφοριών τους (Domingo, 2010, p. 39).

Η πυραυλική κρίση της Κούβας, έχει αποτελέσει το καίριο σημείο του Ψυχρού Πολέμου. Το γεγονός αυτό, είναι και ο λόγος για τον οποίο έχουν πραγματοποιηθεί πολλές αναλύσεις από μελετητές. Η πλειονότητα των αναλύσεων στέκεται στους ηγέτες των ΗΠΑ, της ΕΣΣΔ και της Κούβας και ποιες ήταν οι αποφάσεις – δράσεις τους. Παράλληλα, στέκονται πολύ λιγότερο στις δράσεις των ανώτερων υπαλλήλων που περιστοίχιζαν τους ηγέτες των τριών αυτών χωρών και ακόμα λιγότερο στις δράσεις των στρατιωτικών, των αναλυτών πληροφοριών και γραφειοκρατών, που με τις αποφάσεις τους και τις δράσεις τους καθόρισαν την τύχη του κόσμου (Blight & Welch, 1998, pp. 1-2).

Η πυραυλική κρίση της Κούβας έχει τις ρίζες τις σε αποτυχίες της πληροφόρησης οι οποίες συνέβησαν όσο πρόεδρος των ΗΠΑ ήταν ο Eisenhower. Τα σφάλματα αυτά αφορούσαν τον Castro και οδήγησαν στην καταστροφική επιχείρηση στον κόλπο των Χοίρων. Η αποτυχία αυτή, συνέχισε να υπάρχει και όσο πρόεδρος ήταν ο Kennedy. Πιο

συγκεκριμένα, δεν εκτιμήθηκαν σωστά οι προθέσεις της ΕΣΣΔ για τοποθέτηση των πυραύλων στην Κούβα. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι παράγοντες που οδήγησαν στην κρίση έχουν όπως παρακάτω (Stratfor, 2003):

- Η συνεχώς κακή πληροφόρηση των ΗΠΑ.
- Η μεταβίβαση του προβλήματος από την κυβέρνηση Eisenhower στην κυβέρνηση Kennedy, καθώς δεν υπήρξε έγκαιρη αντίδραση από την πρώτη.
- Ο Kennedy αντιμετώπισε τους αντιπάλους και συμμάχους του, σαν ελάφι που παγώνει όταν βλέπει προβολείς.

Όταν τελείωσε η κρίση, ξέσπασε μία συζήτηση η οποία είχε να κάνει με αποτυχία της κατασκοπείας των ΗΠΑ να εντοπίσουν τους πυραύλους. Πρέπει να γίνει κατανοητό όμως, ότι ο λόγος της ανακάλυψης των πυραύλων είναι οι οργανωτικές ικανότητες και διαδικασίες της αμερικανικής κατασκοπείας. Η ανακάλυψη τους δύναται να θεωρηθεί επιτυχία καθώς από την μία δεν υπήρχαν ενδείξεις που να επιδεικνύουν την Κούβα ως χώρα τοποθέτησης των πυραύλων της ΕΣΣΔ και από την άλλη ήταν αποτέλεσμα οργάνωσης, συντονισμού αξιωματούχων και ανάλυσης πολλών πληροφοριών (Allison & Zelikow, 2006, pp. 347-348).

Για να μπορέσουν οι ΗΠΑ να συλλέξουν πληροφορίες επί των δραστηριοτήτων στην Κούβα, χρησιμοποίησαν τις παρακάτω πηγές (Allison & Zelikow, 2006, pp. 348-349):

- Πτήσεις αεροσκαφών U-2. Το Μάιο του 1962 η διαδικασία που χρησιμοποιούνταν ήταν αυτή της εναέριας φωτογράφισης ύποπτων περιοχών για να μπορέσουν να αξιολογηθούν. Τον Αύγουστο του ίδιο έτους καταγράφονταν και πιθανοί στόχοι.
- Πράκτορες της CIA στην Κούβα (HUMINT). Οι πράκτορες αυτοί υπέβαλαν αναφορές στις ΗΠΑ όπου αναλύονταν και αξιολογούνταν ως προς το περιεχόμενο.
- Φορτία επί των πλοίων. Η συγκεκριμένη πηγή, ήταν αυτή που κατέδειξε ότι μέχρι αρχές Οκτωβρίου είχαν φτάσει στην Κούβα 85 πλοία μεγάλου εκτοπίσματος με A/A συστήματα, μαχητικά αεροπλάνα, τεχνικούς της ΕΣΣΔ και ηλεκτρονικά φορτία. Όσα πλοία παρουσίαζαν πληροφοριακό ενδιαφέρον, εντοπίζονταν και φωτογραφίζονταν από το ναυτικό των ΗΠΑ.

Πέραν των παραπάνω, σημαντική πηγή για τις ΗΠΑ ήταν και οι πρόσφυγες. Στην Florida στο Oralocka, δημιουργήθηκε τον Φεβρουάριου του 1962 ένα γραφείο που συγκέντρωνε πληροφορίες από αυτούς τους πρόσφυγες και τις διασταύρωνε. Οι πληροφορίες αυτές αφορούσαν πυραύλους ή στρατιώτες της ΕΣΣΔ (Domingo, 2010, p. 42).

Από τις παραπάνω πηγές, όλες οι πληροφορίες συλλέγονταν, συγκρίνονταν και αξιολογούνταν προκειμένου να επιλέγονται οι περιοχές τις οποίες θα φωτογραφίσουν τα U-2. Αφού λαμβάνονταν οι φωτογραφίες από τα αεροσκάφη, εμφανίζονταν, μεγεθύνονταν, αναλύονταν και αξιολογούνταν. Στις 19 Σεπτεμβρίου, το εθνικό συμβούλιο εκτιμήσεων των ΗΠΑ εξήγαγε το συμπέρασμα ότι η ΕΣΣΔ δεν θα εγκαθιστούσε επιθετικούς πυραύλους στο έδαφος της Κούβας. Στις 19 Σεπτεμβρίου επίσης, το ανώτατο συμβούλιο πληροφοριών των ΗΠΑ, εξήγαγε το ίδιο συμπέρασμα μετά από εξέταση πληροφοριών προερχόμενες από την Κούβα. Οι φωτογραφίες που είχαν στα χέρια τους άλλωστε, φανέρωναν κατασκευή εγκαταστάσεων A/A πυραύλων καθώς και εγκαταστάσεις αμυντικών παράκτιων πυραύλων (Allison & Zelikow, 2006, p. 353). Υπό κανονικές συνθήκες, η εγκατάσταση των πυραύλων θα έπρεπε να είχε ανακαλυφθεί από μέσα Σεπτεμβρίου. Αυτό δεν κατέστη δυνατό καθώς αεροσκάφη U-2 δεν έκαναν καμία πτήση πάνω από την Κούβα από 5 Σεπτεμβρίου έως 4 Οκτωβρίου. Η εξήγηση που δίνεται γι' αυτό, είναι οι κακές καιρικές συνθήκες που επικρατούσαν, αλλά και ο φόβος των συμβούλων του Kennedy για την επίπτωση που μπορεί να είχε μία ενδεχόμενη κατάρριψη ενός U-2, στην προεκλογική εκστρατεία του προέδρου (Correll, 2005).

Για να μπορέσουμε να εξηγήσουμε την αποτυχία των υπηρεσιών πληροφοριών των ΗΠΑ όσον αφορά την ανακάλυψη των πυραύλων, θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι όποιες πληροφορίες κατέφθαναν, δεν κατέληγαν απευθείας στην ηγεσία των υπηρεσιών αυτών. Οι λόγοι που συνέβαινε αυτό έχουν όπως παρακάτω (Allison & Zelikow, 2006, p. 353):

- Για να ενημερωθεί η ηγεσία της υπηρεσίας πληροφοριών, η πληροφόρηση έρχεται ιεραρχικά.
- Οι διευθυντές των υπηρεσιών πληροφοριών, είναι αδύνατο να μελετήσουν σε καθημερινή βάση αναφορές από πάρα πολλά κράτη, ορισμένα εκ των οποίων είναι το ίδιο σημαντικά όσο και η Κούβα.

- Η προτεραιότητα σύμφωνα με την οποία θα δουν τις αναφορές οι διευθυντές, καθορίζεται από άτομα που σπάνια καταλαβαίνουν τα προβλήματα που παρουσιάζουν.
- Γεγονότα τα οποία κινούν υποψίες για κάτι σημαντικό, μπορεί να χαθούν λόγω του όγκου των πληροφοριών που εξετάζονται.

Όπως έχει ήδη προαναφερθεί, η CIA από το 1961 επιχειρούσε την ανατροπή του Castro μέσω της επιχείρησης *Mongoose*. Για την προαναφερθείσα επιχείρηση, ο McCone ζητούσε ενίσχυση της χρηματοδότησης σε επιχειρήσεις που χρησιμοποιούνταν ανάρτες και παράλληλα αποσκοπούσε στο να αποσπάσει την υποστήριξη του Kennedy για εισβολή στην Κούβα. Αυτό που κατάφερε η CIA με την επιχείρηση, ήταν να συλλέξει πληροφορίες αλλά όχι να ανατρέψει τον Castro. Στις 10 Αυγούστου του 1962, ο επικεφαλής της ομάδας διαχείρισης της επιχείρησης, Robert Kennedy, παρουσίασε κάποιες αναθεωρημένες κινήσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν στο μέλλον. Τότε ήταν που ο McCone προειδοποίησε για πιθανή ανάπτυξη στρατιωτικής βάσης στο νησί, καθώς και βαλλιστικών πυραύλων. Η πίεση που ασκούσε ο McCone για ανάληψη δράσης γινόταν όλο και μεγαλύτερη όσο κατέφθαναν πληροφορίες για άφιξη στρατιωτικού υλικού στο νησί. Στις 23 Αυγούστου, ο McCone υπό την παρουσία του Kennedy στην σύσκεψη και αποσκοπώντας σε επιθετικότερη πολιτική, υποστήριξε ότι η ανάπτυξη των αντιαεροπορικών πυραύλων (SAM) γίνεται για την προστασία βαλλιστικών πυραύλων. Αξίζει να αναφερθεί, ότι αυτή η σύσκεψη ήταν η πρώτη σοβαρή συζήτηση προκειμένου να βρεθούν τρόποι αντιμετώπισης πιθανής ανάπτυξης βαλλιστικών πυραύλων στο νησί της Καραϊβικής (Allison & Zelikow, 2006, pp. 480-485).

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι ΗΠΑ δεν αντιλήφθηκαν τις προθέσεις της ΕΣΣΔ, παρότι οι αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών εντόπισαν πολλές αποστολές σοβιετικού στρατιωτικού υλικού από μέσα Ιουλίου. Ενδεικτικά αναφέρεται ανάπτυξη 42.000 σοβιετικών στρατιωτών, αριθμός ο οποίος ήταν τέσσερις φορές μεγαλύτερος από τις επίσημες εκτιμήσεις της CIA. Μια αναγνωριστική πτήση με αεροσκάφος U-2 που πραγματοποιήθηκε στις 29 Αυγούστου, δεν εντόπισε ανάπτυξη πυραύλων παρά μόνο ορισμένες κατασκευές για εκτόξευση A/A πυραύλων. Το γεγονός αυτό, καταδείκνυε ότι υπήρχε κίνδυνος προσβολής μελλοντικών πτήσεων αναγνώρισης (George, 2003, p. 13). Επιπλέον εντοπίστηκαν μαχητικά αεροσκάφη MIG-21 που ουσιαστικά επιβεβαίωσαν πρότερες αναφορές για ύπαρξη τους στην Κούβα. Σημειώνεται ότι μαζί με τις αναφορές που υπήρχαν από τον Αύγουστο για τα MIG-21, υπήρχαν και αναφορές που μαρτυρούσαν ύπαρξη και βομβαρδιστικών τύπου IL-28. Οι υποψίες για τα IL-28 άρχισαν να αυξάνονται στο τέλος Σεπτεμβρίου, όταν παρατηρήθηκαν επί του σοβιετικού πλοίου

Kasimov, κουτιά των οποίων το μέγεθος παρέπεμπε στα βομβαρδιστικά αεροπλάνα τύπου IL-28. Τονίζεται ότι τα βομβαρδιστικά αυτά μπορούσαν να φέρουν πυρηνικά. (Correll, 2005).

Στις 6 Σεπτεμβρίου, ο McCone ενημέρωσε τον Kennedy για εντοπισμό παράκτιων αμυντικών πυραύλων (Cruise). Η ύπαρξη όμως των πυραύλων αυτών δεν ανησυχούσε τον Kennedy τόσο, όσο το να μην διαρρεύσει η πληροφορία. Θα πρέπει να επισημανθεί όμως, ότι τον Οκτώβριο όταν εντοπίστηκαν οι βαλλιστικοί πύραυλοι στην Κούβα, η πρόταση του McCone ήταν να πραγματοποιηθούν αναγνωριστικές πτήσεις σε χαμηλό υψόμετρο, προκειμένου να συλλεγούν περισσότερες πληροφορίες επί των πυραύλων. Για την πρόταση του αυτή, ο McCone κατηγορήθηκε ότι θέλει να προκαλέσει στρατιωτική δράση κατά της Κούβας (Allison & Zelikow, 2006, p. 487).

Όπως προαναφέρθηκε, στις 19 Σεπτεμβρίου το εθνικό συμβούλιο εκτιμήσεων των ΗΠΑ (που κατέληγε σε εκτιμήσεις μετά από συντονισμό των πληροφοριών της CIA και αναλυτών σε όλα τα επίπεδα της κυβέρνησης), εκτίμησε ότι η ΕΣΣΔ θα αποκτούσε μεγάλο στρατιωτικό πλεονέκτημα αν εγκαθιστούσε στην Κούβα, βαλλιστικούς πυραύλους ή βάση για υποβρύχια που να εκτοξεύουν πυρηνικούς πυραύλους. Το γεγονός αυτό όμως όπως εκτίμησε, δεν συμβάδιζε με την πολιτική που ακολουθούσε η ΕΣΣΔ εκείνη την εποχή διότι κάτι τέτοιο, θα αύξανε την ένταση στις σχέσεις της με τις ΗΠΑ και γι' αυτό και συμπέρανε ότι η ΕΣΣΔ δεν θα προέβαινε σε τέτοια κίνηση (CIA, 1992, pp. 91-93).

Ένα πρόβλημα που αντιμετώπιζε η CIA αφορούσε το γεγονός ότι οι αναλυτές ήξεραν ότι στην Κούβα, βρισκόταν σε εξέλιξη εγκατάσταση πυραύλων (αμυντικοί – SAM) αλλά οι παρατηρητές λόγω μη εξειδίκευσης, δεν μπορούσαν να ξεχωρίσουν αν οι πύραυλοι είναι αμυντικοί ή επιθετικοί. Αυτό, δυσκόλευε πολύ το έργο των αναλυτών όταν άρχισε η εγκατάσταση των επιθετικών πυραύλων. Ουσιαστικά μέχρι της 19 Σεπτεμβρίου, οι πληροφορίες που κατέφθαναν δεν αποδείκνυαν την ύπαρξη επιθετικών πυραύλων. Για τον λόγο αυτό, δεν κρινόταν σκόπιμο να ληφθούν περαιτέρω μέτρα. Μετά της 19 Σεπτεμβρίου όμως, οι υπηρεσίες πληροφοριών χρειάζονταν καλύτερη παρατήρηση του νησιού, εξαιτίας υποψιών που υπήρχαν για ύπαρξη πυραύλων MRBM. Ως αποτέλεσμα αυτής της ανάγκης, ο τότε ΥΠΑΜ των ΗΠΑ (McNamara) και οι αρχηγοί των επιτελείων πραγματοποίησαν σύσκεψη την 1 Οκτωβρίου, όπου αποφασίστηκε η πραγματοποίηση αναγνωριστικών πτήσεων με U-2, σε ύποπτες περιοχές του νησιού, εφόσον ο καιρός το επέτρεπε, από 9 μέχρι 14 Οκτωβρίου. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί, ότι η συσσώρευση πληροφοριών που έτειναν στην ύπαρξη πυραύλων στην Κούβα και η

απόφαση να γίνει κατασκοπεία στο νησί με U-2, αποτελούσε την φυσιολογική ροή των πραγμάτων (Allison & Zelikow, 2006, pp. 353-354).

Η επιτροπή αναγνώρισε της CIA ήταν αυτή που σχεδίαζε πτήσεις πάνω από το έδαφος της Κούβας. Η ύπαρξη όμως διαφωνιών εντός της κυβέρνησης όσον αφορά το ότι οι πτήσεις θα γίνονταν πάνω από την Κούβα, είχε το αποτέλεσμα να τροποποιηθούν και τελικά να εγκριθούν δύο πτήσεις πάνω από διεθνή ύδατα και δύο σύντομες πάνω από την Κούβα. Παράλληλα και όσο υπήρχαν αυτές οι διαφωνίες, η ΕΣΣΔ αποβίβαζε τους πρώτους πυραύλους MRBM στο νησί. Όταν άρχισαν να καταφάνουν οι αναφορές από τους πράκτορες της CIA στην Κούβα, δεν υπήρχε η δυνατότητα να επιβεβαιωθούν, καθώς καινούργιες προτάσεις για αεροφωτογράφιση από την CIA είχαν απορριφθεί. Ο McCone πήρε την έγκριση των πτήσεων που είχαν σχεδιαστεί περιφερειακά της Κούβας, όπου εντοπίστηκαν επιπλέον παράκτιες και Α/Α εγκαταστάσεις. Στις 3 Οκτωβρίου, ο ΥΦΕΞ των ΗΠΑ δήλωσε στο Κογκρέσο, ότι με βάση τις ενδείξεις τα όπλα στην Κούβα είναι αμυντικά και δεν παρέχουν επιθετικές δυνατότητες έναντι των ΗΠΑ ή άλλων κρατών στο δυτικό ημισφαίριο (Allison & Zelikow, 2006, pp. 491-493). Ο McCone συνέχισε όμως να πιέζει ασκώντας κριτική στην κυβέρνηση καθώς δεν υπήρχαν πληροφορίες από αεροφωτογραφίες από το εσωτερικό του νησιού. Από 9 Οκτωβρίου και μετά, ύστερα από έγκριση του Kennedy, αποφασίστηκε η πραγματοποίηση πτήσης όπως είχε αρχικά σχεδιάσει η επιτροπή αναγνώρισε της CIA, δηλαδή πάνω από το νησί (Allison & Zelikow, 2006, p. 494). Ο λόγος της πραγματοποίησης αυτών των πτήσεων, ήταν οι συνεχείς αναφορές οι οποίες λαμβάνονταν είτε από πράκτορες στην Κούβα, είτε από πρόσφυγες σχετικά με ύπαρξη πυραύλων MRBM στο νησί. Μέχρι και της 13 Οκτωβρίου οι καιρικές συνθήκες δεν επέτρεπαν την πτήση του U-2. Στις 14 Οκτωβρίου η πτήση πραγματοποιήθηκε και η ύπαρξη βαλλιστικών πυραύλων MRBM επιβεβαιώθηκε (CIA, 1992, pp. 136-137). Ειρωνεία στην υπόθεση εντοπισμού των πυραύλων, αποτελεί το γεγονός ότι σύμβουλος εθνικής ασφάλειας του Kennedy, όσο και ο ίδιος ο Kennedy, δήλωναν στις ομιλίες τους στον αμερικανικό λαό, ότι τα όπλα στην Κούβα είναι αμυντικού χαρακτήρα. (Allison & Zelikow, 2006, pp. 495-496).

4.3 Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών και η Πληροφόρηση των ΗΠΑ στην Κρίση

Το γεγονός ότι επιτεύχθηκε η ανακάλυψη των βαλλιστικών πυραύλων της ΕΣΣΔ στην φάση της εγκατάστασής τους, αποτελεί οργανωσιακή επιτυχία των υπηρεσιών

πληροφοριών των ΗΠΑ. Η ανακάλυψη τους, δεν θα είχε συμβεί αν οι δυνατότητες και οι διαδικασίες που ακολουθήθηκαν δεν είχαν ισχυρά θεμέλια από τα προηγούμενα χρόνια για ποικίλους λόγους (Allison & Zelikow, 2006, p. 549).

Σε όλη την διάρκεια της πυραυλικής κρίσης της Κούβας, είναι αδιαμφισβήτητο το γεγονός ότι σχεδόν όλες οι κρίσιμες αποφάσεις και ενέργειες, λήφθηκαν μετά από συλλογή και εκτίμηση πληροφοριών. Από αυτό συμπεραίνεται ότι η απόδοση της CIA, ήταν αυτή που καθόρισε τον τρόπο με τον οποίο οι ΗΠΑ χειρίστηκαν την κρίση. Ως αποτέλεσμα, κρίνεται επιβεβλημένη η εξέταση του πως “κινήθηκε” η CIA κατά την περίοδο της κρίσης, κάνοντας αναφορά στις επιτυχίες αλλά και στις αποτυχίες της πληροφόρησης που προερχόταν από εκείνη. Ως επιτυχίες της πληροφόρησης κατά την διάρκεια της κρίσης, εννοούμε την χρήση της από τους διαμορφωτές αποφάσεων για να προασπιστούν με επιτυχία τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Ως αποτυχίες της πληροφόρησης κατά την διάρκεια της κρίσης εννοούμε την απουσία της, με αποτέλεσμα να μην υπάρξει έγκαιρη προειδοποίηση ώστε να ληφθούν μέτρα κατά μίας επίθεσης ή απειλής στα συμφέροντα των ΗΠΑ (Domingo, 2010, p. 40).

4.3.1 Επιτυχίες Πληροφόρησης

Είναι πολύ σύνηθες, όταν προσπαθούμε να αξιολογήσουμε τις επιδόσεις της πληροφόρησης και να εξάγουμε συμπεράσματα, να στεκόμαστε περισσότερο στις αποτυχίες τις παρά στις επιτυχίες της. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι οι αποτυχίες είναι περισσότερο δραματικές και εντυπωσιακές. Δεν θα πρέπει όμως να παραβλέπεται το γεγονός ότι η μελέτη μίας επιτυχίας της πληροφόρησης, δύναται να αποτρέψει κάτι σπουδαίο. Η συγκεκριμένη κρίση αποτελεί ένα πολύ καλό παράδειγμα του πως γίνεται διαχείριση μίας κρίσης επιτυχώς, με την βοήθεια της φωτογραφικής πληροφόρησης (PHOTINT)³. Πιο συγκεκριμένα, είναι γεγονός ότι οι αεροφωτογραφίες που παράγονταν από την χρήση των U-2 σχετικά με την εγκατάσταση των βαλλιστικών πυραύλων της ΕΣΣΔ, αλλά και των στρατιωτικών φορτίων που αποστέλλονταν στην Κούβα, αποτελούσαν ως προϊόντα πληροφόρησης, άκρως αξιόπιστα στοιχεία της CIA σε όλη την διάρκεια της κρίσης (Domingo, 2010, p. 43).

³ Όπως έχει προαναφερθεί στο 1^ο Κεφάλαιο, σήμερα αποκαλείται IMINT (πληροφόρηση απεικονίσεων).

Η χρήση του PHOTINT κατά την διάρκεια της κρίσης έγινε σε τρεις φάσεις όπως παρακάτω (CIA, 1992, pp. 249-259, 354-355):

- Η 1^η φάση ξεκίνησε από τα τέλη Ιουλίου του 1962. Κατά την περίοδο εκείνη, τα αεροσκάφη U-2 δραστηριοποιήθηκαν στην παρακολούθηση της μεταφοράς των στρατιωτικών συστημάτων στην Κούβα και ίσως, στην αντιμετώπιση μίας πιθανής εξαπάτησης από την πλευρά της ΕΣΣΔ.
- Η 2^η φάση ξεκίνησε στις 14 Οκτωβρίου με την ανακάλυψη των βαλλιστικών πυραύλων της ΕΣΣΔ στην Κούβα, από ένα αεροσκάφος U-2. Επιπλέον, μετά τις 21 Οκτωβρίου, πτήσεις πραγματοποιήθηκαν προκειμένου να χρησιμοποιηθούν από τον Kennedy για την ενημέρωση της αμερικανικής κοινής γνώμης.
- Η 3^η φάση ξεκίνησε τις τελευταίες μέρες της κρίσης προκειμένου οι ΗΠΑ να εξακριβώσουν την συμμόρφωση της ΕΣΣΔ ως προς την συμφωνία για απομάκρυνση του στρατιωτικού υλικού.

Θα μπορούσαμε να πούμε, ότι το PHOTINT παρείχε εξαιρετικής ποιότητας πληροφορίες στον Kennedy ώστε αυτός να στηρίξει την απόφαση του για αποκλεισμό της Κούβας. Ο αποκλεισμός βέβαια αυτός, σε συνδυασμό με άλλες διπλωματικές ενέργειες, επέφερε την ειρηνική λύση της κρίσης. Επισημαίνεται ότι αν δεν είχαν εντοπιστεί οι πύραυλοι πριν την πλήρη ανάπτυξη τους, θα ήταν σχεδόν αδύνατο οι ΗΠΑ να διαπραγματευτούν προκειμένου να πετύχουν την απόσυρση τους. Επιπλέον, η ύπαρξη των φωτογραφιών ως αποδείξεις, βοήθησε τις ΗΠΑ να λάβουν υποστήριξη για την ενέργεια του αποκλεισμού της Κούβας από τον Οργανισμό Αμερικανικών Κρατών καθώς και από άλλες συμμαχικές χώρες όπως η Βρετανία και η Γαλλία. Τέλος, η απουσία των φωτογραφιών θα έκανε τον αποκλεισμό πολύ δύσκολο καθόσον η διεθνής κοινή γνώμη θα πίεζε ώστε να υπάρξει συμβιβασμός μεταξύ των δύο δυνάμεων που ίσως οδηγούσε σε διαφορετικές παραχωρήσεις από ότι πραγματικά έγιναν από πλευράς ΗΠΑ. Δυστυχώς μέχρι και σήμερα δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες αποχαρακτηρισμένες σχετικά με τα δεδομένα που λήφθηκαν από τον δορυφόρο Corona κατά την διάρκεια της κρίσης. Απ' όσα έχουν γίνει γνωστά, οι εικόνες από τον Corona βοήθησαν ώστε να περιοριστεί η στρατηγική έκπληξη αλλά και η ανησυχία για πιθανή προληπτική επίθεση (Domingo, 2010, p. 44).

Πέραν του PHOTINT, πληροφορίες για λογαριασμό των ΗΠΑ αποτελούσαν οι πηγές HUMINT. Μέσω αυτών λαμβάνονταν πληροφορίες σχετικά με τις προθέσεις και την σκέψη των στελεχών της ΕΣΣΔ. Σημαντική πηγή ήταν ο Συνταγματάρχης Oleg

Penkovsky, ο οποίος άνηκε στο δυναμικό της ρωσικής στρατιωτικής υπηρεσίας πληροφοριών (GRU). Τον Αύγουστο του 1960, ο παραπάνω Συνταγματάρχης ήρθε σε επικοινωνία με τις υπηρεσίες πληροφοριών της Δύσης, ώστε να προσφέρει τις υπηρεσίες του. Έως το τέλος του καλοκαιριού του 1962, προμήθευσε τη Δύση με διαβαθμισμένο υλικό του Γενικού Επιτελείου της ΕΣΣΔ συνολικού όγκου 8.000 – 10.000 σελίδων. Αναλυτικότερα, παρείχε υλικό που αφορούσε τα πρωτόκολλα διοίκησης και ελέγχου του πυρηνικού οπλοστασίου της ΕΣΣΔ, στρατιωτικό υλικό, το επίπεδο των στρατιωτικών δυνάμεων της, την πυραυλική της άμυνα κ.α. Παρόλα αυτά, ακόμα και σήμερα η σημασία του υλικού που προμήθευσε ο Penkovsky, αποτελεί αντικείμενο συζήτησης για το αν επηρέασε την χάραξη πολιτικής. Ορισμένοι θεώρησαν ότι επηρέασε την στάση του Kennedy. Από την άλλη, ο σύμβουλος του Kennedy για θέματα εθνικής ασφάλειας (McGeorge Bundy) υποστήριξε ότι ο Penkovsky δεν επηρέασε σε κάτι που να έχει να κάνει με τις εκτιμήσεις, καθώς και τις ενέργειες των ΗΠΑ κατά την κρίση της Κούβας. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση ενός αναλυτή της CIA ο οποίος αξιολόγησε το υλικό του Penkovsky και επισήμανε ότι ήταν απλά χρήσιμες πληροφορίες υποβάθρου στην κρίση της Κούβας (Domingo, 2010, pp. 44-45).

4.3.2 Αποτυχίες Πληροφόρησης

Το ότι η αποτυχία της πληροφόρησης οφείλεται σε λάθος στην ανάλυση και λιγότερο σε λάθος στην συλλογή είναι κάτι το οποίο γενικά δεν αμφισβητείται. Επιπλέον, υπάρχουν και πολλά εμπόδια ανάμεσα στην συλλογή των πληροφοριών και την λήψη κάποιας απόφασης που στηρίζεται στις πληροφορίες αυτές. Κάποια από αυτά είναι η επάρκεια των πληροφοριών που συλλέγονται, αλλά και η κακή εκμετάλλευση τους. Όσον αφορά την κρίση της Κούβας, η κυρίαρχη αποτυχία της πληροφόρησης ήταν το γεγονός ότι δεν προβλέφθηκε η εγκατάσταση των βαλλιστικών πυραύλων της ΕΣΣΔ στο νησί. Λάθος επίσης έγινε στην εκτίμηση του μεγέθους της ανάπτυξης της ΕΣΣΔ στο νησί καθώς επίσης και ότι πέραν των βαλλιστικών πυραύλων, η ΕΣΣΔ θα υποστήριζε την ενέργεια αυτή με στρατιωτικές δυνάμεις με σκοπό την συμβατική άμυνα του νησιού (Blight & Welch, 1998, p. 11).

Ο λόγος για τον οποίο εκτιμήθηκε από τις ΗΠΑ, με λάθος τρόπο, η ανάπτυξη των βαλλιστικών πυραύλων της ΕΣΣΔ στηρίζεται σε δύο εκθέσεις. Πιο συγκεκριμένα, μια έκθεση της συμβουλευτικής επιτροπής του προέδρου για πληροφορίες εξωτερικού (President's Foreign Intelligence Advisory Board – PFIAB) και μία έκθεση της Γερουσίας,

συμπέραναν ότι ο λόγος της αποτυχίας της πληροφόρησης, ήταν η προκατάληψη που είχαν οι ΗΠΑ και οι αναλυτές της, ότι η ΕΣΣΔ δεν θα τοποθετούσε βαλλιστικούς πυραύλους στην Κούβα καθόσον δεν συμβάδιζε με την πολιτική της. Μετά την κρίση της Κούβας, υπήρξαν πολλοί μελετητές οι οποίοι εξέφρασαν την άποψη τους σε ότι είχε να κάνει με την αποτυχία των υπηρεσιών πληροφοριών των ΗΠΑ, να προβούν σε ορθές εκτιμήσεις. Ο Klaus Knorr (πρώην σύμβουλος της CIA), είχε δηλώσει ότι η έλλειψη πληροφοριών ήταν ο λόγος της αποτυχίας της εκτίμησης. Από την άλλη πλευρά, ο Raymond Garthoff υποστηρίζει ότι η αδυναμία της εκτίμησης είναι κομμάτι των φυσικών περιορισμών που ενέχει η πληροφόρηση εκφράζοντας την άποψη ότι στην κρίση της Κούβας, οι μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ ήταν γενικά καλές. Ο Gil Merom ισχυρίζεται ότι η λανθασμένη εκτίμηση της CIA κατά την κρίση, δεν προέκυψε από την έλλειψη πληροφόρησης αλλά από την προβληματική μεθοδολογική της προσέγγιση. Ο Sherman Kent (διευθυντής του γραφείου εθνικών εκτιμήσεων της CIA) δήλωσε ότι η εκτίμηση των πληροφοριών της CIA ήταν λάθος. Σύμφωνα με τον ίδιο, η εξήγηση βρίσκεται στην ανθρώπινη φύση των αναλυτών, να κάνουν λάθη (Domingo, 2010, pp. 40-41).

Ο κυριότερος λόγος που η κρίση της Κούβας χαρακτηρίστηκε ως αποτυχία της πληροφόρησης ήταν η αδυναμία της CIA να κάνει σωστή εκτίμηση. Παρόλα αυτά, η απουσία στρατηγικών πληροφοριών στην κρίση της Κούβας οφειλόταν σε άλλες αιτίες. Ενώ όπως προαναφέραμε η αποτυχία της πληροφόρησης οφείλεται στην λανθασμένη ανάλυση, η κρίση της Κούβας είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα όπου η αποτυχία στη συλλογή επιδεινώνει την αποτυχία της ανάλυσης. Πιο συγκεκριμένα, αποτυχία στην συλλογή υπήρξε στις πληροφορίες από σήματα (SIGINT). Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξε η εθνική υπηρεσία ασφαλείας των ΗΠΑ (NSA). Το πρόβλημα ήταν, ότι ήδη από την εποχή που πρόεδρος των ΗΠΑ ήταν ο Eisenhower, οι ΗΠΑ λάμβαναν το μεγαλύτερο μέρος των πληροφοριών (90%) που σχετίζονταν με την στρατηγική απειλή της ΕΣΣΔ από την NSA. Σύμφωνα με αποχαρακτηρισμένες αναφορές της NSA, των οποίων οι σύνταξη πραγματοποιήθηκε τον Μάιο και τον Αύγουστο του 1962, αναφέρονται η αύξηση του αριθμού των εμπορικών πλοίων της ΕΣΣΔ με προορισμό την Κούβα. Όπως είχε αναφερθεί, επί αυτών των πλοίων μεταφέρονταν οχήματα του στρατού, κατασκευαστικά μηχανήματα καθώς και κρυφός εξοπλισμός. Οι εκθέσεις όμως που αποχαρακτηρίστηκαν, δεν περιλάμβαναν καμία αναφορά σε βαλλιστικούς πυραύλους της ΕΣΣΔ. Ταυτόχρονα, χαρακτηριστική είναι η απουσία οποιασδήποτε συμβουλής από πλευράς NSA, η οποία απλά παρείχε πληροφορίες για την θαλάσσια δραστηριότητα της ΕΣΣΔ. Το κυριότερο στοιχείο όμως, ήταν η αποτυχία της NSA να ανακαλύψει οποιαδήποτε ένδειξη που να αφορά στην αποστολή βαλλιστικών πυραύλων στο νησί, προτού εντοπιστούν από το αεροσκάφος U-2 τον Οκτώβριο του ίδιου έτους. Για

πολλούς, η συγκεκριμένη αποτυχία του SIGINT να παράσχει έγκαιρη ενημέρωση στους ηγέτες, είναι η σημαντικότερη από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (Domingo, 2010, p. 42).

Πέραν του SIGINT, κενά και προβλήματα υπήρχαν και στην συλλογή πληροφοριών από ανθρώπινες πηγές (HUMINT). Πρέπει να τονιστεί ότι το δίκτυο HUMINT της CIA στην Κούβα ήταν σε πολύ καλό επίπεδο. Για την επιβεβαίωση των πληροφοριών που λάμβανε, η CIA χρησιμοποιούσε ντόπιους πράκτορες καθώς και περίπου 2.000 πρόσφυγες από την Κούβα. Επιπροσθέτως, όσοι πρόσφυγες από την Κούβα έφταναν στο Miami, έδιναν πληροφορίες για μεγάλο αριθμό στρατιωτικού υλικού που κατέφθανε στο νησί. Για την καταγραφή των στρατιωτικών δραστηριοτήτων στην Κούβα, χρησιμοποιήθηκε όπως έχουμε προαναφέρει το γραφείο στο Oralocka. Μεγάλο μέρος των εκθέσεων που συνέτασσε, μεταφέρονταν στην Washington προκειμένου να υποστούν περεταίρω ανάλυση. Αν και οι προσπάθειες αυτές ήταν σημαντικές, οι αναλυτές της CIA στην Washington, αμφέβαλαν για το κατά πόσο είναι όλος αυτός ο μεγάλος όγκος πληροφοριών από τους πρόσφυγες που προέρχονταν από την Κούβα αξιόπιστος. Θεωρούσαν ότι πολλές από τις παρατηρήσεις των προσφύγων σχετικά με πυραύλους, εργασίες κατασκευής και μετακινήσεις πολιτών ήταν ψέματα και είχαν άλλο σκοπό. Πιο συγκεκριμένα, οι αναλυτές εκτιμούσαν ότι κάποιες από τις αναφορές αποτελούσαν υλικό παραπληροφόρησης από την μεριά των Κουβανών και της ΕΣΣΔ και ότι αν οι πληροφορίες αυτές ήταν αληθινές θα αφορούσαν μόνο αμυντικούς πυραύλους (Domingo, 2010, pp. 42-43).

Θα μπορούσε να λεχθεί, ότι οι εκθέσεις αυτές των προσφύγων που προέρχονταν από την Κούβα, ήταν σε θέση να δώσουν ενδείξεις σχετικά με την δραστηριότητα της ΕΣΣΔ στην Κούβα. Βέβαια, ούτε ο Kennedy αλλά ούτε και η ηγεσία των υπηρεσιών πληροφοριών των ΗΠΑ, ήθελαν να αναλάβουν το ρίσκο εξαγωγής συμπερασμάτων που είχαν να κάνουν με εγκατάσταση βαλλιστικών πυραύλων από την ΕΣΣΔ στην Κούβα, χωρίς προηγουμένως να υπάρχει φωτογραφική απόδειξη. Είναι προφανές ότι δεν θα έπρεπε να υπάρχει από τους ηγέτες των υπηρεσιών πληροφοριών τέτοια ακαμψία, καθόσον αυτή αποτέλεσε τον λόγο που η CIA υποβάθμιζε τις εκθέσεις που προέρχονταν από πρόσφυγες προερχόμενους από την Κούβα (Blight & Welch, 1998, p. 194).

Αξιομνημόνευτο είναι το γεγονός ότι για την αποτυχία της πληροφόρησης των ΗΠΑ στην κρίση της Κούβας, έχουν τεθεί δύο ερωτήματα όπως παρακάτω (Blight & Welch, 1998, p. 180):

- Για ποιο λόγο για να μπορέσει να εκτιμηθεί η πιθανότητα ανάπτυξης πυρηνικών πυραύλων της ΕΣΣΔ στην Κούβα, έπρεπε να χρησιμοποιήσουν οι μυστικές υπηρεσίες πληροφοριών των ΗΠΑ παραδοχές του παρελθόντος για την σοβιετική συμπεριφορά και όχι άλλα διαθέσιμα δεδομένα που θα εξήγαγαν διαφορετική εκτίμηση;
- Για ποιο λόγο οι υπηρεσίες πληροφοριών των ΗΠΑ αναζητούσαν ξεκάθαρες αποδείξεις (φωτογραφίες) για να πιστέψουν στην ανάπτυξη των βαλλιστικών πυραύλων, αφού ήδη από πριν ο Kennedy είχε προειδοποιήσει και ιδιωτικά και δημόσια ότι η ενέργεια αυτή θα ήταν μη αποδεκτή;

Τέλος, αδυναμία για τις ΗΠΑ αποτέλεσε και το γεγονός ότι οι αναλυτές δεν μπόρεσαν να εκτιμήσουν την δύναμη του στρατού της ΕΣΣΔ που βρισκόταν στην Κούβα. Η CIA τον Σεπτέμβριο του 1962 εκτίμησε ότι υπήρχαν 45.000 – 50.000 στρατιωτικοί της ΕΣΣΔ στην Κούβα. Η επίσημη όμως εκτίμηση των ΗΠΑ στις αρχές Οκτωβρίου, έκανε λόγο για δύναμη 4.000 – 5.000 στρατιωτικών. Οι λόγοι για τους οποίους η επίσημη εκτίμηση ήταν η συγκεκριμένη, έχει να κάνει πιθανώς είτε με το ότι οι αναλυτές της CIA είχαν άλλα στοιχεία, είτε υπήρχε πρόβλημα στο γραφειοκρατικό επίπεδο, είτε στο αντίστοιχο γνωστικό, είτε λόγω διάφορων κινήτρων. Αν και δεν είναι σίγουρο, η πιθανότερη εξήγηση έχει να κάνει με το γνωστικό επίπεδο, λιγότερο με το γραφειοκρατικό επίπεδο ενώ το να υπήρχαν διάφορα κίνητρα είναι απίθανο (Blight & Welch, 1998, p. 181).

4.3.3 Αξιολόγηση

Το πιο κεντρικό ζήτημα όσον αφορά την κρίση της Κούβας ήταν η αποτυχία των υπηρεσιών πληροφοριών των ΗΠΑ να προβλέψουν την εγκατάσταση βαλλιστικών πυραύλων από πλευράς ΕΣΣΔ στο νησί. Είναι δεδομένο, ότι σε περίπτωση που είχαν ανακαλυφθεί από πριν οι βαλλιστικοί πύραυλοι από τις υπηρεσίες πληροφοριών, ο Kennedy θα έκανε πιο δυναμικές και αποφασιστικές ενέργειες, προκειμένου να αποτρέψει την ανάπτυξή τους, μέσω ισχυρότερων απειλών αποτροπής ή μέσω του διπλωματικού δρόμου. Από αναλυτικότερη εξέταση των ιστορικών γεγονότων που επέφεραν την κρίση, διαπιστώνεται ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών των ΗΠΑ έκαναν λάθη στην συλλογή πληροφοριών και πιο συγκεκριμένα στις πληροφορίες που προέρχονταν από το SIGINT και το HUMINT.

Η NSA, η οποία ήταν και η υπηρεσία που συνέλλεγε πληροφορίες SIGINT, δεν κατάφερε να εντοπίσει την οποιαδήποτε ενέργεια, που να πρόδιδε την ύπαρξη βαλλιστικών πύραυλων. Επιπροσθέτως, δεν μπόρεσε να προσφέρει την οποιαδήποτε συμβουλή στους διαμορφωτές αποφάσεων παρά την συλλογή πληροφοριών σχετικά με δραστηριότητες των πλοίων της ΕΣΣΔ. Επιπλέον, στον τομέα των πληροφοριών που προέρχονται από το HUMINT, η CIA δεν αξιοποίησε στο έπακρο το δίκτυο της στην Κούβα (που ήταν πολύ καλά αναπτυγμένο), το οποίο αποτελούταν σε μεγάλο βαθμό, από πρόσφυγες που προέρχονταν από την Κούβα. Το αρνητικό όμως ήταν το γεγονός ότι οι πρόσφυγες ήταν αμφιβόλου αξιοπιστίας, πράγμα που έκανε τους αναλυτές της CIA να μην λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους τις πληροφορίες που προέρχονταν από αυτούς και αφορούσαν μεταφορά πυραύλων, κατασκευών και κινήσεων του στρατού.

Αν και οι αποτυχίες της πληροφόρησης ήταν σημαντικές, υπήρξαν και επιτυχίες της που βοήθησαν στην τελική έκβαση της κρίσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι πληροφορίες από το PHOTINT αλλά και ορισμένες από το HUMINT.

Οι πληροφορίες που προέρχονταν από το PHOTINT, ήταν η κυριότερη πηγή συλλογής πληροφοριών για τις δράσεις της ΕΣΣΔ στην Κούβα. Άλλωστε, ο αποκλεισμός που εφάρμοσαν οι ΗΠΑ στην Κούβα, στηριζόταν πάνω σε πληροφορίες που προέρχονταν από το PHOTINT. Επίσης, οι πληροφορίες από το PHOTINT βοήθησαν σε πολύ μεγάλο βαθμό να καμφθεί η αβεβαιότητα σχετικά με τις ενέργειες της ΕΣΣΔ αλλά και η ανησυχία για πιθανή προληπτική επίθεση από πλευράς της. Αν και προαναφέραμε ότι οι πληροφορίες από τους πρόσφυγες δεν έτυχαν πλήρους αξιοποίησης, οι υπηρεσίες πληροφοριών απέκτησαν πληροφορίες που αφορούσαν τις προθέσεις αλλά και την στρατηγική σκέψη της ΕΣΣΔ από τον Penkovsky. Οι πληροφορίες αυτές βοήθησαν να σχεδιαστεί η στρατηγική προκειμένου να αντιμετωπιστεί η απειλή από τους βαλλιστικούς πυραύλους της ΕΣΣΔ.

Οι πράξεις των φορέων λήψης αποφάσεων βάση της στρατηγικής πληροφόρησης που λαμβάνουν, είναι αυτές που καθορίζουν την επιτυχία ή αποτυχία μίας κρίσης. Μια κρίση, δεν επιλύεται μόνο μέσω διαχείρισης ή μέσω παιχνιδιών εξουσίας. Στην περίπτωση της κρίσης της Κούβας, πιθανότατα ρόλο στην λήξη της κρίσης, έπαιξε η χρήση των πηγών πληροφοριών από τον Kennedy, που του έδωσαν την δυνατότητα να πραγματοποιήσει διπλωματικές και πολιτικές δράσεις. Σε γενικότερο πλαίσιο, η κρίση της Κούβας μπορεί να θεωρηθεί ως επιτυχία της πληροφόρησης. Η επιτυχία αυτή αντικατοπτρίζεται στην στρατηγική χρήση των κανόνων της

πληροφόρησης. Η συγκεκριμένη λοιπόν επιτυχία, αντισταθμίζει τις αποτυχίες της πληροφόρησης στην συγκεκριμένη κρίση. Τέλος, οι ΗΠΑ δεν θα μπορούσαν να δημιουργήσουν μία οριστική στρατηγική για την επίλυση της κρίσης με ειρηνικό τρόπο, αν δεν υπήρχε αυτή η στρατηγική και έγκαιρη πληροφόρηση (Domingo, 2010, pp. 46-47).

4.4 Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών και η Πληροφόρηση της ΕΣΣΔ στην Κρίση

Στην κρίση της Κούβας, οι διαμορφωτές αποφάσεων των τριών χωρών (ΗΠΑ, ΕΣΣΔ και Κούβα) αντιμετώπιζαν την ίδια κρίση με βάση τον ρόλο που το κάθε κράτος διαδραμάτιζε, στην αλληλεπίδραση που υπήρχε μεταξύ τους. Συμπεραίνεται λοιπόν, ότι για κάθε κράτος, ήταν διαφορετικός ο ρόλος της πληροφόρησης στην διαχείριση της κρίσης. Για τα κράτη που βρίσκονται σε άμυνα (στην περίπτωση της κρίσης της Κούβας είναι οι ΗΠΑ), αντικειμενικός σκοπός της πληροφόρησης είναι να προβλέψουν τον αιφνιδιασμό και να διασφαλίσουν την επιβίωση του έθνους τους. Για τα κράτη που προκαλούν (στην περίπτωση της κρίσης της Κούβας είναι η ΕΣΣΔ), αντικειμενικός σκοπός της πληροφόρησης είναι οι δράσεις που αναλαμβάνουν να πετύχουν τους στόχους που έχουν θέσει. Για τα λοιπά εμπλεκόμενα κράτη (στην περίπτωση της κρίσης της Κούβας είναι η Κούβα), αντικειμενικός σκοπός της πληροφόρησης είναι να δώσουν πληροφορίες σε άλλα κράτη, για τον επηρεασμό των γεγονότων (Blight & Welch, 1998, p. 127).

4.4.1 Ο Ρόλος της Πληροφόρησης της ΕΣΣΔ

Μια από τις πιο σοβαρές δοκιμασίες για την ηγεσία της ΕΣΣΔ αποτέλεσε η πυραυλική κρίση της Κούβας. Τυχόν επιτυχία της επιχείρησης Anadyr, θα είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία μίας στρατιωτικής βάσης της οποίας το οπλοστάσιο θα αποτελούνταν από βαλλιστικούς πυρηνικούς πυραύλους, βομβαρδιστικά αεροσκάφη, πυρηνικά υποβρύχια καθώς και μεγάλο αριθμό στρατιωτών. Εντούτοις, οι ΗΠΑ κατάφεραν την υποχώρηση της ΕΣΣΔ με την έγκαιρη ανακάλυψη των πυραύλων, πριν αυτοί γίνουν λειτουργικοί. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση ενός μέλους του Presidium (Dmitri Polyanski) τον Οκτώβριο του 1964, λέγοντας ότι η κρίση αυτή έκανε μεγάλη ζημιά

στο κύρος της κυβέρνησης, το κόμμα και τις ένοπλες δυνάμεις, ενώ παράλληλα λειτούργησε θετικά για τις ΗΠΑ με αποτέλεσμα να αυξηθεί η εξουσία τους (Fursenko & Naftali, 1997, p. 64).

Η πληροφόρηση της ΕΣΣΔ έχει μεγάλη ευθύνη για την κατάσταση του 1962. Η επιτροπή εθνικής ασφαλείας της ΕΣΣΔ (KGB) καθώς και η στρατιωτική διεύθυνση πληροφοριών (GRU), δεν κατάφεραν να προμηθεύσουν αρκετό καιρό πριν ξεκινήσει η κρίση, την ηγεσία της χώρας, σχετικά με τις προθέσεις που είχε ο Kennedy όσον αφορά την απάντηση που θα έδινε σε πιθανό αιφνιδιασμό από πλευράς της ΕΣΣΔ. Επιπρόσθετα, η πληροφόρηση της ΕΣΣΔ δεν κατάφερε στην διάρκεια της κρίσης, να δώσει ακριβείς αναφορές σχετικά με τις δραστηριότητες της ExCOM (Fursenko & Naftali, 1997, p. 64).

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να υπογραμμιστεί το γεγονός, ότι ο επικεφαλής της KGB τότε (Vladimir Semichastny), συγκρινόμενος με τον αντίστοιχο των ΗΠΑ, είχε πολύ μικρότερη επιρροή. Χαρακτηριστικό αυτού του στοιχείου, αποτελεί το γεγονός ότι δεν συμμετείχε στις συνεδριάσεις του Presidium καθ' όλη την διάρκεια της κρίσης. Επιπλέον δεν συναντιόταν προσωπικά με τον πρόεδρο της ΕΣΣΔ σχεδόν ποτέ. Ο Khrushchev εκτός από πρόεδρος της ΕΣΣΔ ήταν και αναλυτής πληροφοριών. Καθημερινά γινόταν λήπτης επιλεγμένων, από την KGB, παραφρασμένων εκθέσεων οι οποίες για να φτάσουν μέχρι εκείνον έπρεπε να περάσουν από μία εκτενή γραφειοκρατία (Fursenko & Naftali, 1997, p. 65).

Λίγο πριν από την έναρξη της κρίσης, η πληροφόρηση της ΕΣΣΔ βοήθησε πολύ τον Khrushchev, να κατανοήσει τον Kennedy, παρόλο που το δίκτυο της είχε ελάχιστες πηγές στις ΗΠΑ. Η KGB ήταν σε θέση μετά την αποτυχία της επιχείρησης στον κόλπο των Χοίρων από πλευράς των ΗΠΑ, να παρέχει πληροφορίες σχετικά με πιέσεις που δεχόταν ο πρόεδρος των ΗΠΑ από συμβούλους του καθώς και από την CIA, να εισβάλει στην Κούβα (Fursenko & Naftali, 1997, p. 69). Επιπλέον, τον Μάρτιο του 1962, η KGB δεν μπορούσε να εκτιμήσει με βάση τις πληροφορίες που συνέλλεγε, την πιθανότητα οι ΗΠΑ να πραγματοποιήσουν εισβολή στην Κούβα. Πρέπει όμως να αναφερθεί ότι τον Ιούλιο του 1960, όταν είχε προβεί σε εκτίμηση σχετικά με πιθανή εισβολή από τις ΗΠΑ στην Κούβα, το συμπέρασμα ήταν ότι ήταν απίθανη μία τέτοια ενέργεια. Συνέχιζε λέγοντας, ότι για την πραγματοποίηση εισβολής από πλευράς ΗΠΑ, προϋπόθεση αποτελούσε το να είχαν δεχτεί από τους Κουβανούς επίθεση στη ναυτική βάση του Guantanamo ή να προσπαθούσε να εγκαταστήσει η ΕΣΣΔ, πυρηνικούς πυραύλους στο νησί (Fursenko & Naftali, 1997, p. 72). Ο τότε επικεφαλής του σταθμού της KGB στην

Washington (Aleksandr Feklisov), είχε αναφέρει ότι είναι πολύ δύσκολο για τον πρόεδρο των ΗΠΑ να επιτεθεί στην Κούβα, καθόσον μία τέτοια δράση θα μείωνε την δυναμική της Alliance For Progress⁴ που ήταν και το κύριο μέσο δράσης του Kennedy ενάντια στον Castro (Fursenko & Naftali, 1997, p. 74).

Το γεγονός ότι οι πληροφορίες του Μαρτίου του 1962 που μεταβιβάστηκαν στην Μόσχα δεν δημιούργησαν ανησυχία στο Κρεμλίνο, καθώς και το ότι η KGB και η GRU δεν επιβεβαίωναν κάποια πιθανή αντίδραση του προέδρου των ΗΠΑ, βοήθησε την ΕΣΣΔ στο να αποφασίσει την αποστολή στο μέλλον, στρατιωτικής βοήθειας στην Κούβα. Πρέπει δε να τονιστεί, ότι ουδέποτε ζητήθηκε από την KGB να αξιολογηθούν πιθανές αντιδράσεις από πλευράς ΗΠΑ, εφόσον η ΕΣΣΔ εγκαθιστούσε πυραύλους στο νησί. Επιπλέον, η απουσία της KGB από τα γεγονότα που επέφεραν την απόφαση εγκατάστασης πυρηνικών πυραύλων στο έδαφος της Κούβας, φαίνεται από το ότι ο Khrushchev, δεν κράτησε μυστική την επιχείρηση Anadyr, ενώ παράλληλα είχε ενδείξεις ότι πάνω από την Κούβα επιχειρούσαν αναγνωριστικά αεροσκάφη U-2 (Fursenko & Naftali, 1997, p. 75).

Για να μπορέσει να επιτευχθεί μία καλύτερη αξιολόγηση της πληροφόρησης της ΕΣΣΔ, πρέπει να απαντηθούν τα παρακάτω τρία ερωτήματα (Blight & Welch, 1998, pp. 174-176):

- Είχε εξεταστεί από την KGB μία πιθανή επίθεση των ΗΠΑ στην Κούβα μετά την αποτυχία τους στον κόλπο των Χοίρων και είχε ενημερωθεί επί αυτής της εξέτασης η ηγεσία της ΕΣΣΔ;
- Τι γνώριζε η KGB σχετικά με το σχέδιο εγκατάστασης των βαλλιστικών πυραύλων στην Κούβα και πότε περιήλθε σε γνώση της;
- Οργανώθηκε από την KGB εκστρατεία για να καλυφθεί η εγκατάσταση των πυρηνικών πυραύλων στην Κούβα, μέσω διοχέτευσης πληροφοριών ακριβείας στην CIA από τις κουβανικές πηγές;

Σχετικά με την απάντηση στο πρώτο ερώτημα, οι πληροφορίες που δίνονταν από την KGB στην ηγεσία της ΕΣΣΔ, δύναται να έχουν δύο ερμηνείες. Σύμφωνα με την πρώτη, οι πληροφορίες καταδείκνυαν ότι υπήρχε αυξημένος κίνδυνος να πραγματοποιηθεί εισβολή από τις ΗΠΑ στην Κούβα. Σύμφωνα με την δεύτερη, οι

⁴ Ήταν πρωτοβουλία του Kennedy και είχε ως σκοπό, να δημιουργήσει οικονομική συνεργασία ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Λατινική Αμερική (Halsall, 1998)

πληροφορίες καταδείκνυαν ότι μία εισβολή είναι απίθανη. Εντούτοις, η KGB για να μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό της έναντι οποιασδήποτε απρόβλεπτης κατάστασης που μπορεί να εμφανιζόταν, πραγματοποιούσε αντιστάθμιση των αναφορών της. Παρά ταύτα, τα συμπεράσματα των αναφορών για τις προθέσεις των ΗΠΑ, ποτέ δεν ήταν ασφαλή και δεν δόθηκε ποτέ ξεκάθαρη προειδοποίηση επικείμενης επίθεσης (Blight & Welch, 1998, p. 175). Ένας ακόμα λόγος για τον οποίο δεν ζητήθηκε από την KGB να εκτιμήσει την αντίδραση των ΗΠΑ ήταν το γεγονός ότι δεν ήταν απαραίτητο για τον Khrushchev. Ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ ήταν από τους ανθρώπους που δεν επιζητούσαν την γνώμη των ειδικών.

Σχετικά με την απάντηση στο δεύτερο ερώτημα, φαίνεται ότι η KGB δεν γνώριζε τίποτα για το σχέδιο ανάπτυξης των πυραύλων στην Κούβα. Μόνο ένας υπάλληλος της KGB ενημερώθηκε για την συγκεκριμένη ενέργεια (Aleksandr Alekseen) και ορίστηκε πρέσβης της ΕΣΣΔ στην Κούβα, για να ενημερώσει μαζί με μία αντιπροσωπεία της ΕΣΣΔ τον Castro επί του σχεδίου. Επιπλέον, ο επικεφαλής της KGB (Vladimir Semichastny), ανέφερε ότι ενημερώθηκε για την επιχείρηση όταν η KGB χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να ασφαλίζουν τις πυρηνικές κεφαλές επί των εμπορικών πλοίων της ΕΣΣΔ στα τέλη του καλοκαιριού του 1962. Συναφώς, δεν διαφαίνεται επίσης να ζητήθηκε από την GRU να κάνει κάποια μελέτη και να υποβάλει έκθεση. Υπογραμμίζεται δε, ότι υπάρχει από την βιβλιογραφία πλήρης απουσία οποιασδήποτε αναφοράς ή σχολίου στελεχών, τα οποία πήραν μέρος στις συσκέψεις όπου αποφασίστηκε η επιχείρηση Anadyr, για συμμετοχή της KGB και της GRU στην λήψη απόφασης. Μάλλον η απόφαση λήφθηκε από τον ίδιο τον Khrushchev και στενούς συμβούλους του.

Σχετικά με την απάντηση στο τρίτο ερώτημα, αν όντως η KGB δεν ήξερε για την ανάπτυξη των πυραύλων, δεν θα ήταν σε θέση να την κρύψει μέσω διαρροής πληροφοριών. Ωστόσο αυτό ακριβώς συνέβη. Προϋπόθεση της επιχείρησης ήταν η απόρριψη αυτών των πληροφοριών από την CIA επειδή τα άτομα που τις μετέδιδαν θεωρούνταν αναξιόπιστα. Επίσης, αν η KGB γνώριζε την ανάπτυξη των πυραύλων, θα επιχειρούσε να συνεργαστεί με τις υπηρεσίες πληροφοριών της Κούβας.

Τέλος, η ροή της πληροφόρησης της ΕΣΣΔ είναι μάλλον απογοητευτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ότι το Presidium δεν γνώριζε ότι ο Kennedy στις 22 Οκτωβρίου θα απευθυνόταν στο κοινό. Η δε KGB, έμαθε ότι η απόφαση του αποκλεισμού, είχε ληφθεί από μία ειδική ομάδα που συμβούλευε τον Kennedy, αλλά δεν είχε πληροφορίες σχετικά με το ποια ήταν η σύνθεση αυτής της ομάδας (Fursenko & Naftali, 1997, p. 78).

4.4.2 Αξιολόγηση

Ο αποκλεισμός της πληροφόρησης της ΕΣΣΔ από την διαδικασία λήψης απόφασης, επέφερε τη μείωση της υποστήριξης που θα μπορούσε να παράσχει η KGB ή η GRU στο πρόσωπο του Khrushchev. Είναι πολύ πιθανό, η άγνοια για τις δυνατότητες των ΗΠΑ, να προέκυψε ως απόρροια της μεγάλης αυτοπεποίθησης που ένιωθε ο Khrushchev για τον εαυτό του, καθώς και της εσφαλμένης εκτίμησης της ηγεσίας της ΕΣΣΔ όσον αφορά τις δυσκολίες που ενέχει μία μυστική αποστολή. Βέβαια, το γεγονός ότι δεν ενσωματώθηκε η πληροφόρηση στη διαδικασία λήψης απόφασης, δεν ήταν ο μοναδικός λόγος για τον παραγκωνισμό της KGB και της GRU. Καμία από τις δύο αυτές υπηρεσίες, δεν είχε αρκετές πηγές στις ΗΠΑ για να μπορέσει να αφουγκραστεί τις σκέψεις του προέδρου των ΗΠΑ (Fursenko & Naftali, 1997, p. 84).

Η KGB και η GRU, δεν ήταν σε θέση να δώσουν πληροφορίες όσον αφορά την ποιότητα των φωτογραφιών τις οποίες πραγματοποιούσαν τα U-2. Οι πληροφορίες αυτές, ίσως και να είχαν αλλάξει τις σκέψεις του Khrushchev και να τον έπειθαν ότι οι ΗΠΑ δεν θα εισέβαλαν στην Κούβα. Το χειρίστο όμως στην υπόθεση, ήταν ότι μετέφεραν πληροφορίες οι οποίες έλεγαν από την μία ότι οι ΗΠΑ θα εισβάλουν στην Κούβα και από την άλλη ότι δεν θα εισβάλουν. Με αυτόν τον τρόπο, ο Khrushchev, έπρεπε να λάβει απόφαση με το ποιο σενάριο είναι πιθανότερο να συμβεί. Αξιοσημείωτο είναι, ότι μετά το τέλος της κρίσης, διαβιβάστηκαν στον πρόεδρο της ΕΣΣΔ από τις μυστικές του υπηρεσίες, πληροφορίες οι οποίες έλεγαν ότι υπήρχαν ενδείξεις αθέτησης της εγγύησης μη εισβολής στην Κούβα από τον Kennedy. Παρόλα αυτά, οι πληροφορίες αυτή αγνοήθηκε από τον ίδιο, λόγω της δεινής θέσης στην οποία βρισκόταν εξαιτίας της υποχώρησης της ΕΣΣΔ από το νησί. Η μόνες πληροφορίες που ένοιαζαν τον Khrushchev ήταν αυτές που προέρχονταν από την Κούβα και συγκεκριμένα από τον σύνδεσμο της KGB εκεί (Fursenko & Naftali, 1997, p. 84).

Εν κατακλείδι, η απόδοση της KGB στην κρίση κρίνεται πάρα πολύ φτωχή. Ως υπηρεσία, περιγράφεται να έχει εμμονή με την κατασκοπεία, ενώ ταυτόχρονα δεν έχει την ικανότητα να εισάγει στους κόλπους της, ανοιχτές και μυστικές πηγές. Επιπλέον, φαίνεται να μην έχει ούτε την προθυμία, αλλά ούτε και την ικανότητα να προβεί σε σύνθεση και ερμηνεία πληροφοριών. Τέλος, η πληροφόρηση της σε ότι έχει να κάνει με την πολιτική της ΕΣΣΔ κρίνεται κακή ενώ παράλληλα δεν έχει πηγές σε σημαντικές

θέσεις. Ουσιαστικά, η KGB δεν μπόρεσε να υποβοηθήσει στην χάραξη πολιτικής καθώς επίσης η παραγωγικότητα της έμεινε σε χαμηλά επίπεδα, απέναντι στο πρόσωπο της ηγεσίας της ΕΣΣΔ (Blight & Welch, 1998, p. 186).

4.5 Η Υπηρεσία Πληροφοριών και η Πληροφόρηση της Κούβας στην Κρίση

Για τις ΗΠΑ, η κρίση της Κούβας είναι γνωστή ως “Η κρίση των πυραύλων της Κούβας” καθόσον το διακύβευμα ήταν πολύ μεγάλο λόγω της μικρής απόστασης που χωρίζει τις δύο χώρες (από την Φλόριντα ως την Κούβα η απόσταση είναι 90 ν.μ). Στην ΕΣΣΔ, η κρίση αυτή είναι γνωστή ως “Η κρίση της Καραϊβικής” λόγω του ότι εκεί συνέβη. Στην Κούβα, είναι γνωστή ως “Η κρίση του Οκτωβρίου”. Για τους Κουβανούς, η κρίση αυτή δεν είχε σχέση ούτε με τους βαλλιστικούς πυραύλους, ούτε με μία διαμάχη που συνέβη στο νησί τους. Γι’ αυτούς είναι ένα ακόμα γεγονός στην αδιάκοπη αντιπαράθεση που έχουν με τις ΗΠΑ και σχετίζεται με το καθεστώς της, ως ανεξάρτητο κράτος (Amuchastegui, 1998, p. 88).

Η μεγάλη δυσκολία να υπάρξει πρόσβαση σε πηγές, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την εξέταση της κουβανικής υπηρεσίας πληροφοριών καθ’ όλη την διάρκεια της κρίσης. Η ίδια η Κούβα δεν έχει δημοσιεύσει πάρα μόνο ελάχιστα έγγραφα που να πραγματεύονται την κρίση. Επιπλέον, στον δημόσιο διάλογο, οι μαρτυρίες από Κουβανούς αξιωματούχους είναι ελάχιστες. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, η κουβανική υπηρεσία πληροφοριών είχε την δυνατότητα να συλλέγει πληροφορίες με τις οποίες θα βοηθούσε την ηγεσία του κράτους να λάβει ορθές αποφάσεις κατά την διάρκεια της κρίσης, αλλά και πριν την έναρξη και μετά την παρέλευση της. Επιχειρησιακά, η πληροφόρηση της Κούβας δύναται να θεωρηθεί ότι είχε και θετικές και αρνητικές επιδόσεις. Είναι όμως σίγουρο ότι βοήθησε στον τομέα της εθνικής ασφάλειας. Η υπηρεσία πληροφοριών της Κούβας παρεμποδίστηκε μόνο κατά την κορύφωση της κρίσης εξαιτίας των περιορισμένων τεχνικών δυνατοτήτων της (οι επικοινωνίες της δέχονταν παρεμβολές) (Amuchastegui, 1998, p. 88).

4.5.1 Ο ρόλος της Πληροφόρησης της Κούβας

Τον Μάρτιο του 1962, η δομή της υπηρεσίας πληροφοριών της Κούβας μεταβλήθηκε, εξαιτίας μίας κρίσης στις κυβερνητικές δομές της χώρας. Ως αποτέλεσμα της αναδιοργάνωσης αυτής, ήταν η πολύ μεγάλη ανάπτυξη που είχε ο τομέας της πληροφόρησης. Παράλληλα, ο Castro έδειχνε συνεχώς μεγάλο ενδιαφέρον για την πληροφόρηση καθόσον διατηρούσε επαφές με πράκτορες καθώς και αναλυτές. Λόγω αυτής της προσωπικής επαφής που αναπτύχθηκε και από τις δύο πλευρές, τα μέλη της υπηρεσίας πληροφοριών, απέκτησαν πολύ μεγάλες προσβάσεις (Amuchastegui, 1998, p. 92).

Μέχρι τα μέσα του 1962, στην υπηρεσία πληροφοριών της Κούβας (Στρατηγική Διεύθυνση Πληροφοριών - DGI), εργάζονταν 1.200 με 1.500 υπάλληλοι. Οι αναλυτές της διεύθυνσης που ήταν επιφορτισμένοι με την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων και εξαγωγή εκτιμήσεων για τις ΗΠΑ και τον Καναδά, είχαν τις παρακάτω προτεραιότητες (Amuchastegui, 1998, p. 94):

- Σχέδια των ΗΠΑ για επίθεση στην Κούβα και δολοφονία του Castro.
- Δραστηριότητες των εξόριστων που ήταν κατά της επανάστασης, καθώς και τον ρόλο που θα διαδραμάτιζαν σε εισβολή των ΗΠΑ και προσπάθεια τους για δολοφονία του Castro.
- Παρακολούθηση των στρατιωτικών βάσεων των ΗΠΑ στην Κούβα προκειμένου να αντιληφθούν έγκαιρα τυχόν ενδείξεις εισβολής των ΗΠΑ στην Κούβα.
- Παρακολούθηση και διεϊσδυση στην βάση των ΗΠΑ στο Guantanamo (επιχείρηση Empresa B).

Η DGI, συνεργαζόταν και με τις αντίστοιχες της Τσεχίας και της ανατολικής Γερμανίας. Οι υπηρεσίες των προαναφερθέντων χωρών, έστειλαν στο τέλος του 1961 εκθέσεις, στις οποίες φαινόταν ότι οι ΗΠΑ προετοίμαζαν επίθεση στην Κούβα για να πετύχουν δύο σκοπούς. Την δολοφονία του Castro και εισβολή στο νησί. Διαβάζοντας προσεκτικά τις εκθέσεις αυτές αλλά και συνδυάζοντας τις με δικές τους πηγές, η υπηρεσία πληροφοριών της Κούβας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μία επίθεση από τις ΗΠΑ δεν ήταν επικείμενη. Υπογραμμίζεται δε, ότι η υπηρεσία πληροφοριών της Κούβας δεν συμφωνούσε με τις αντίστοιχες της ΕΣΣΔ σε δύο πράγματα. Κατά πρώτον, η ΕΣΣΔ πίστευε ότι μετά την αποτυχία στον κόλπο των Χοίρων, οι ΗΠΑ σχεδίαζαν νέα επίθεση με την επιχείρηση Mongoose. Αντίθετα, οι Κουβανοί πίστευαν ότι σκοπός της επιχείρησης ήταν απλά η συλλογή πληροφοριών με παράλληλη χρήση δολιοφθορών για παρενόχληση της κουβανικής επανάστασης. Κατά δεύτερον, η ΕΣΣΔ πίστευε ότι η

επίθεση θα πραγματοποιούνταν ξαφνικά ενώ αντίθετα, οι Κουβανοί θεωρούσαν ότι οι ΗΠΑ θα ζητούσαν πρώτα την έγκριση του ΣΑ του ΟΗΕ για να έχουν διεθνή νομιμοποίηση (Amuchastegui, 1998, pp. 96-97).

Με την έναρξη ανάπτυξης των πυρηνικών πυραύλων της ΕΣΣΔ στην Κούβα, η κουβανική υπηρεσία πληροφοριών αντιλήφθηκε ότι οι διαφορετικές απόψεις ανάμεσα στις υπηρεσίες πληροφοριών των δύο χωρών, βοηθούσαν στην προώθηση των γεωπολιτικών στόχων του Khrushchev, ήτοι να δείξει στον Castro ότι η εγκατάσταση των πυραύλων στο νησί είναι αναγκαία. Ως αποτέλεσμα, ο Castro απέρριψε τις κουβανικές εκτιμήσεις και ενστερνίστηκε αυτές της ΕΣΣΔ κατά κύριο λόγο διότι συμφωνούσαν με τα δικά του πιστεύω σχετικά με τις προθέσεις των ΗΠΑ. Ο λόγος για τον οποίο η υπηρεσία πληροφοριών της Κούβας ουδέποτε ενημερώθηκε για την απόφαση εγκατάστασης πυραύλων και για τον αριθμό των δυνάμεων της ΕΣΣΔ, οφειλόταν στο γεγονός ότι όταν λήφθηκε η απόφαση ανάμεσα στον Khrushchev και τον Castro, αυτοί προσπάθησαν να διατηρήσουν το απόρρητο ελαχιστοποιώντας την ανάγκη γνώσης στους απολύτως απαραίτητους, με σκοπό να εξαπατήσουν τις ΗΠΑ (Amuchastegui, 1998, p. 97).

Τις πρώτες μέρες του Οκτωβρίου του 1962, η υπηρεσία πληροφοριών της Κούβας περιβαλλόταν από έκπληξη, λόγω του ότι η CIA και το Πεντάγωνο, είχαν αποτύχει να εντοπίσουν την εγκατάσταση των πυρηνικών πυραύλων στην Κούβα. Επιπροσθέτως, ήδη από τον Σεπτέμβριο, οι πληροφορίες της Κούβας έλεγαν ότι υπήρχε αντιπαράθεση – αναβρασμός ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κούβα, σχετικά με την παρουσία των στρατευμάτων της ΕΣΣΔ στο νησί. Αυτό γινόταν φανερό από τους παρακάτω παράγοντες (Amuchastegui, 1998, p. 102):

- Ανοιχτές πηγές πληροφοριών στις ΗΠΑ και αναφορές από ομάδες που είχαν διεισδύσει στην CIA, ανέφεραν ότι οι ΗΠΑ ήταν κοντά στο να ανακαλύψουν την στρατιωτική ανάπτυξη της ΕΣΣΔ στην Κούβα.
- Αναφορές από την επιχείρηση Empresa B, καταδείκνυαν προετοιμασία των ΗΠΑ στην βάση στο Guantanamo για κάτι σημαντικό.
- Η πληροφορίες που προέρχονταν από την ΕΣΣΔ καταδείκνυαν ότι λαμβάνουν χώρα στρατιωτικές ασκήσεις των ΗΠΑ στην Καραϊβική, καθώς και μεταστάθμευση στρατευμάτων πιο κοντά στην Κούβα.
- Παρακολούθηση των διπλωματών που δούλευαν για την CIA καταδείκνυε ότι βρίσκονταν κάτω από πίεση και διακατέχονταν από νευρικότητα. Πολλοί από αυτούς, εγκατέλειψαν την Αβάνα στα μέσα του Οκτώβρη.

Στα μέσα του Οκτώβρη, η DGI συνέταξε μία έκθεση, την οποία ο διευθυντής της (Pineiro), ουδέποτε έδωσε στην ηγεσία της χώρας προκειμένου να μην υπάρξει δυσaréσκεια. Στην έκθεση αναφερόταν, ότι ο διπολισμός δημιουργούσε προβλήματα στα συμφέροντα της χώρας και δύναται να την παρασύρει σε αντιπαράθεση ανάμεσα στις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ. Επιπλέον, στην αναφορά παρέθετε τους λόγους που η CIA δεν είχε εντοπίσει την ανάπτυξη της ΕΣΣΔ στο νησί, αλλά πίστευε ότι θα την ανακαλύψει στο βραχυπρόθεσμο μέλλον. Δεν θα ήταν λάθος να ειπωθεί, ότι για την DGI, η κρίση ξεκίνησε με τις πτήσεις των U-2 (δεύτερη εβδομάδα του Οκτώβρη) πάνω από το νησί οι οποίες ήταν συχνότερες και διαρκούσαν περισσότερο. Την ίδια χρονική στιγμή, μία αναφορά από την επιχείρηση Empresa B, έλεγε ότι οι δυνάμεις στο Guantnamo ενισχύονταν και παράλληλα υπήρχε γενική επιφυλακή. Τα γεγονότα αυτά σε συνδυασμό και με πληροφορίες ανοιχτών πηγών προερχόμενες από τις ΗΠΑ, ώθησαν την DGI να συντάξει μία αξιολόγηση – εκτίμηση της πιθανότητας αντιπαράθεσης καθώς και σχέδιο επίλυσής της. Η τελική έκθεση υποβλήθηκε από τον Pineiro κάποια στιγμή ανάμεσα στις 16 και 18 Οκτωβρίου προς την ηγεσία της Κούβας. Στην έκθεση αυτή αναγραφόταν ότι αν οι ΗΠΑ εντόπιζαν το πραγματικό μέγεθος της ανάπτυξης που είχε πραγματοποιήσει η ΕΣΣΔ στο νησί, σίγουρα θα πραγματοποιούσαν προληπτική επίθεση. Για τον λόγο αυτό, πρότεινε την λήψη μέτρων για αποφυγή τέτοια ενέργειας. Ως επακόλουθο αυτής της έκθεσης, ο Castro συμφώνησε και προσπάθησε να πείσει του διοικητές των στρατευμάτων της ΕΣΣΔ στην Κούβα, να καταρρίπτουν οποιοδήποτε U-2 ίπταται πάνω από την Κούβα (Amuchastegui, 1998, p. 103).

Η DGI, μετά το πέρας της δημόσιας ομιλίας του προέδρου των ΗΠΑ (22 Οκτωβρίου), συμπέρανε ότι ο Kennedy δεν επιθυμούσε σύγκρουση. Παράλληλα με τον ναυτικό αποκλεισμό ήταν πρόθυμος για κάποια συμφωνία. Από τις 22 μέχρι της 26 Οκτωβρίου, η ηγεσία της Κούβας ουδέποτε ζήτησε κάτι από την DGI. Επιπλέον, εξαιτίας προβλημάτων επικοινωνίας κατά την παραπάνω περίοδο, οι αναφορές από άλλα κέντρα ήταν περιορισμένες. Επιπλέον, το βράδυ της 26 Οκτωβρίου ο Castro εκτίμησε ότι μια επίθεση των ΗΠΑ είναι επικείμενη χωρίς την συνδρομή της υπηρεσίας πληροφοριών της χώρας. Όμως, στις 27 Οκτωβρίου η DGI ενημέρωσε το Castro ότι θα υπογραφόταν μία συμφωνία η οποία δεν τον συμπεριελάμβανε. Το γεγονός αυτό εξόργισε τον Castro. Αυτό που ακολούθησε ήταν να δώσει εντολή να παρακολουθούνται οι βάσεις και το προσωπικό της ΕΣΣΔ στο νησί (Amuchastegui, 1998, p. 105).

Οι υπηρεσίες πληροφοριών της ΕΣΣΔ, της Τσεχίας αλλά και της ανατολικής Γερμανίας, μετά της 27 Οκτωβρίου, περιόρισαν την αποστολή πληροφοριών και τις

αξιολογήσεις τους προς την κουβανική υπηρεσία πληροφοριών. Αυτό συνέβη λόγω της μεταβολής των σχέσεων ανάμεσα στις χώρες. Άλλωστε το χάσμα ανάμεσα στον Castro και τον Khrushchev ήταν πλέον μεγάλο. Ο λόγος αυτής της μεταβολής στις σχέσεις τους έχει να κάνει και με το ότι Khrushchev απέσυρε τους πυραύλους από την Κούβα (την καθιστούσε πλέον ευάλωτη σε επίθεση από τις ΗΠΑ), αλλά και διότι οι ηγέτες των δύο υπερδυνάμεων τον είχαν αφήσει “έξω” από τις διαπραγματεύσεις. Μετά από αυτήν την εξέλιξη, ο Castro ήταν αποφασισμένος να μεταβάλει την άποψη ότι η Κούβα ήταν δορυφόρος της ΕΣΣΔ (Amuchastegui, 1998, pp. 105-106).

Για να μπορέσει να μεταβάλει την προαναφερθείσα άποψη, ο Castro με την βοήθεια της υπηρεσίας πληροφοριών της χώρας, εκμεταλλεύτηκε δίκτυα, πράκτορες, συνεργάτες και οργανώσεις και ξεκίνησε σε παγκόσμιο επίπεδο να προωθεί την χώρα του ως ανεξάρτητο κράτος δίχως την επιρροή των ξένων δυνάμεων. Παράλληλα, επιδίωξε να συμβιβαστεί με τις ΗΠΑ χωρίς την ΕΣΣΔ. Ο συμβιβασμός αυτός θα είχε δύο σκέλη. Το πρώτο, είχε να κάνει με την ανταλλαγή κρατούμενων μισθοφόρων από τον κόλπο των Χοίρων με οικονομική βοήθεια, φαγητό και φάρμακα. Το δεύτερο, είχε να κάνει με την προσέγγιση του Kennedy με την βοήθεια ενός Γάλλου δημοσιογράφου (Jean Daniel). Τα δύο αυτά σκέλη ξεκίνησαν να εφαρμόζονται με την λήξη της κρίσης και ο συντονισμός πραγματοποιήθηκε με την βοήθεια της κουβανικής υπηρεσίας πληροφοριών στο Παρίσι και τη Νέα Υόρκη (Amuchastegui, 1998, pp. 106-107).

Αν και τα αρχικά μηνύματα από τον συμβιβασμό ήταν ιδιαίτερα θετικά και η διευθέτηση των σχέσεων των δύο χωρών φαινόταν ότι θα επιτευχθεί, όλα ανατράπηκαν με την δολοφονία του Kennedy (Νοέμβριος 1963). Μετά την δολοφονία του, ο Castro και η DGI συμφωνούσαν σε δύο σημεία. Κατά πρώτον, το ζήτημα της Κούβας καθώς και τα αποτελέσματα της κρίσης, είχαν σύνδεση με την δολοφονία του προέδρου των ΗΠΑ. Κατά δεύτερον, οι προσπάθειες κατά της ζωής του Castro θα συνεχίζονταν. Αν και έγιναν προσπάθειες από την μεριά της Κούβας για ένα έτος να συνεχιστεί η διευθέτηση των σχέσεων και επί προεδρία του Johnson, αυτό δεν κατέστη δυνατό. Στο διάστημα αυτό, υπήρξαν δύο εξελίξεις στις επιχειρήσεις που πραγματοποιούσε η DGI στις ΗΠΑ. Αρχικά, ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή επιθετικών επιχειρήσεων ενάντια στις ΗΠΑ και τις εγκαταστάσεις της, πλέον θα βρίσκεται κάτω από την εποπτεία του Castro. Τέλος, οργανώθηκε η επιχείρηση Operation Electrico, η οποία προέβλεπε την εκπαίδευση 36 πρακτόρων που θα αποστέλλονταν στο Miami. Σκοπός τους ήταν η ενσωμάτωση σε οργανώσεις που χαρακτηρίζονταν αντεπαναστατικές και να παρατηρούν για τυχόν σχέδια δολοφονίας του Castro (Amuchastegui, 1998, pp. 107-108).

4.5.2 Αξιολόγηση

Πριν από την λήξη της κρίσης, ο Castro και ο Pineiro ξεκίνησαν να συζητάνε για μαθήματα που προσέφερε η κρίση στον τομέα της πληροφόρησης. Επιπλέον η συζήτηση περιστράφηκε και γύρω από το ποιες θα είναι οι προτεραιότητες για το μέλλον. Η δυνατότητες της υπηρεσίας πληροφοριών της Κούβας ήταν περιορισμένες. Στηριζόταν κυρίως σε πηγές της ΕΣΣΔ. Για την αναβάθμιση της, τέθηκε σε εφαρμογή ένα πρόγραμμα εξοπλισμού που θα παρείχε ασφαλή συστήματα επικοινωνιών, κρυπτογραφικά συστήματα και εκπαίδευση του προσωπικού επί αυτών των συστημάτων. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό επίσης να επισημανθεί, ότι μετά την παρέλευση της κρίσης, υπήρξε μία προαγωγή της πληροφόρησης που την ενσωμάτωσε στην διαδικασία λήψης απόφασης και την μετέτρεψε σε ένα σημαντικότερο όργανο για την χάραξη εξωτερικής πολιτικής και εθνικής ασφαλείας. Τέλος, ο Pineiro ενσωματώθηκε στο στενό κύκλο του Castro (Amuchastegui, 1998, pp. 108-109).

Στην διεθνή βιβλιογραφία, το συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι η υπηρεσία πληροφοριών της Κούβας διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο σε πολλά στάδια πριν, κατά την διάρκεια και μετά την κρίση. Είναι επίσης φανερό, ότι η διεθνής πολιτική, η εσωτερική πολιτική, η εξάρτηση από ξένες υπηρεσίες πληροφοριών και ο περιορισμός πόρων δεν επέτρεψαν στην κουβανική υπηρεσία πληροφοριών να έχει πιο ενεργό ρόλο στην πολιτική της Κούβας. Επίσης, κρίνεται σημαντικό να επισημανθούν τα παρακάτω σημεία (Amuchastegui, 1998, pp. 109-110):

- Η DGI, παρέμενε σταθερή στην άποψη της από Απρίλιο του 1961 μέχρι Σεπτέμβριο του 1962, ότι δεν μπορούσε να αποδειχθεί ότι οι ΗΠΑ προετοίμαζαν επίθεση κατά της Κούβας.
- Το ότι οι προσωπικές απόψεις του Castro ήταν σύμφωνες με τις εκτιμήσεις των υπηρεσιών πληροφοριών της ΕΣΣΔ για προετοιμασίες των ΗΠΑ για εισβολή στην Κούβα, περιόρισαν την κουβανική υπηρεσία πληροφοριών. Η DGI θεωρούσε ότι με αυτόν τον τρόπο, η ΕΣΣΔ είχε ως στόχο μία πυρηνική ανάπτυξη στο νησί προς αντιμετώπιση της κυριαρχίας των ΗΠΑ και όχι να αποκρούσουν μία ενδεχόμενη εισβολή.
- Η υπηρεσία πληροφοριών της Κούβας, δεν μπορούσε σε καμία περίπτωση να επηρεάσει τα πιστεύω και τις απόψεις του Castro.

- Το γεγονός ότι οι πυρηνικοί πύραυλοι της ΕΣΣΔ δεν εντοπίστηκαν από την αρχή, δημιούργησε πολύ μεγάλη έκπληξη στην DGI. Θεωρούσαν πως αν οι ΗΠΑ τους είχαν ανακαλύψει νωρίτερα θα είχαν αποτρέψει την ανάπτυξη τους με διπλωματικά ή στρατιωτικά μέσα. Εκτιμούσαν ότι η αποτυχία εντοπισμού των πυραύλων οφειλόταν σε ανικανότητα ή σε συνομωσία.
- Η DGI είχε προβεί σε λανθασμένη εκτίμηση σε ότι έχει να κάνει με την αντίδραση των ΗΠΑ στην ανακάλυψη των πυραύλων. Θεωρούσαν ότι οι ΗΠΑ θα επιτίθονταν απευθείας στην Κούβα προκειμένου να εξαλείψουν τον κίνδυνο που για αυτές θεωρούταν πολύ μεγάλος.
- Η DGI επίσης, είχε προσπαθήσει πριν την κρίση, να καταδείξει τους κινδύνους που κρύβονται πίσω από μία ανάμιξη στην σύγκρουση μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ. Η ηγεσία της Κούβας όμως, ουδέποτε ενημερώθηκε σχετικά με αυτή την προειδοποίηση.
- Οι υπηρεσία πληροφοριών της Κούβας, ενσωματώθηκε στην διαδικασία λήψης απόφασης (για εσωτερικά και εξωτερικά θέματα) μετά την κρίση. Παρέμενε όμως περιορισμένη λόγω της προσωπικότητας του Castro (στηριζόταν σε προσωπικές του απόψεις και εκτιμήσεις).

4.6 Ο Χειρισμός της Κρίσης από τις ΗΠΑ

Όπως αναφέρθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, με την διαχείριση της κρίσης επιδιώκεται από τη μία να ελεγχθεί και να ρυθμιστεί η κρίση ώστε να μην καταλήξουν οι αντιμαχόμενοι σε πόλεμο και από την άλλη, αφού επιλυθεί η κρίση, να είναι όσο το δυνατόν πιο διασφαλισμένα τα ζωτικά συμφέροντα του κράτους. Με την διαχείριση ακόμα, επιδιώκεται ο έλεγχος των ρίσκων που αναλαμβάνουν οι αντιμαχόμενοι διατηρώντας τα σε χαμηλά επίπεδα.

Στις 13 Σεπτεμβρίου του 1962, ο πρόεδρος των ΗΠΑ, βλέποντας την αύξηση της παρουσίας της ΕΣΣΔ στην Κούβα, είχε δηλώσει ότι αν το νησί καταστεί επιθετική στρατιωτική βάση για λογαριασμό της ΕΣΣΔ, τότε οι ΗΠΑ θα αναλάμβαναν δράση για την προστασία των συμφερόντων τους αλλά και των συμμάχων τους. Αντίστοιχα σε προηγούμενη δήλωση που είχε γίνει στις 4 Σεπτεμβρίου, είχε καταστεί σαφής ο διαχωρισμός ανάμεσα σε αμυντικά και επιθετικά όπλα. Τα επιθετικά, δεν θα γίνονταν αποδεκτά (Allison & Zelikow, 2006, p. 153).

Είναι φανερό από τις παραπάνω δηλώσεις, ότι οι ΗΠΑ εφάρμοσαν την στρατηγική της διαχωριστικής γραμμής έναντι της ΕΣΣΔ. Άλλωστε, αυτή η στρατηγική συχνά είναι η καταλληλότερη για να αντιμετωπιστεί μια αυξανόμενη απειλή συμφερόντων κάποιας χώρας. Όμως, ο εντοπισμός των πυρηνικών πυραύλων από το U-2, σηματοδότησε την αποτυχία της στρατηγικής αυτής, η οποία επήλθε λόγω του ότι η αποτροπή δεν επέφερε τα αποτελέσματα που επιθυμούσαν οι ΗΠΑ. Το αρνητικό για την χρήση της προαναφερθείσας στρατηγικής, ήταν ότι εφαρμόστηκε προκλητικά και όχι αποτρεπτικά, με τον πρόεδρο των ΗΠΑ να την ασκεί με πολύ έντονο τρόπο (Lebow & Stein, 1994, p. 49).

Η εξήγηση που δίνεται για την αποτυχία αυτή είναι ότι μοιάζει με παράδειγμα τετελεσμένου. Πιο συγκεκριμένα, η χώρα που είναι στόχος της αποτροπής (στην περίπτωση της κρίσης είναι η ΕΣΣΔ), εκτιμά ότι δεν υφίσταται κάποια δέσμευση έναντι της πρόθεσης του και ότι η κίνηση του δύναται να γίνει πριν ο αμυνόμενος (στην περίπτωση της κρίσης είναι οι ΗΠΑ) εγείρει κάποια αξιόπιστη δέσμευση. Αυτό το οποίο ήταν όμως άγνωστο στη συγκεκριμένη κρίση, ήταν αν οι ΗΠΑ μπορούσαν να εκμεταλλευτούν τα κίνητρα, την θέληση και τα μέσα τους, προκειμένου να επιτύχουν μία αποτροπή απέναντι στην ΕΣΣΔ (George & Smoke, 1974, pp. 537-539).

Μετά την αποτυχία της στρατηγικής της διαχωριστικής γραμμής και κάτω από την απειλή αλλαγής του status quo, οι ΗΠΑ εφάρμοσαν τη στρατηγική της εξαναγκαστικής διπλωματίας. Στην στρατηγική αυτή ουσιαστικά υπάρχει απειλή χρήσης βίας. Οι δύο χώρες με την έναρξη εφαρμογής του αποκλεισμού της Κούβας, εισήλθαν σε μία περίοδο όπου δοκίμασαν τακτικές πειθούς, απειλών και προσφορών συμβιβασμού. Ουσιαστικά οι ΗΠΑ εφάρμοσαν μία παραλλαγή της στρατηγικής της εξαναγκαστικής διπλωματίας, δηλαδή αυτή της σταδιακής δοκιμής (try and see). Στην συγκεκριμένη περίπτωση, οι ΗΠΑ δεν έθεσαν ούτε χρονικό όριο ούτε ήθελαν να επιβάλουν αναγκαστικά μία συμμόρφωση από πλευράς ΕΣΣΔ. Απεναντίας, οι ΗΠΑ δρούσαν αναμένοντας να δουν αν η συγκεκριμένη δράση αρκούσε να αναγκάσει τον αντίπαλο να υποχωρήσει. Αν όχι θα προχωρούσαν ένα βήμα παραπέρα. Είναι πασιφανές ότι ο πρόεδρος των ΗΠΑ εφάρμοσε μία “χαλαρή” εκδοχή της στρατηγικής του εξαναγκασμού ή όπως αλλιώς θα λεγόταν “βλέποντας και κάνοντας”. Όταν άρχισε να διαφαίνεται ότι η διαχείριση της κρίσης ίσως αποτύχει, εφάρμοσε πιο “σκληρή” εκδοχή που ομοιάζει με αποστολή τελεσιγράφου. Παρόλα αυτά και σε συνδυασμό με παραχωρήσεις από πλευράς του Kennedy, η κρίση επιλύθηκε πριν ξεσπάσει πόλεμος (George, 1991, p. 223).

Σχετικά με τον αποκλεισμό της Κούβας, ο τότε ΥΠΑΜ των ΗΠΑ (McNamara), ανέφερε ότι αν και εφαρμόστηκε, δεν σήμαινε ότι δεν θα ενταθεί ή πίεση ή ότι δεν θα γίνονταν επιδρομές από αέρος. Ο αποκλεισμός ουσιαστικά ήταν μία κίνηση για να αποφευχθεί μία πιθανή καταστροφή ως αποτέλεσμα της στρατηγικής της εξαναγκαστικής διπλωματίας. Επιπλέον ανέφερε, ότι ο αποκλεισμός είχε σαν στόχο την επίδειξη της αποφασιστικότητας των ΗΠΑ στον Khrushchev και ταυτοχρόνως, να μην πραγματοποιηθούν δράσεις που σκοπό θα είχαν την ταπείνωση του στα μάτια της διεθνούς κοινής γνώμης (Williams, 1976, p. 92)

4.6.1 Η Λογική του Kennedy στην Διαχείριση της Κρίσης

Μεγάλη σημασία έδωσε ο αδελφός του προέδρου των ΗΠΑ, Robert Kennedy, στις δράσεις των ΗΠΑ. Υποστήριξε ότι σε όλες τις συζητήσεις που γίνονταν με τον αδελφό του, σκοπός ήταν να αποφευχθεί να ντροπιαστεί ο Khrushchev και η ΕΣΣΔ. Επιπλέον δεν έπρεπε να τον κάνουν να νιώθει ότι πρέπει να κλιμακώσει την κρίση για να προασπίσει τα συμφέροντα της χώρας του τα οποία διακυβεύονται (Hillstrom, 2015, p. 72).

Όταν ο Kennedy ενημερώθηκε για την εγκατάσταση των πυραύλων της ΕΣΣΔ στην Κούβα, αντιλήφθηκε απευθείας ποιοι ήταν οι κίνδυνοι και τι διακυβεύονταν. Ήταν πεπεισμένος ότι αν ο Khrushchev επιτύγχανε τον σκοπό του, οι συνέπειες των ΗΠΑ σε παγκόσμιο επίπεδο θα ήταν καταστροφικές τόσο για την θέση τους στο παγκόσμιο σύστημα, όσο και για τις πολιτικές του εντός και εκτός συνόρων. Επιπλέον θα είχε συνέπειες προσωπικά για τον ίδιο τον Kennedy στο επίπεδο να ηγηθεί για την υπόλοιπη θητεία του καθώς και να επανεκλεγεί. Ο Kennedy, αυτό το οποίο έκανε ήταν να συνδυάσει το κύρος και το πολιτικό του μέλλον, με τα συμφέροντα της χώρας του. (Lebow & Stein, 1994, p. 95).

Με την ΕΣΣΔ να έχει ήδη προβεί σε ανάπτυξη των πυραύλων στην Κούβα, ο Kennedy θα ένιωθε ικανοποιημένος μόνο αν πραγματοποιούσε μία δυναμική αντίδραση σε απάντηση της κίνησης της ΕΣΣΔ. Πέραν των επιπτώσεων που θα υπήρχαν σε διεθνές επίπεδο, αν δεν αντιδρούσε δυναμικά, θα υπήρχαν οι παρακάτω επιπτώσεις (Allison & Zelikow, 2006, pp. 497-498):

- Θα υπήρχε υποβάθμιση της εμπιστοσύνης στα πρόσωπα των μελών της κυβέρνησης που είχαν ταχθεί υπέρ της πολιτικής του κατά της Κούβας.
- Θα δημιουργούνταν η άποψη ότι η χώρα δεν κυβερνάται από έναν ηγέτη.
- Θα υπήρχαν επιπτώσεις για το κόμμα των Δημοκρατικών στις επερχόμενες εκλογές.
- Τα μέλη του Κογκρέσου θα καταρράκωναν τον Kennedy.
- Ο λόγος του θα αμφισβητούνταν από τους πολίτες.
- Η δυσπιστία στο πρόσωπο της κυβέρνησης που είχε δημιουργηθεί μετά τη αποτυχία στον κόλπο των Χοίρων θα αυξανόταν.
- Ο ίδιος ο Kennedy θα αμφισβητούσε τις ικανότητες του.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω αλλά και κάτω από την πίεση που του ασκούσαν, ο Kennedy επιθυμούσε μία δυναμική αντίδραση. Πρέπει όμως να σημειωθεί, ότι οι απόψεις δίσταντο ανάμεσα στα άλλα μέλη της ExCOM κατά την πρώτη συνεδρίαση. Η στρατιωτική ηγεσία πρότεινε άμεση επίθεση στην Κούβα. Ο ΥΠΕΞ πρότεινε πρώτα διπλωματική επίλυση ενώ ο ΥΠΑΜ θεωρούσε ότι το θέμα των πυραύλων είναι πολιτικό. Ο ίδιος ο Kennedy είχε δηλώσει ότι η σύγκρουση αυτή είναι και πολιτική αλλά και στρατιωτική (Allison & Zelikow, 2006, p. 500).

Ο Kennedy, μετά από τις δημόσιες δηλώσεις του στις 13 Σεπτεμβρίου του 1962 όπου δήλωνε ξεκάθαρα ποιες είναι οι προθέσεις του, έπρεπε υποχρεωτικά να δράσει. Είναι θεμιτό λοιπόν να ειπωθεί, ότι ενώ οι ΗΠΑ δεν κινδύνευαν θανάσιμα, η κυβέρνηση ήταν δεδομένο ότι κινδύνευε. Σε περίπτωση μη υλοποίησης της δέσμευσης που ανέλαβε στις 13 Σεπτεμβρίου, υπήρχε ο κίνδυνος παρόμοια περιστατικά να συμβούν με άλλες δεσμεύσεις που είχαν αναληφθεί, με αποτέλεσμα να τίθεται σε αμφισβήτηση η αξιοπιστία του. Πέραν όμως του τι διακυβευόταν για τον Kennedy και τον ρόλο αυτών στην προετοιμασία της στρατηγικής που θα ακολουθούσε η χώρα, θεωρήθηκε από τις ΗΠΑ, ότι έπρεπε να αναληφθεί ένα σχέδιο, σύμφωνα με το οποίο οι πύραυλοι θα αποσύρονταν από την Κούβα χωρίς όμως να φαίνεται ότι η τοποθέτηση τους εκεί μεταβίβαζε την πυρηνική ισορροπία υπέρ της ΕΣΣΔ. Κατά την διάρκεια σχεδίασης της στρατηγικής των ΗΠΑ, η πλειονότητα των συμβούλων του Kennedy, όπως και ο ίδιος, έδιναν μεγαλύτερη σημασία στο ποιο θα ήταν το κέρδος του προέδρου της ΕΣΣΔ, σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο και λιγότερο σε στρατιωτικό απειλώντας με τους πυραύλους. Η πρόβλεψη που έκαναν κάποια μέλη της κυβέρνησης ήταν ότι ο Khrushchev θα ενέτεινε την εξαναγκαστική του πολιτική για να επιφέρει μεγαλύτερη πίεση στο Βερολίνο αλλά και για να ανταπεξέλθει έναντι άλλων προβλημάτων που είχε (George, 1991, p. 226).

4.6.2 Η Στρατηγική της Διαπραγμάτευσης του Kennedy

Μετά την κίνηση του Khrushchev να εγκαταστήσει βαλλιστικούς πυραύλους στην Κούβα, ο Kennedy αντιμετώπισε την κατάσταση ακολουθώντας τις αρχές της διαχείρισης κρίσεων. Ενώ είχε πολύ ισχυρό κίνητρο να θέλει την απόσυρση των πυραύλων από το έδαφος της Κούβας, το κίνητρο καθώς και η θέληση του να ρισκάρει σκοτώνοντας τον Castro ή περιορίζοντας την επιρροή που ασκούσε η ΕΣΣΔ στην Κούβα, ήταν περιορισμένο. Σημειωτέων, ότι οι σύμβουλοί του τον παρότρυναν να εφαρμόσει τις προαναφερθείσες δράσεις. Εντούτοις, ο Kennedy εκτιμούσε ότι αυτές οι δράσεις ενείχαν μεγάλα κόστη και ρίσκα που ίσως και να οδηγούσαν σε πόλεμο (Williams, 1976, p. 54).

Με την επιλογή του αποκλεισμού της Κούβας, οι ΗΠΑ ήλπιζαν ότι θα επιτύγχαναν τον σκοπό τους, ήτοι την απόσυρση των βαλλιστικών πυραύλων ενώ ταυτόχρονα δεν θα κλιμακωνόταν η κρίση με κίνδυνο να καταλήξουν οι εμπλεκόμενοι σε πόλεμο. Όπως προαναφέρθηκε, το να μην αντιδράσει ο Kennedy ήταν η χειρότερη λύση. Αν ερχόταν σε απευθείας επικοινωνία με τους ηγέτες της ΕΣΣΔ και της Κούβας στα πλαίσια μίας διπλωματικής επίλυσης, υπήρχε ο κίνδυνος να φανεί στα μάτια τους αναποφάσιτος. Αν πραγματοποιούσε επίθεση κατά της Κούβας, η κλιμάκωση της κρίσης ήταν πιθανή λόγω ενδεχόμενης αντίδρασης της ΕΣΣΔ στην Κούβα αλλά και στο Βερολίνο (Allison & Zelikow, 2006, p. 210).

Ο αποκλεισμός της Κούβας, ο οποίος ανακοινώθηκε από τον πρόεδρο των ΗΠΑ στις 22 Οκτωβρίου του 1962, για νομικούς αλλά και πολιτικούς λόγους ονομάστηκε καραντίνα. Σκοπός της ήταν η απαγόρευση άφιξης νέων πυραύλων αλλά και πολεμικού εξοπλισμού στο νησί. Δεν μπορούσε όμως να επιτύχει την απόσυρση των ήδη τοποθετημένων πυραύλων και δυνάμεων. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο αποκλεισμός, παρείχε στις ΗΠΑ την δυνατότητα να καθυστερήσουν το ρίσκο ενός πολέμου σε αντίθεση με μία αεροπορική επιδρομή. Είναι σημαντικό το ότι ο αποκλεισμός παρείχε δύο πλεονεκτήματα έναντι της αεροπορικής επιδρομής όπως παρακάτω:

- Ο Kennedy είχε την δυνατότητα να επιβραδύνει τις περαιτέρω ενέργειες του Khrushchev, αποφεύγοντας άμεσα την βία.

- Παρείχε χρόνο προκειμένου ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ να συνειστέι και να αποσύρει τους βαλλιστικούς πυραύλους (Lebow & Stein, 1994, p. 103).

Για να μπορέσει να πειστεί ο Khrushchev ότι οι ΗΠΑ θα εφάρμοζαν δραστικότερες κινήσεις σε περίπτωση που δεν συμμορφωνόταν, όφειλαν να κάνουν την στρατηγική της εξαναγκαστικής διπλωματίας που εφάρμοσαν, πιο ισχυρή και αξιόπιστη. Άλλωστε, η χρήση της εξαναγκαστικής διπλωματίας, έδινε έμφαση στα κίνητρα των αντιμαχόμενων. Στην περίπτωση των ΗΠΑ διακυβευόταν η εθνική τους ασφάλεια, άρα είχαν υψηλό κίνητρο να θέλουν την απόσυρση των πυραύλων. Αντίθετα, για την ΕΣΣΔ δεν διακυβευόταν κάποιο συμφέρον της. Κεντρικής σημασίας θέμα ήταν το αν ο Khrushchev είχε την θέληση να αποσύρει τους βαλλιστικούς πυραύλους χωρίς να ασκηθεί βία. Κανένας από τους συνεργάτες του προέδρου των ΗΠΑ δεν φανταζόταν, ότι ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ θα εγκατέλειπε απλά το σχέδιο του, καθώς και τα πιθανά πλεονεκτήματα που θα αποκτούσε τοποθετώντας τους βαλλιστικούς πυραύλους στην Κούβα (George, 1991, p. 228).

Για να μπορέσει κάποιος να προσεγγίσει μία διαπραγματευτική στρατηγική, ο καταδεικνυόμενος τρόπος είναι να δοθεί έμφαση στο μείγμα και την σειρά πραγματοποίησης τριών στοιχείων. Τα στοιχεία αυτά είναι η πειθώ, ο εξαναγκασμός και ο συμβιβασμός. Όσον αφορά την κρίση της Κούβας, οι ΗΠΑ εφάρμοσαν τον εξαναγκασμό προβαίνοντας σε αποκλεισμό του νησιού και σε επίδοση τελεσιγράφου για απόσυρση των πυρηνικών πυραύλων. Ταυτοχρόνως όμως, εφάρμοσαν πειθαναγκαστική απειλή προς τα συμφέροντα της ΕΣΣΔ, προβαίνοντας στην κινητοποίηση και ετοιμότητα των ενόπλων δυνάμεων της χώρας. Γίνεται αντιληπτό λοιπόν, ότι ο πρόεδρος των ΗΠΑ χρησιμοποίησε τα δύο από τα τρία στοιχεία που απαιτούνται για την προσέγγιση της διαπραγματευτικής στρατηγικής. Δεν επιθυμούσε όμως εξ' αρχής να συμβιβαστεί με την ΕΣΣΔ έως ότου εκτίμησε ότι η πειθώ και ο εξαναγκασμός είχαν αποφέρει αποτέλεσμα (George, 1991, p. 232).

Μόλις ανακαλύφθηκαν οι πυρηνικοί πύραυλοι της ΕΣΣΔ από τις ΗΠΑ, ο Kennedy ήταν πεπεισμένος ότι για να πετύχει την απόσυρσή τους από την Κούβα, έπρεπε να πληρώσει κάποιο τίμημα. Αυτό βέβαια πίστευαν και κάποια μέλη της ExCOM. Παρόλα αυτά, ο πρόεδρος των ΗΠΑ δεν ήθελε να πραγματοποιήσει από την αρχή της κρίσης διαπραγματεύσεις με τον ομόλογο του στην ΕΣΣΔ καθώς ήθελε να δείξει την αποφασιστικότητά του και να κερδίσει ορισμένα διαπραγματευτικά εργαλεία. Το ίδιο ακριβώς έκανε και στις 23 Οκτωβρίου. Πιο συγκεκριμένα, εκείνη την ημέρα τον ενημέρωσε ο πρέσβης της ΕΣΣΔ στις ΗΠΑ (Anatoly Dobrynin), ότι παρά τον αποκλεισμό

της Κούβας, δεν υπήρχαν νεότερες οδηγίες από την Μόσχα για τα πλοία της ΕΣΣΔ που κατευθύνονταν εκεί. Στο άκουσμα αυτής της δήλωσης ο Kennedy ανησύχησε και επιθυμούσε να συναντηθεί με τον Khrushchev. Όμως απέρριψε την ιδέα της συνάντησης διότι με αυτόν τον τρόπο δεν θα περνούσε τον μήνυμα της αποφασιστικότητας στον Khrushchev (George, 1991, p. 234).

4.6.3 Εφαρμογή των Αρχών του Χειρισμού των Κρίσεων από τον Kennedy

Σχετικά με την πρώτη αρχή (πολιτικός έλεγχος κατά την διάρκεια της εφαρμογής της πολιτικής), ο Kennedy είχε τον έμμεσο έλεγχο της ανάπτυξης των ενόπλων δυνάμεων, των ενεργειών που γίνονταν σε χαμηλό επίπεδο, των επιπέδων συναγερμού και της χρονικής στιγμής που θα πραγματοποιηθεί ο αποκλεισμός στην Κούβα. Για την επιτυχία της πρώτης αρχής, μεγάλη βοήθεια στον πρόεδρο των ΗΠΑ παρείχε ο ΥΠΑΜ (McNamara), καθόσον είχε εγκρίνει συγκεκριμένους κανόνες συνεργασίας με τους αρχηγούς των επιτελείων. Η αλυσίδα διοίκησης ανάμεσα στον πρόεδρο και τους κυβερνήτες των πολεμικών πλοίων των ΗΠΑ ήταν καθορισμένη με πολύ καλό τρόπο, που δεν χρειαζόταν να επικοινωνεί ο πρόεδρος απευθείας μαζί τους, όπως λανθασμένα φημολογείται.

Σχετικά με την δεύτερη αρχή (μείωση στρατιωτικών κινήσεων), ο Kennedy την θεωρούσε σκόπιμη. Επίσης, ήταν πεπεισμένος ότι έπρεπε να μειωθεί ο ρυθμός εφαρμογής του αποκλεισμού της Κουβάς. Η σκέψη του αυτή, αποσκοπούσε στο να παράσχει στον πρόεδρο της ΕΣΣΔ χρόνο, ώστε να διεξάγει συζητήσεις σε διπλωματικό επίπεδο.

Σχετικά με την τρίτη αρχή (συντονισμός όσον αφορά τις διπλωματικές και τις στρατιωτικές δράσεις), είναι προφανές ότι πραγματοποιήθηκαν πολλές προσπάθειες ώστε να εφαρμοστεί μία πλήρης διπλωματική και στρατιωτική στρατηγική που θα αποσκοπούσε στον τερματισμό της κρίσης.

Σχετικά με την τέταρτη στρατηγική (εναρμονισμός μεταξύ στρατιωτικών κινήσεων και απειλών χρήσης τους και διπλωματικών κινήσεων), οι κινήσεις των ενόπλων δυνάμεων των ΗΠΑ, ήταν εναρμονισμένες με την διαχείριση που επιθυμούσε ο πρόεδρος των ΗΠΑ και εξυπηρετούσαν τους διπλωματικούς του σκοπούς.

Σχετικά με την πέμπτη αρχή (αποφυγή κινήσεων και απειλών που μπορεί να εκληφθούν από τον αντίπαλο ως προληπτικές επιθέσεις και να προκαλέσουν την αντίδρασή του), η κινητοποίηση των ενόπλων δυνάμεων των ΗΠΑ ήταν φανερή στην ΕΣΣΔ, αλλά ελαχιστοποιήθηκε η έντονη επίδειξη της. Ταυτόχρονα όμως με την κινητοποίηση, οι ΗΠΑ διαμήνυσαν ότι η κίνηση αυτή αποσκοπούσε στο να καταστεί για την ΕΣΣΔ μία αξιόπιστη απειλή ώστε να εφαρμοστεί η στρατηγική της εξαναγκαστικής διπλωματίας για απόσυρση των πυραύλων, με ειρηνικό τρόπο.

Σχετικά με την έκτη αρχή (οι διπλωματικές και στρατιωτικές δράσεις πρέπει να επιλέγονται με σκοπό την λήξη της κρίσης καθώς και την επιθυμία διαπραγμάτευσης), το γεγονός ότι ο πρόεδρος των ΗΠΑ επέλεγε διπλωματικές ενέργειες ενώ παράλληλα έδειχνε αυτοσυγκράτηση στην επιλογή των αντίστοιχων στρατιωτικών, φανερώνει ότι ήθελε την επίλυση της κρίσης με ειρηνικό τρόπο.

Τέλος, σχετικά με την έβδομη αρχή (οι στρατιωτικές και διπλωματικές δράσεις θα πρέπει να παρέχουν δυνατότητα διαφυγής από την κρίση στον αντίπαλο), όλες οι ενέργειες του Kennedy επέτρεπαν στον Khrushchev να αποφύγει την κρίση, ενώ παράλληλα δεν θα υπονομεύονταν τα συμφέροντα του.

Συμπερασματικά, από τα παραπάνω στοιχεία διαφαίνεται, ότι οι ΗΠΑ κατά την διάρκεια της πυραυλικής κρίσης της Κούβας πέτυχαν και τις επτά αρχές της διαχείρισης των κρίσεων (George, 1991, p. 240).

4.7 Ο Χειρισμός της Κρίσης από την ΕΣΣΔ

Ο λόγος για τον οποίο η ΕΣΣΔ και συγκεκριμένα ο Khrushchev, αποφάσισε την τοποθέτηση πυρηνικών πυραύλων στην Κούβα, παραμένει ακόμα και στις μέρες μας το κεντρικό ζήτημα της πυραυλικής κρίσης της Κούβας. Ο σκοπός της ενέργειας αυτής ήταν η δημιουργία τετελεσμένων έναντι των ΗΠΑ, με ταχείες κινήσεις χωρίς όμως να υπάρξει κλιμάκωση της κρίσης. Άλλωστε, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο δεύτερο κεφάλαιο, με την στρατηγική των τετελεσμένων το κράτος το οποίο θέλει να επιτεθεί είναι σίγουρο ότι ο εχθρός του δεν θα υπερασπιστεί ή δεν μπορεί να υπερασπιστεί το status quo και έτσι με μία ταχεία ενέργεια δύναται να το αλλάξει και ταυτόχρονα να αποφύγει μία κλιμάκωση που δεν θα ήθελε να υπάρξει. Ο Khrushchev στα απομνημονεύματά του, αναφέρει ότι στόχος των πυρηνικών πυραύλων στην Κούβα, δεν ήταν μόνο να αποτρέψει μία

ενδεχόμενη επίθεση από τις ΗΠΑ, αλλά και για να μεταβάλει υπέρ της ΕΣΣΔ την πυρηνική ισορροπία. Κάποιες άλλες πληροφορίες αναφέρουν ότι τα κίνητρα του προέδρου της ΕΣΣΔ, είχαν μία συναισθηματική διάσταση που επηρεάζονταν από (George, 1991, p. 224):

- Απόγνωση λόγω της στρατηγικής κατωτερότητας σε σχέση με τις ΗΠΑ και λόγω της αποτυχίας της πολιτικής για το Βερολίνο.
- Απέχθεια για τους πυρηνικούς πυραύλους των ΗΠΑ που ήταν τοποθετημένοι στην Τουρκία.
- Έννοια για τα συνεχώς αυξανόμενα προβλήματα της εξωτερικής πολιτικής της ΕΣΣΔ.

Ακόμα και σήμερα, η εξήγηση ότι ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ προσπάθησε να πραγματοποιήσει μία εξισορρόπηση της πυρηνικής ισορροπίας, η οποία δεν είχε έρθει μέχρι τότε λόγω της αργής ανάπτυξης των πυραύλων ICBM είναι πειστική. Παρόλα αυτά πολλοί που είχαν λόγο στις συζητήσεις που γίνονταν εκείνη την εποχή στην ΕΣΣΔ, αναφέρουν ότι η κύρια αιτία που έπεισε τον Khrushchev να τοποθετήσει πυραύλους στην Κούβα ήταν ο φόβος του για ενδεχόμενη επίθεση των ΗΠΑ εκεί. Πειστικό όμως επιχείρημα για αυτήν την θέση ακόμα και σήμερα δεν υπάρχει (Brenner, 1990, pp. 120-121).

Πρέπει δε να αναφερθεί, ότι είναι δύσκολο να γίνει μελέτη για τον υπολογισμό του ρίσκου που απαιτήθηκε να αναληφθεί για την ανάπτυξη των πυραύλων στην Κούβα, λόγω της ποικιλίας των ερμηνειών που υπάρχουν για την προσωπικότητα του Khrushchev όταν λάμβανε αποφάσεις. Είναι γενικά αποδεκτό και από αναλυτές των ΗΠΑ αλλά και αξιωματούχων της ΕΣΣΔ ότι η πολιτική που εφάρμοσε ο Khrushchev στην κρίση της Κούβας είχε ελαττώματα καθόσον στηρίζονταν στα προσωπικά του θέλω. Παρόλα αυτά, αν και το ρίσκο που ανέλαβε δεν είχε υπολογιστεί σωστά, η προσπάθεια ανάπτυξης των πυραύλων στην Κούβα κόντεψε να καταστεί αποτελεσματική (George, 1991, p. 224).

Ο λανθασμένος υπολογισμός από πλευράς Khrushchev είναι αδιαμφισβήτητος. Αυτό που δεν είναι ακόμα γνωστό είναι πάνω σε τι στηρίχθηκε που τον έκανε να αισιοδοξεί ότι η τοποθέτηση των πυρηνικών πυραύλων στην Κούβα θα ολοκληρωνόταν πριν τους εντοπίσουν οι ΗΠΑ. Ένα ακόμα λάθος το οποίο έκανε, ήταν το συμπέρασμα που είχε καταλήξει και ήταν γεμάτο αυτοπεποίθηση, ότι ο πρόεδρος των ΗΠΑ όταν θα ενημερωνόταν για τους πυραύλους θα υποχωρούσε φοβούμενος την απειλή ενός

πολέμου. Εν συνόλω, ο Khrushchev και οι συνεργάτες του, ήταν σίγουροι ότι η πιθανότητα να επιτύχουν το τετελεσμένο το οποίο έθεσαν, με μυστικότητα και παραπλάνηση ήταν μεγάλη. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι υπολόγισαν ελάχιστα την πιθανότητα μη ολοκλήρωσης της ανάπτυξης των πυραύλων. (George, 1991, p. 224).

4.7.1 Η Στρατηγική της Διαπραγμάτευσης του Khrushchev

Ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ δέχτηκε δριμεία κριτική για την στάση που κράτησε καθ' όλη την διάρκεια της κρίσης. Δεν ήταν λίγοι εκείνη που χαρακτήρισαν την προσπάθεια να τοποθετήσει πυρηνικούς πυραύλους στην Κούβα ως γκάφα. Ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ είχε υποτιμήσει τον Kennedy και την στάση που είχε για ανακοπή της εξάπλωσης του κομμουνισμού στην αμερικανική ήπειρο. Παράλληλα, υποχώρησε όταν οι ΗΠΑ απαίτησαν την απομάκρυνση των πυραύλων. Αν και κανείς δεν ξέρει ποια είναι η συμφωνία που υιοθετήθηκε “κάτω από το τραπέζι” ώστε να αποσυρθούν οι πύραυλοι Jupiter από την Τουρκία, η υποχώρηση της ΕΣΣΔ είχε μεγαλύτερο αντίκτυπο από την υπόσχεση μη επίθεσης κατά της Κούβας, που έδωσαν οι ΗΠΑ (Hillstrom, 2015, p. 74).

Είναι δεδομένο ότι ο Khrushchev δεν ανέμενε τον εντοπισμό των πυραύλων από τις ΗΠΑ πριν γίνουν πλήρως επιχειρησιακοί. Χαρακτηριστική είναι η έκφραση που είπε ο αναπληρωτής ΥΠΕΞ της ΕΣΣΔ σε έναν συνάδελφό του, ότι Khrushchev τα έκανε πάνω του όταν έμαθε ότι οι ΗΠΑ ανακάλυψαν τους πυραύλους. Επιπλέον, όταν ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ ενημερώθηκε ότι ο Kennedy θα απευθυνθεί στο λαό του, φοβήθηκε ότι θα πραγματοποιούσε επίθεση εναντίον της Κούβας. Η πρώτη του σκέψη τότε ήταν να αφήσει τον επιχειρησιακό έλεγχο των πυραύλων στους Κουβανούς. Εν συνεχεία όμως ανασκεύασε τη δήλωσή του, λέγοντας στους συντρόφους του ότι δεν θα άφηνε τον Castro να χρησιμοποιήσει κατά των ΗΠΑ τους πυραύλους MRBM. (Allison & Zelikow, 2006, p. 512).

Αφού οι ΗΠΑ έθεσαν σε εφαρμογή τον αποκλεισμό της Κούβας, η ΕΣΣΔ έπρεπε να αποφασίσει αν θα παραδεχόταν την τοποθέτηση των πυραύλων στην Κούβα, πότε θα το έκανε αυτό και πως θα το δικαιολογούσε. Επιπλέον, η ΕΣΣΔ έπρεπε από εκείνη την στιγμή και μετά να ορίσει προτεραιότητες στους στόχους της καθώς και ποια στρατηγική θα εφαρμόζε. Επίσης, ο πρόεδρος της όφειλε να αποφασίσει αν θα συνεχιζόταν η τοποθέτηση των βαλλιστικών πυραύλων ή αν θα απαιτούσε κάποιο αντάλλαγμα προκειμένου να τους αποσύρει. Τα ζητήματα αυτά καθώς και το αν υπήρχε

κάποιο εφεδρικό σχέδιο αν οι ΗΠΑ ανακάλυπταν έγκαιρα τους πυραύλους, δεν μπορούν να απαντηθούν με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες. Η ΕΣΣΔ θεώρησε τον αποκλεισμό που επέβαλαν οι ΗΠΑ στην Κούβα ως αδύναμη απάντηση και εκτίμησαν ότι είχαν πολιτικές επιλογές. Την επόμενη μέρα του αποκλεισμού (23 Οκτωβρίου), η ΕΣΣΔ προέβη σε μία σκληρή ανακοίνωση όπου απέρριπτε τις αξιώσεις των ΗΠΑ. Σε λιγότερο από 24 ώρες μετά την ανακοίνωση του αποκλεισμού, ο Khrushchev έδωσε εντολή στα πλοία που μετέφεραν στρατιωτικό εξοπλισμό να σταματήσουν ενώ αυτά που δεν έφεραν στρατιωτικό εξοπλισμό να συνεχίσουν, με σκοπό να υποβάλει την αποφασιστικότητα του Kennedy σε δοκιμασία (George, 1991, p. 236).

Όπως έκανε και ο Kennedy, έτσι και ο Khrushchev, στην αρχή της κρίσης δεν ήθελε να κάνει υποχωρήσεις και συμβιβασμούς. Έκρινε απαραίτητο ότι σε πρώτη φάση θα έπρεπε να επιδείξει αποφασιστικότητα χωρίς όμως να κάνει κάποια κίνηση που θα οδηγούσε σε κλιμάκωση και στρατιωτική σύγκρουση. Σημειωτέων, ότι ο Khrushchev θεωρούσε ότι ο αποκλεισμός αποτελεί κατάφορη παραβίαση του διεθνούς δικαίου και σε γράμμα που απέστειλε στον πρόεδρο των ΗΠΑ στις 23 Οκτωβρίου υπογράμμιζε ότι ο αποκλεισμός είναι επιθετική κίνηση. Στο κλείσιμο του γράμματός του, έγραψε μία απειλή. Προειδοποιούσε τον Kennedy ότι οι εντολές του προς τα πλοία της ΕΣΣΔ, είναι να τηρούν τους κανόνες ναυσιπλοΐας στα διεθνή ύδατα και να μην υποχωρήσουν καθιστώντας τις ΗΠΑ υπεύθυνες αν παραβιαστούν αυτοί οι κανόνες. Παράλληλα απείλησε ότι θα λάβει μέτρα προκειμένου να προστατέψει τα δικαιώματά του. Υπογραμμίζεται ότι εκείνη την ημέρα, ο Khrushchev συναντήθηκε με έναν διακεκριμένο πολίτη των ΗΠΑ (William Knox). Ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ παραδέχτηκε στον Knox ότι είχαν αναπτυχθεί στην Κούβα βαλλιστικοί πύραυλοι για ειρηνικούς όμως σκοπούς. Επιπροσθέτως παραδέχτηκε ότι δεν επιθυμούσε πόλεμο και ήθελε να συναντήσει τον Kennedy, αλλά αν οι ΗΠΑ ήθελαν πόλεμο τότε θα συναντιόντουσαν στην κόλαση (Fursenko & Naftali, 1997, pp. 255-256).

Ο εξαναγκασμός που προσπαθούσε ο Khrushchev να περάσει στην διαπραγματευτική του στρατηγική στηριζόταν πάνω σε ρητορικές απειλές. Βέβαια, ποτέ δεν άσκησε βία όπως απειλούσε, στον αποκλεισμό που επέβαλαν οι ΗΠΑ. Άλλα στοιχεία εξαναγκασμού και πίεσης που η ΕΣΣΔ χρησιμοποίησε, έμειναν σε πολύ περιορισμένο επίπεδο. Παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι ενώ οι στρατιωτικές δυνάμεις της ΕΣΣΔ είχαν τεθεί σε ετοιμότητα για σύγκρουση, ουδέποτε δεν ενέπλεξε το Βερολίνο και την Τουρκία. Σοβαρό μειονέκτημα στην στρατηγική της ΕΣΣΔ αποτελεί το γεγονός ότι η τοποθέτηση των βαλλιστικών πυραύλων στην Κούβα δεν έχαιρε διεθνούς νομιμοποίησης. Το ότι τοποθετήθηκαν μυστικά στην Κούβα, δεν άφηνε περιθώρια για κάποια πειστική δικαιολογία. Πιθανότατα γι' αυτό και δεν μίλησαν δημόσια για την

τοποθέτηση των πυραύλων, μετά την αποκάλυψη των φωτογραφιών από τις ΗΠΑ. Το να καταστούν οι ήδη εγκατεστημένοι πύραυλοι επιχειρησιακοί, ήταν το πιο καλό χαρτί του Khrushchev. Έτσι θα ήλπιζε ότι η πίεση των ΗΠΑ θα μειωνόταν και η κρίση θα τερματιζόταν δίχως να αποσυρθούν οι πύραυλοι. Είναι επίσης πασιφανές ότι αν ο Khrushchev κατάφερνε να διατηρήσει τους πυραύλους σε κουβανικό έδαφος θα ήταν για τον ίδιο τεράστια επιτυχία και ταυτοχρόνως μία τεράστια ήττα για τον ομόλογο του στις ΗΠΑ. Όμως, αν έμεναν οι πύραυλοι εκεί θα είχε μεγάλο ρίσκο για στρατιωτική ενέργεια των ΗΠΑ. Στόχος ήταν ο Kennedy να πεισθεί να διαπραγματευτεί ή να συναντήσει προσωπικά τον Khrushchev. Παρόλα αυτά, η στρατηγική της διαπραγμάτευσης του προέδρου της ΕΣΣΔ ήταν λανθασμένη. Σημείο κλειδί αποτελεί το γεγονός ότι μέσα σε 24 ώρες άλλαξε τους όρους της προσφοράς του, με αποτέλεσμα είτε να δημιουργήσει αμφιβολίες στην πλευρά των ΗΠΑ που είχαν να κάνουν με την σοβαρότητα του, είτε να την θεωρήσουν ως προσπάθεια να κερδίσει χρόνο (Allison & Zelikow, 2006, p. 520).

4.8 Απολογισμός της Πυραυλικής Κρίσης της Κούβας

Το αποτέλεσμα της κρίσης της Κούβας θεωρείται ως μία μεγάλη επιτυχία της καταναγκαστικής διπλωματίας των ΗΠΑ. Από την μία πλευρά ο πρόεδρος των ΗΠΑ εκμεταλλεύτηκε την πλεονεκτική θέση που είχε σε πυρηνικά και σε συμβατικά στρατεύματα στην Καραϊβική και επέβαλε αποκλεισμό στην Κούβα. Από την άλλη πλευρά, ο πρόεδρος της ΕΣΣΔ, συμφώνησε να αποσύρει τους βαλλιστικούς πυραύλους από το έδαφος της Κούβας υπό την προϋπόθεση ότι οι ΗΠΑ δεν θα εισέβαλαν στο νησί. Πρέπει να αναφερθεί ότι η υποχώρηση του Khrushchev, δείχνει ένα μικρό μέρος του συλλογισμού που είχαν οι δύο ηγέτες.

Η κρίση παρομοιάζεται σαν ένα κρεμμύδι όπου τα στρώματα πρέπει να ξεφλουδιστούν ένα – ένα. Οι απειλές βίας και οι επιπτώσεις που είχαν στους ηγέτες των υπερδυνάμεων, είναι το πρώτο στρώμα. Οι πράξεις που προκάλεσαν συνέπειες για την ΕΣΣΔ, ήταν ο αποκλεισμός που επέβαλαν οι ΗΠΑ καθώς και η απειλή τους, με έμμεσο τρόπο, για στρατιωτικές ενέργειες. Ο αμοιβαίος φόβος που έδειχναν οι δύο υπερδυνάμεις προκάλεσε αμοιβαίες παραχωρήσεις με αποτέλεσμα τον συμβιβασμό. Η κρίση θεωρούταν από το ευρύ κοινό μεγάλη επιτυχία για τις ΗΠΑ, καθώς δεν ήξεραν ποιες ήταν οι μυστικές παραχωρήσεις του προέδρου των ΗΠΑ.

Η εσωτερική πολιτική αποτελεί το δεύτερο στρώμα του κρεμμυδιού. Ο Kennedy αλλά και ο Khrushchev είχαν πολύ σοβαρές ανησυχίες σχετικά με την πολιτική τους εξουσία και κατά πόσο αυτή θα επηρεαζόταν από τις παραχωρήσεις που θα έκαναν. Για τον λόγο αυτό, όσο η κρίση βάθαινε, εκείνοι προσπαθούσαν να μειώσουν το εσωτερικό κόστος λόγω των παραχωρήσεων που έκαναν.

Η αμοιβαία μάθηση και η σιγουριά του καθενός αποτελούν το τρίτο στρώμα. Οι δύο ηγέτες έβλεπαν τις κινήσεις του άλλου ως απειλητικές. Επιπλέον και οι δύο δεν ήθελαν να κάνουν παραχωρήσεις καθόσον φοβόντουσαν ότι αυτές θα γίνουν αντιληπτές από την άλλη πλευρά ως αδυναμία και να την έκαναν να πιέσει παραπάνω (Lebow & Stein, 1994, p. 110).

Η πυραυλική κρίση της Κούβας αποδεικνύει την πολιτική αξία που έχει η στρατιωτική ισχύς, σύμφωνα με το Πεντάγωνο και αρκετούς ακαδημαϊκούς. Πάντα στις κρίσεις θα πρέπει η στρατιωτική ισορροπία να λαμβάνεται υπόψη, καθόσον ως παράγοντας είναι καθοριστικός προκειμένου να επιλυθεί η κρίση. Άλλωστε η στρατιωτική ανωτερότητα προσδίδει διαπραγματευτικό πλεονέκτημα στην χώρα που το έχει. Για την διαχείριση της κρίσης, η παρουσίαση της αποφασιστικότητας με αποτελεσματικό τρόπο είναι κατά μεγάλο μέρος συζευγμένη με την στρατιωτική ικανότητα της χώρας. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να αναγνωρίζεται από τους ηγέτες των χωρών και να ενεργούν υπό το πρίσμα αυτής της αλήθειας (Lebow & Stein, 1994, p. 291).

Η κρίση της Κούβας επιπλέον, αποτελεί παράδειγμα του τρόπου όπου οι ηγέτες των δύο υπερδυνάμεων σχεδόν ενεπλάκησαν σε πυρηνικό πόλεμο, μέσω των προσεγγίσεων που ακολουθούσαν οι σύμβουλοί τους για να διαχειριστούν την κρίση. Ακολούθως όμως, χρησιμοποίησαν και οι δύο την προσωπική τους διπλωματία αναλαμβάνοντας οι ίδιοι την πρωτοβουλία. Συγκεκριμένα ο Kennedy, χρησιμοποίησε στρατηγικά τις πηγές πληροφόρησης που είχε, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιήσει επιτυχώς την διπλωματία για την ειρηνική επίλυση της κρίσης (Domingo, 2010, p. 46).

Καθοριστικός παράγοντας για την διαπραγμάτευση μιας κρίσης είναι το ρίσκο της κλιμάκωσης της κρίσης. Στην κρίση της Κούβας, και οι δύο πλευρές προσπάθησαν να φοβίσουν η μία την άλλη ότι θα κλιμακώσουν την κρίση αλλά ταυτοχρόνως και οι δύο, ενεργούσαν με μεγάλη προσοχή ώστε να αποφύγουν την κλιμάκωση. Παράλληλα και οι δύο υπερδυνάμεις ακολούθησαν τις αρχές της διαχείρισης των κρίσεων (George, 1991, p. 223).

Η υποτίμηση των κινήτρων και των προθέσεων του κάθε ηγέτη από τον άλλον ήταν ο λόγος που η κρίση της Κούβας πήρε τόσο μεγάλη έκταση. Εντούτοις, ο καθένας κατανόησε τα συμφέροντα του άλλου κατά την διάρκεια της κρίσης, με αποτέλεσμα να αλλάξουν τις αρχικές τους εκτιμήσεις. Ο συνδυασμός των στοιχείων της σκληρότητας, της αυτοσυγκράτησης, της θέλησης, των νεύρων και της σοφίας, ήταν αυτός που έφερε την επίλυση της κρίσης. Τέλος, πρέπει να καταστεί σαφές, ότι εξίσου σημαντική μάλλον ήταν και η τύχη καθόσον πολλά πράγματα ήταν εκτός ελέγχου και πάρα πολλά περιστατικά θα μπορούσαν να προκαλέσουν την σύγκρουση ανάμεσα στις δύο αυτές υπερδυνάμεις (Brenner, 1990, p. 140).

Κεφάλαιο 5^ο

Συμπεράσματα

Η πόλωση του κόσμου αλλά και ο συνεχής ανταγωνισμός που υπήρχε ανάμεσα στις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ σε όλο τον πλανήτη, ήταν αυτά που επέφεραν την πυραυλική κρίση της Κούβας. Με την εξέταση της, κάποιος δύναται να αποκομίσει διδάγματα που έχουν να κάνουν με τον ρόλο της πληροφόρησης και την πρόληψη – διαχείριση – επίλυση κρίσεων τα οποία εφαρμόζονται ακόμα και στις μέρες μας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα από την ιστορία είναι όταν ο Mikhail Gorbachev την δεκαετία του 1980, ζήτησε το αρχείο της κρίσης της Κούβας για να βοηθηθεί από τα συμπεράσματα της, σχετικά με τον ανταγωνισμό που είχε εκείνη την περίοδο με τον πρόεδρο των ΗΠΑ Ronald Reagan για το Strategic Defense Initiative (SDI – Star Wars Program). Άλλο παράδειγμα από την ιστορία αποτελεί η σύγκριση που έκανε ο πρόεδρος των ΗΠΑ το 1990 (George Bush) ανάμεσα στην κρίση της Κούβας και την εισβολή των ιρακινών στρατευμάτων στο Κουβέιτ, ώστε να καταλάβει τι έκανε λάθος εκείνος και δεν ανάγκασε τον Saddam Hussein να αποσυρθεί από το Κουβέιτ σε αντίθεση με τον Kennedy (Lebow & Stein, 1994, p. 5).

5.1 Συμπεράσματα Σχετικά με τον Ρόλο της Πληροφόρησης στη Διαχείριση Κρίσεων

Το γεγονός ότι εν τέλη η πυραυλική κρίση της Κούβας επιλύθηκε με ειρηνικό τρόπο, αποτελεί απόδειξη ότι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν την διαχείριση μίας κρίσης είναι η πληροφόρηση. Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο τέλος του δευτέρου κεφαλαίου, τα στοιχεία που αναμένουν οι ηγέτες των χωρών από την πληροφόρηση είναι όπως παρακάτω:

- Να παρέχει προειδοποίηση στους διαμορφωτές πολιτικής για πιθανή κατάρρευση της ομαλότητας στο βραχυπρόθεσμο μέλλον, καθώς και για την πιθανότητα αιφνιδιαστικής επίθεσης.
- Να παρέχει στους διαμορφωτές πολιτικής όσο διαρκεί η κρίση, εκτιμήσεις και αξιολογήσεις οι οποίες να είναι σχετικές με τις προθέσεις του εχθρού λαμβάνοντας υπόψη το συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

- Οι παραπάνω εκτιμήσεις και αξιολογήσεις, είναι πιθανό να προσδώσουν πλεονέκτημα στους διαμορφωτές πολιτικής, σε ότι έχει να κάνει με την διαπραγμάτευση επίλυσης της κρίσης ή συνέχιση του πολέμου.

Κρίνοντας από την απόδοση των υπηρεσιών πληροφοριών των ΗΠΑ κατά την διάρκεια της κρίσης, συμπεραίνεται η κάλυψη των τριών παραπάνω προσδοκιών σε μεγάλο ποσοστό.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο στοιχείο, η αποφυγή του στρατηγικού αιφνιδιασμού και του τετελεσμένου που επιχείρησε η πλευρά της ΕΣΣΔ, είναι αδιαμφισβήτητη. Επίσης αδιαμφισβήτητη είναι η καθυστερημένη ανακάλυψη των πυραύλων από τις ΗΠΑ (πριν τεθούν σε πλήρη επιχειρησιακή ετοιμότητα), αλλά λόγω του ότι η Κούβα δεν ήταν στις προτεραιότητες των υπηρεσιών πληροφοριών της, η ανακάλυψη αυτή θεωρείται ως οργανωσιακή επιτυχία της πληροφόρησης. Σημαντικότερη ήταν η συμβολή του PHOTINT καθόσον παρουσίασε αδιάσειστα στοιχεία για την παρουσία των στρατευμάτων της ΕΣΣΔ στο νησί, προειδοποιώντας ταυτόχρονα τι είδους απειλές ενείχαν για τις ΗΠΑ.

Όσον αφορά το δεύτερο στοιχείο, η πληροφόρηση που παρεχόταν στον πρόεδρο των ΗΠΑ και τους συμβούλους του ήταν εξαιρετικής ποιότητας. Ουσιαστικά, ο αποκλεισμός της Κούβας ήταν απόρροια αυτής της πληροφόρησης και ο οποίος ακολουθήθηκε από διπλωματικές δράσεις με τελική κατάληξη την επίλυση της κρίσης. Αξιοσημείωτη είναι η καθ' όλη την διάρκεια της κρίσης η ροή πληροφοριών, που χαρακτηρίζονταν από αξιοπιστία και εγκυρότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι φωτογραφίες από τις πτήσεις των αναγνωριστικών αεροσκαφών U-2. Με την ταυτόχρονη χρήση των πληροφοριών που προέρχονταν από τον δορυφόρο Corona, ο φόβος μίας προληπτικής επίθεσης καθώς και κάποιας στρατηγικής έκπληξης ουσιαστικά εκμηδενίστηκε. Από την σύνθεση των παραπάνω στοιχείων, συμπεραίνεται ότι η απόδοση των υπηρεσιών πληροφοριών των ΗΠΑ, καθόρισε σε μεγάλο ποσοστό την κρίση.

Όσον αφορά το τρίτο στοιχείο, σε περίπτωση που οι βαλλιστικοί πύραυλοι της ΕΣΣΔ είχαν εντοπιστεί από τις υπηρεσίες πληροφοριών των ΗΠΑ αφού είχαν τεθεί σε πλήρη επιχειρησιακή ετοιμότητα, θα ήταν σχεδόν αδύνατο για τις ΗΠΑ να πετύχουν την απόσυρση τους μέσω της διαπραγμάτευσης. Επιπλέον, οι φωτογραφίες που παρείχαν τα U-2, βοήθησαν τις ΗΠΑ να εξασφαλίσουν την υποστήριξη του οργανισμού αμερικανικών κρατών στον αποκλεισμό της Κούβας. Αν δεν υπήρχαν οι φωτογραφίες

από τα αεροσκάφη, ο αποκλεισμός θα είχε αποτύχει, ενώ ταυτοχρόνως, οι πιέσεις που θα ασκούσε η διεθνής κοινότητα στις ΗΠΑ για συμβιβασμό, θα είχε ως αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να κάνουν μεγαλύτερες υποχωρήσεις από ότι έκαναν στην πραγματικότητα ή απλά να αποδέχονταν την τοποθέτηση των πυραύλων της ΕΣΣΔ στην Κούβα. Εν κατακλείδι, το γεγονός ότι η πληροφόρηση πέτυχε, είναι αποτέλεσμα της χρήσης της κάτω από μεγάλη αποτελεσματικότητα από τους διαμορφωτές αποφάσεων, ώστε να μπορέσουν να προασπιστούν τα εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ με επιτυχία.

Αντίθετα, ο ρόλος των υπηρεσιών πληροφοριών της ΕΣΣΔ αλλά και της Κούβας στην λήψη αποφάσεων ήταν περιορισμένος. Ο λόγος που συνέβη αρχικά οφείλεται στο ότι οι δυνατότητες τους ήταν ελάχιστες. Επιπλέον όμως, προβλήματα υπήρχαν από εσωτερικούς παράγοντες και από την δομή τους. Άλλωστε, το πόσο συνεισφέρουν οι υπηρεσίες πληροφοριών μιας χώρας στη διαδικασία λήψης απόφασης μέσα σε μία κρίση, επηρεάζεται άμεσα από την δομή του κράτους, τον τρόπο που κατευθύνονται οι διπλωματικές και στρατιωτικές του δράσεις, τις σχέσεις των ατόμων που αποτελούν την κυβέρνηση και την προσωπικότητα που έχει ο ηγέτης του. Υπό κανονικές συνθήκες, οι διαμορφωτές αποφάσεων, ζητούν την συμβουλή των υπηρεσιών πληροφοριών, προκειμένου να επιβεβαιώσουν τις υποθέσεις που κάνουν στη σχεδίαση της στρατηγικής τους ή για να μάθουν ποιες είναι οι πιθανότητες οι δράσεις τους να είναι αποτελεσματικές. Στην περίπτωση της ΕΣΣΔ, οι υπηρεσίες πληροφοριών ήταν αποκομμένες από την διαδικασία λήψης αποφάσεων εξαιτίας της μεγάλης αυτοπεποίθησης που ένιωθε ο Khrushchev για τον εαυτό του. Το αποτέλεσμα ήταν οι υπηρεσίες πληροφοριών να μην μπορέσουν να βοηθήσουν στην σχεδίαση της στρατηγικής αλλά και να παρέχουν μη παραγωγικό πληροφοριακό υλικό κατά την διάρκεια της κρίσης.

Η κουβανική υπηρεσία πληροφοριών, πέραν των μικρών δυνατοτήτων που είχε, εξαρτώνταν σε μεγάλο βαθμό από πηγές της ΕΣΣΔ. Ήταν σημαντική για την χάραξη εξωτερικής πολιτικής αλλά και για την εθνική ασφάλεια. Μεγάλο μειονέκτημα όμως, αποτελούσε το γεγονός ότι δεν μπορούσε να έρθει σε ευθεία σύγκρουση με το ένστικτο, τις πεποιθήσεις και τα συμπεράσματα του Castro. Αν και οι εκτιμήσεις της για το τι θα συμβεί στην κρίση ήταν σε μεγάλο ποσοστό ορθές, δεν επηρέασε την πολιτική της Κούβας.

5.2 Συμπεράσματα Σχετικά με την Διαχείριση Κρίσεων

Η έναρξη μιας κρίσης, παρουσιάζει πολύ συχνά στοιχεία τα οποία δεν μπορούν να προβλεφθούν από πριν. Ως αποτέλεσμα, πάντα θα πρέπει τα σχέδια που προορίζονται να αντιμετωπίσουν μία κρίση, όσο καλά και να είναι δομημένα, να επανεξετάζονται και να προσαρμόζονται πριν αναληφθεί κάποια δράση. Είναι ακόμα πολύ πιθανό, τέτοια σχέδια να πάψουν να ισχύουν και να εκπονηθούν νέα, για να αντιμετωπιστεί κάποια κατάσταση. Υπογραμμίζεται δε, ότι επειδή ο εχθρός μπορεί να αντιδράσει με τρόπο που δεν έχει προβλεφθεί κατά την διάρκεια μιας κρίσης, θα πρέπει οι διαμορφωτές αποφάσεων να τηρούν ετοιμότητα ταχείας αλλαγής της εφαρμοσθείσας στρατηγικής τους.

Όταν ο Kennedy ενημερώθηκε για την ύπαρξη των βαλλιστικών πυραύλων της ΕΣΣΔ στην Κούβα (16 Οκτωβρίου 1962), ήταν η στιγμή που η κρίση ξεκίνησε ως κρίση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ και ταυτόχρονα, η στρατηγική της διαχωριστικής γραμμής που είχε εφαρμόσει, απέτυχε. Η κίνηση αυτή από μεριάς ΕΣΣΔ, έγινε αντιληπτή από τον Kennedy ως σημαντικότερη απειλή για τα συμφέροντα της χώρας του. Οι επόμενες κινήσεις του (αποκλεισμός της Κούβας, ετοιμότητα ενόπλων δυνάμεων), προκάλεσαν όξυνση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των δύο χωρών.

Όπως έχουμε αναφέρει στο δεύτερο κεφάλαιο, η διαχείριση μιας κρίσης στην πυρηνική εποχή, έχει τους παρακάτω δύο στόχους:

- Διατήρηση των γεγονότων σε ελεγχόμενα επίπεδα προκειμένου να αποφευχθεί ο πόλεμος.
- Επίτευξη συμβιβασμού, με ταυτόχρονη διατήρηση της θέσης και των συμφερόντων.

Προβαίνοντας στην αξιολόγηση της κρίσης της Κούβας, διαπιστώνεται ότι οι αρχές της διαχείρισης μιας κρίσης τηρήθηκαν από τις δύο υπερδυνάμεις με βάση τις στρατιωτικές και διπλωματικές τους δράσεις. Ως αποτέλεσμα, η κρίση δεν κλιμακώθηκε σε μεγάλο βαθμό που πιθανότατα θα οδηγούσε την ανθρωπότητα σε καταστροφή. Τονίζεται για άλλη μία φορά, ότι οι ΗΠΑ πλεονεκτούσαν στην λήψη έγκαιρων και έγκυρων πληροφοριών που τους βοήθησαν να λάβουν σωστές αποφάσεις σε αντίθεση με την ΕΣΣΔ, κατά την διάρκεια της κρίσης. Βλέποντας την κρίση με αμεροληψία, διαπιστώνεται ότι και οι δύο χώρες πέτυχαν τους σκοπούς τους. Η πλευρά των ΗΠΑ κατάφερε να υπερασπιστεί τα εθνικά της συμφέροντα με την απόσυρση των πυραύλων της ΕΣΣΔ από την Κούβα, ενώ η πλευρά της ΕΣΣΔ υπερασπίστηκε τα αντίστοιχα δικά της

αναγκάζοντας τις ΗΠΑ να υποσχεθούν να μην επιτεθούν στο νησί και ταυτόχρονα να αποσύρουν, έστω και μυστικά τους πυραύλους Jupiter από την Τουρκία.

Σήμερα, με την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας αλλά και της πληροφόρησης, η πρόληψη και η διαχείριση των κρίσεων είναι ευκολότερη σε σύγκριση με το παρελθόν. Η πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι διαμορφωτές αποφάσεων σήμερα, έχει να κάνει με την επιλογή στρατηγικής όπου οι διπλωματικές και στρατιωτικές δράσεις θα συνυπάρχουν με τρόπο που θα συμβαδίζει με την εκάστοτε κρίση.

5.3 Γενικά Συμπεράσματα

Βλέποντας μέσα στην Ιστορία, μπορεί κάποιος να αντιληφθεί ότι οι κρίσεις επαναλαμβάνονται, αλλά με διαφορετικές μορφές. Δεν αμφισβητείται από κανέναν, ότι σε πρώτο βαθμό οι διαμορφωτές αποφάσεων προσπαθούν να εξυπηρετήσουν και να προασπιστούν τα δικά τους συμφέροντα και σε δεύτερο βαθμό να αποκλιμακώσουν μία κρίση. Αυτό που πρέπει να γίνει κατανοητό, είναι ότι οι αναλυτές των υπηρεσιών πληροφοριών πρέπει να είναι σε θέση να κάνουν ακριβείς προβλέψεις σχετικά με γεγονότα που αλλάζουν ξαφνικά τροπή και προμηνύουν την έναρξη κρίσης. Υπογραμμίζεται ότι η πληροφόρηση είναι πολύ σημαντική σε όλες τις φάσεις μιας κρίσης, ήτοι έναρξη, κλιμάκωση, αποκλιμάκωση, επίπτωση. Επίσης είναι σχεδόν αδύνατο στην εποχή που ζούμε, να επιβιώσει κάποιο κράτος μέσα στην αναρχία που χαρακτηρίζει το διεθνές σύστημα, χωρίς να έχει δόγμα πληροφοριών που θα του δίνει την δυνατότητα να συλλέγει πληροφορίες.

Με βάση την κρίση της Κούβας, διαφαίνεται ότι ο τομέας της διαχείρισης κρίσεων καθώς και ο τομέας των πληροφοριών δύναται να βελτιωθούν. Η βελτίωση αυτή πρέπει να επέλθει καθόσον και οι δύο τομείς παρουσιάζουν αδυναμίες και παθογένειες που έχουν ως αποτέλεσμα την κακή απόδοση τους καθώς και την κακή τους επιρροή, πάνω στις προσδοκίες των διαμορφωτών αποφάσεων προκειμένου αυτοί να προλάβουν και να αποφύγουν μία κρίση.

Για τις υπηρεσίες πληροφοριών, είναι πολύ σημαντικό να βελτιωθεί η πληροφόρηση που παρέχεται στους διαμορφωτές αποφάσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίοδος πριν την ανακάλυψη των πυραύλων από τις ΗΠΑ σε κουβανικό έδαφος. Η επεξεργασία των πληροφοριών που συλλέγονταν εκείνη την

περίοδο ήταν λανθασμένη. Θα πρέπει λοιπόν, οι αναλυτές να των υπηρεσιών πληροφοριών να ξεπερνούν και να επιλύουν τα προβλήματα που δημιουργούνται από την προσπάθεια του εχθρού να τους εξαπατήσει καθώς και αυτά που προκαλούν οι προκαταλήψεις του κάθε ανθρώπου.

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί ότι κάποια από τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται κατά την διάρκεια της διαχείρισης μιας κρίσης μπορούν να αντιμετωπιστούν ευκολότερα σε σχέση με άλλα (π.χ οι επικοινωνίες με την ανάπτυξη της τεχνολογίας). Ίσως όμως το βασικότερο για την επιτυχή διαχείριση μίας κρίσης, είναι η τοποθέτηση ενημερωμένων ανθρώπων σε καίριες θέσεις, ώστε να μπορέσει να διατηρηθεί και αναπτυχθεί μία “πλήρης μνήμη” από γεγονότα που συνέβησαν στο παρελθόν (Williams, 1976, p. 409).

Βιβλιογραφία

- Allison, G. & Zelikow, P., 2006. *Η Κρίση της Κούβας. Η ουσία της Απόφασης*. s.l.: Παπαζήση.
- Amuchastegui, D., 1998. Cuban Intelligence and the October Crisis. *Intelligence and National Security*, Volume 13, pp. 88-119.
- Andrew, C., 1998. Intelligence and International Relations in the Early Cold War Review of International Studies Vol. 24 No. 3. *Review of International Studies*, July, pp. 321-330.
- Baylis, J., Booth, K., Garnett, J. & Williams, P., 1975. *Contemporary Strategy. Theories and Concepts*. London: Routledge Library Editions.
- Betts, R., 2007. *Enemies of Intelligence. Knowledge and Power in American National Security*. New York: Columbia University Press.
- Blight, J. & Welch, D., 1998. *Intelligence and the Cuban Missile Crisis*. London: Routledge.
- Blight, J. & Welch, D., 1998. The Cuban Missile Crisis and Intelligence Performance. *Intelligence and National Security*, Volume 13, pp. 173-217.
- Breakspear, A., 2012. A New Definition of Intelligence. *Intelligence and National Security*, 24 July, pp. 678-693.
- Brenner, P., 1990. Cuba and the Missile Crisis. *Journal of Latin American Studies Vol. 22 Issue 1-2*, February, pp. 115-142.
- Burton, B., 2014. *The Dictionary of Espionage and Intelligence*. New York: Skyhorse.
- Chan, S., 1979. The Intelligence of Stupidity. Understanding Failures in Strategic Warning. *The American Political Science Review*, March, pp. 171-180.
- CIA, 1992. *CIA Documents on the Cuban Missile Crisis*. Washington: History Staff CIA.
- Clark, R., 2007. *Intelligence and National Security. A Reference Handbook*. Westport, Connecticut: Praeger Security International.
- Correll, J., 2005. *Air Force Magazine*. [Online] Available at: <https://www.airforcemag.com/article/0805u2/> [Accessed 26 08 2021].
- Domingo, F. R., 2010. Intelligence Success and Failures: Revisiting the Cuban Missile Crisis. *OSS DIGEST*, 1st Quarter, pp. 39-49.
- Frei, D., 1978. *International Crises and Crisis Management*. Farnborough: Saxon House.
- Fursenko, A. & Naftali, T., 1997. *One Hell of a Gamble. Khrushchev, Castro, and Kennedy, 1958-1964. The Secret History of the Cuban Missile Crisis*. New York: W.W. Norton & Company.

- Gentry, J., 2008. Intelligence Failure Reframed. *Political Science Quarterly*, June, pp. 247-270.
- George, A., 1991. *Avoiding War. Problems of Crisis Management*. Boulder: Westview Press.
- George, A., 2003. *Awaiting Armageddon. How Americans Faced the Cuban Missile Crisis*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- George, A. & Smoke, R., 1974. *Deterrence in American Foreign Policy*. New York: Columbia University Press.
- Guan, K. C., 2012. *Role of Intelligence in International Crisis Management*, Singapore: Rajaratnam School of International Studies.
- Halsall, P., 1998. *Fordham University*. [Online] Available at: <https://sourcebooks.fordham.edu/mod/1961kennedy-afp1.asp> [Accessed 30 Αύγουστος 2021].
- Handel, M., 1989. *War, Strategy and Intelligence*. London: Frank Cass.
- Herman, M., 1996. *Intelligence Power in Peace and War*. London: Cambridge University Press.
- Hillstrom, L. C., 2015. *The Cuban Missile Crisis*. Detroit: Omnigraphics, Inc..
- Hoffmann, S., 1965. *The State of War. Essays on the Theory and Practice of International Politics*. London: Pall Mall.
- Hulnick, A., 2006. What's Wrong with the Intelligence Cycle?. *Intelligence and National Security*, 22 December, pp. 959-979.
- Johnson, L., 2010. National Security Intelligence. In: L. Johnson, ed. *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*. New York: Oxford University Press, pp. 3-32.
- Kahana, E., 2007. Analyzing Israel's Intelligence Failures. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 16 February, pp. 262-279.
- Kaufmann, W., 1956. *Military Policy and National Security*. Princeton: Princeton University Press.
- Kent, S., 1949. *Strategic Intelligence for American World Policy*. Princeton: Princeton University Press.
- Khrushchev, N., 1970. *Khrushchev Remembers*. Boston: Little Brown & Company.
- Larson, D., 1986. *The Cuban Crisis of 1962. Selected Documents, Chronology, and Bibliography*. 2nd ed. Lanham: University Press of America.
- Lebow, R. N., 1981. *Between Peace and War. The Nature of International Crisis*. London: The Johns Hopkins University Press.
- Lebow, R. & Stein, J., 1994. *We All Lost the Cold War*. Princeton: Princeton University Press.

- Lerner, L. & Wilmoth Lerner, B., 2004. *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security Volume 1*. Farmington Hills: Gale.
- Lerner, L. & Wilmoth Lerner, B., 2004. *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security Volume 2*. Farmington Hills: Gale.
- Lerner, L. & Wilmoth Lerner, B., 2004. *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security Volume 3*. Farmington Hills: Gale.
- Lowenthal, M., 2009. *Intelligence from Secrets to Policy*. 4 ed. Washington: CQ Press.
- Lowenthal, M., 2012. A Disputation on Intelligence Reform and Analysis. My 18 Theses. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 30 November, pp. 31-37.
- Luttwak, E. & Koehl, S., 1998. *The Dictionary of Modern War*. New York: Gramercy Books.
- May, E. & Zelikow, P., 1997. *The Kennedy Tapes. Inside the White House During the Cuban Missile Crisis*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.
- NATO, 2019. AAP-06. Brussels: NSA.
- Nye, J., 2002. *The Paradox of American Power. Why the World's Only Superpower Can't Go it Alone*. Oxford: Oxford University Press.
- Russell, R., 2007. *Sharpening Strategic Intelligence*. Washington: Cambridge University Press.
- Schelling, T., 1966. *Arms and Influence*. New Haven: Yale University Press.
- Schelling, T., 1981. *The Strategy of Conflict*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Scott, L. & Hughes, G., 2007. *Intelligence, Crises and Security. Prospects and Retrospects*. London: Routledge.
- Shelton, C., 2011. The Roots of Analytic Failures in the U.S Intelligence Community. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 14 September, pp. 637-655.
- Shulsky, A. & Schmitt, G., 2002. *Silent Warfare Understanding the World of Intelligence*. 3rd ed. Dulles, Virginia: Potomac Books.
- Sorensen, T., 1965. *Kennedy*. New York: Harper & Row.
- Stratfor, 2003. *Stratfor Worldview*. [Online] Available at: <https://worldview.stratfor.com/article/cuban-missile-crisis-parallels-history> [Accessed 25 08 2021].
- Von Clausewitz, C., 1976. *On War*. Oxford: Oxford University Press.
- Waltz, E., 1998. *Information Warfare. Principles and Operations*. Boston: Artech House.
- Williams, P., 1976. *Crisis Management. Confrontation and Diplomacy in the Nuclear Age*. London: Martin Robertson.

- Young, O., 1967. *The Intermediaries. Third Parties in International Crisis*. Princeton: Princeton University Press.
- Αλειφάντης, Σ., 2006. *Εισαγωγή στην Μελέτη των Διεθνών Κρίσεων*. Πειραιάς: Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πανεπιστήμιο Πειραιά.
- Αποστολίδης, Π., 2007. *Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφάλειας. Η Περίπτωση της ΕΥΠ*, Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής.
- ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, 1999. *Εγχειρίδιο Εκστρατείας 151-1 Πληροφορίες μάχης*. Αθήνα: ΤΥΕΣ.
- ΓΕΣ/ΔΙΔΟ, 2005. *Στρατιωτικός Κανονισμός 31-14 Δόγμα Πληροφοριών στον Στρατο Ξηράς*. Αθήνα: ΤΥΕΣ.
- Κολιόπουλος, Κ., 2008. *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*. Βάρη: Ποιότητα.
- Κολιόπουλος, Κ., 2000. *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός. Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κουκάκης, Ε., 2012. Παράγοντες που Επηρεάζουν την Ετοιμότητα στην Διαχείριση Κρίσεων. *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, Μάιος - Ιούνιος, pp. 54-81.
- Κουσκουβέλης, Η., 1997. *Λήψη Αποφάσεων, Κρίση, Διαπραγμάτευση*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Κωνσταντόπουλος, Ι., 2010. *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Κωνσταντόπουλος, Ι., 2016. *Liberal*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.liberal.gr/diplomacy/pli-roforisi-intelligence-kai-upsili-stratigiki-i-periptosi-tis-elladas/54589>
[Πρόσβαση 23 07 2021].
- Λυμπέρης, Χ., 1997. *Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων*. 3η επιμ. Αθήνα: Ποιότητα.
- Παπασωτηρίου, Χ., 2012. *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική 1945-2002*. 5η επιμ. Αθήνα: Ποιότητα.
- Πλατιάς, Α., 1995. *Το Νέο Διεθνές Σύστημα. Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Πλατιάς, Α., 2018. *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*. 7η επιμ. Αθήνα: Εστία.
- Πλατιάς, Α. & Κολιόπουλος, Κ., 2015. *Η Τέχνη του Πολέμου του Σουν Τσου*. Αθήνα: Δίαυλος.